

Trening za trenere medijacije i restorativne pravde

Priručnik



Erasmus+ Mediarej projekta





Trening za trenere medijacije i restorativne pravde

Priručnik

Urednik

Branka Peurača

Predgovor

Guido Bertagna

Autori

Emanuela Biffi, Andrea Haarlander, Mark Hamilton, Laura Hein, Alessandra Gaetani, Valentina Martinez, Silvia Randazzo, Filippo Vanoncini, Annemieke Wolthuis.

Redaktor teksta

Robert Shaw

Dizajn i izgled

Ambit

Financiranje i odricanje od odgovornosti

Ova je publikacija financirana uz potporu Erasmus+, programa EU-a za potporu obrazovanju, osposobljavanju, mladima i sportu u Europi. To je 3. intelektualni rezultat projekta MEDIAREJ – Trening medijacije i restorativne pravdi.

Potpore Europske komisije za izradu ove publikacije ne znači odobravanje sadržaja, koji odražava samo stajališta autora, a Komisija se ne može smatrati odgovornom za bilo kakvu upotrebu informacija sadržanih u njoj.”

Zahvale

Hvala partnerima projekta Erasmus+ MEDIAREJ:

- Maritain Institute (Italija), coordinator projekta
- A.P.S., Nathan (Italija)
- Ambit (Španjolska)
- Fundatia Professional (Rumunjska)
- European Forum for Restorative Justice (Belgija) i

pridruženom partneru:

- Foundation for Partnership and Civil Society Development (Hrvatska)

Referenca

Ako se želite pozvati na dijelove ove publikacije, molimo pogledajte ovaj priručnik kao: Peurača, B. (ur.) (2022). *Trening trenera u medijaciji i restorativnoj pravdi: Priručnik za Projekt Erasmus+ Mediarej*. Zagreb: Udruga za kreativni socijalni rad

Predgovor Guido Bertagna

Uvodna riječ Branka Peurača

DIO I

Temeljna misao i neka područja primjene

Laura Hein

Temeljna misao rada restorativne pravde

Silvia Randazzo and Annemieke Wolthuis

Restorativna pravda s djecom i mladima u odnosu na kriminalno ponašanje

Mark Hamilton

Konferencija restorativne pravde za prekršaje protiv okoliša

DIO II

Povijest slučaja

Filippo Vanoncini

Učiniti zajednicu restorativnom

Filippo Vanoncini

Škola kao restorativna zajednica

Valentina Martinez i Sonia Gruben Burmeister

Restorativna pravda i interkulturalnamedijacija

Valentina Martinez i Sonia Gruben Burmeister

Kaznena medijacija i kanonička medijacija

Andrea Haarlander

Restorativna pravda i obiteljsko nasilje

Valentina Martinez

Restorativna pravda i roditeljska odgovornost

Alessandra Gaetani

Restorativna pravda i zatvori

Emanuela Biffi

Nasilni ekstremizam

O projektu

Predgovor

'Tek jedna ljubazna riječ'

Nekoliko misli o onome što može posredovati restorativni proces

'Istina, naš narod, kao možda i svi Rusi, spreman je zaboraviti dugotrajnu tjeskobu zbog tek jedne ljubazne riječi.' Poslušati Dostojevskog uvijek je bogato i začudno iskustvo. Nitko kao on, možda, nije zašao duboko u skriveni i neugodni labirint savjesti i nitko nam nije dao tako bogat i sveobuhvatan pogled na kompromise s mračnim zlom skupa sa željom za oslobođenjem i iskupljenjem koja prebiva u srcu svake osobe.

Što 'tek jedna ljubazna riječ' može učiniti protiv 'dugotrajne tjeskobe'? Bismo li uopće mogli pronaći neku vezu i, prije svega, neko djelovanje u tome? A opet, restorativna pravda teče i spaja upravo tom niti ovješenoj između paradoksalnog i neskladnog, svjesna da nekoliko izraza lica, gesti i riječi može obići i podnijeti nestabilnost i ponor udaljavanja iskopan tugom.

Dakle, jedan od glavnih i najvažnijih načina da se provedu postavke i proces restorativne pravde jest vratiti tugu u riječi — transformirati je (transfigurirati) u riječi. Možda postoji tuga koju je vrijeme skrutilo, a tišina zaledila učinivši je okorijelom. Slušanje, s druge strane, daje riječima šansu da budu ponovno izgovorene. To mora biti posebna vrsta slušanja: oslobođena ikakvog navještaja ili znaka prosuđivanja, što je dulje moguće, bez prethodnog shvaćanja, bez ikakvog osobnog cilja i osjećaja. To ne znači da sve te pojave nisu prisutne, ali pojačana osviještenost o njima omogućit će medijatorima da sami sebe ne nasamare, da ne izgube vlastitu slobodu slušanja i da ostanu jednako bliski objema stranama, žrtvama i počiniteljima.

Slušanje također daje priliku priči da se ponovno ispriča. Da to kažem s Paulom Ricoeurom, 'drukčije ispričati priču': posljednja riječ još nije napisana, kraj je otvoren. Dakle, slušanje stvara priliku za prerađivanje. Naravno, ne možemo prepraviti slijed događaja ili činjenice, ali možemo preoblikovati njihovo značenje, radeći na značenju, shvaćajući značenje onoga što nam se (svima) dogodilo: glavni materijal za to su riječi i slušanje. Proces obnove doista jest nit ovješena o na tugu i viktimizaciju; doista je to rat s kojim se može suočiti samo golim rukama. Nema garancija, nema sigurnosti osim nevjerojatne, paradoksalne, snage riječi i slušanja.

Iskustva, priče i promišljanja koja slijede bogato su i vjerodostojno svjedočanstvo višeslojnog 'iscjeliteljskog' posla, iznimno raznolikog i kreativnog, posla koji dopire do našeg života na toliko mnogo načina, tražeći i pronalazeći prikladniji način za otvaranje novih mogućnosti. i novi horizonti nakon svake vrste bolnog prolaza...

Guido Bertagna

Uvod

Poštovani čitatelji,

Pred vama je rezultat zajedničkog rada članova tima Mediareja koji su osmislili koncept i recenzirali prve verzije članaka te njihovih suradnika koji su osmislili, napisali i uredili ovaj krajnji rezultat. Želim izraziti najtopliju zahvalnost autorima koji su spremno odgovarali na pitanja i komentare koje sam im stalno slala; Ariele Morandin i Angeli Cotoari koje su kritički proučile članke; Robertu Shawu čija je uloga unogome nadilazila izvornu namjeru brušenja stila neizvornih govornika; i konačno Enriqueu Sali i Israelu Fusteru koji su potvrdili da su vizualni dizajn i raspored u skladu sa svrhom ove publikacije — stvoriti koristan priručnik za seminare obuke koje ćete dizajnirati i omogućiti u budućnosti. Uz takvu podršku, moji zadaci strukturiranja i upravljanja našim procesom suradnje bili su lakši i manje zbrkani nego što bi se moglo pretpostaviti da jesu u zajedničkom proizvodu koji su stvorili ljudi koji se nikada nisu upoznali i koji, u velikoj mjeri, imaju vrlo različite interese i prioritete.

Članci koji slijede upozoravaju na neka od područja u kojima se medijacija i restorativna pravda mogu primijeniti i odražavaju različita iskustva njihovih autora. Oni nisu recepti i umjesto da pokazuju 'kako bi se stvari trebale raditi', oni predlažu jedan mogući način da se to učini u određenim okolnostima. Namjera nam je bila ponuditi širok raspon tema i pristupa kao početak razgovora i materijal za kritičko promišljanje.

Redoslijed kojim su članci raspoređeni u ovoj publikaciji nipošto nije redoslijed kojim bi se trebali čitati: kad god vam je potrebna ilustracija ili hrana za razmišljanje o vašem treningu, možete jednostavno provjeriti članak koji najviše odgovara sudionicima i postavke treninga koji pripremate.

U prvom dijelu publikacije pronaći ćete tri teksta koji istražuju važnost politike i restorativnog pristupa u područjima pravosuđa prilagođenog djeci i ekološke pravde. Drugi dio fokusiran je na primjere medijacijskih slučajeva ili razvoj restorativnih pristupa u određenom okruženju.

Posljednje, ali ne i najmanje važno, ova mala zbirka članaka nipošto nije sveobuhvatna i cjelovita zbirka koja premošćuje jaz između akademskih spisa i potreba trenera za nastavnim materijalima. Svjesni smo da u pothvatu kao što je naš, s mnogim praktičnim ograničenjima, neće biti moguće odgovoriti na potrebe svih trenera u svim okolnostima. Međutim, nadamo se da ćete, kada shvatite da tekst koji vam je potreban nedostaje u ovom kompletu alata, vi i vaši kolege napisati vlastiti članak i podijeliti ga preko granica kako bi cijela restorativna zajednica mogla imati koristi od njih. I nadam se da ćete uživati jednako kao što sam ja uživala radeći na ovom priručniku.

Branka Peurača

DIO I

**Temeljna misao i neka
područja primjene**

Laura Hein

Temeljna misao rada restorativne pravde

Cilj je ovog rada dati neke uvide o tome zašto je rad na razini temeljnih misli važan za potporu razvoja restorativne pravde (RP) te dati pregled glavnih europskih i međunarodnih dokumenata koji se odnose na RP te njihovog utjecaja na nacionalnoj razini.

Zašto je važna temeljna misao rada?

Razvijenost RP-a, a time i dostupnost usluga RP-a, znatno varira po europskim zemljama. Uz ovisnost o kulturološkim razlikama, uglavnom ovisi i o tome ima li zemlja zakonski uređen RP, a za te slučajeve, o stupnju razvoja takvog zakonodavstva o RP-u (tj. je li RP predviđen samo za manje zločine ili samo za maloljetničko pravosuđe ili samo kod izvansudskih nagodbi itd.). Kao što je također navedeno u Preporuci Vijeća Europe o RP-u (2018.), zakonodavstvo:

- moglo bi se koristiti kako bi se RP omogućio, a njegova upotreba olakšala;
- može pomoći u poticanju pravosudnih tijela i agencija za kazneno pravo da vide RP kao opću mogućnost;
- može pomoći u preuzimanju obveze financiranja usluga RP-a i informiranja žrtava i počinitelja o RP-u;
- moglo bi podržati stvaranje putova upućivanja u RP navođenjem postupaka upućivanja;
- može pomoći u definiranju zaštitnih mjera.

Još jedna prepreka dostupnosti i pristupačnosti RP-a u Europi ovisi o problemima na koje se nailazi kad se u praksi primjenjuju zakonski članci o RP-u (u nacionalnom zakonu i propisima EU-a). Stoga rad na temeljnim zasadama nije nužan samo za promicanje razvoja dobrog zakonodavstva o RP-u, nego i za premošćivanje (i poboljšanje) zakonske i praktične primjene RP-a. U tom pogledu rad na temeljnim zasadama ima važnu ulogu u povezivanju kreatora programa i praktičara RP-a — institucionalnog donošenja odluka sa stručnošću i potrebama koje dolaze s terena.

Nadalje, bitno je da donositelji programa strategija (nacionalnih i europskih) i drugi koji sastavljaju i odobravaju pravne i političke dokumente postaju sve svjesniji prednosti pristupa RP-a. Stoga je podizanje njihove svijesti o RP-u ključni cilj temeljnih zasada kojem treba težiti. Ostali bitni akteri za provedbu odredbi RP-a su tijela kaznenog pravosuđa (uključujući zatvore, nadzor uvjetnog otpusta i policiju) i pravni stručnjaci (suci, tužitelji, odvjetnici itd.) koji su vrlo često oni koji bi trebali informirati žrtve i počinitelje o dostupnim uslugama RP-a i uputiti slučajeve službama RP-a. Podići njihovo znanje i svijest o RP-u, ponovno, ključno je kako bi se povećala dostupnost RP-a.

Uz angažman na radu s temeljnim zasadama na nacionalnoj razini, može biti posebno važno raditi s institucijama Europske unije (EU) i zagovarati uključivanje RP-a u relevantne (obvezujuće i neobvezujuće) pravne i političke akte EU-a. Opseg je takvog rada s temeljnim zasadama višestruk:

- prevladati prepreke za pristup RP-u za sve slučajeve (tj. teški zločini, rodno uvjetovano nasilje itd.);
- promicati uvođenje zakonskih odredbi o RP-u u onim državama članicama EU-a koje ih nemaju;
- među državama članicama EU-a uskladiti postojeće zakonske odredbe RP-a;
- podići svijest kreatora politike EU-a o prednostima RP-a.

EU je doista glavni akter koji bi mogao promicati rast jamstva za pristup RP-u u Europi.

Međunarodni dokumenti o RP-u

Međunarodni dokumenti (i obvezujući zakoni i preporuke) među najdjelotvornijim su instrumentima koji oblikuju kako se pravosudne usluge, općenito i RP-a pojedinačno, pružaju diljem Europe.

Godine 2002. UN je usvojio Osnovna načela o korištenju programa restorativne pravde u kaznenim stvarima, a 2006. objavljen je Priručnik o programima restorativne pravde. Od tada je područje RP-a doživjelo znatan razvoj kako bi se poboljšala vladavina prava i pristup pravdi. U posljednjih nekoliko godina, naime, napravljen je važan napredak u osiguravanju RP-a međunarodnim i europskim instrumentima. U nastavku se ukratko prikazuju najrelevantniji međunarodni instrumenti o RP-u.

Međunarodni dokumenti o RP-u

Međunarodni dokumenti (i obvezujući zakoni i preporuke) među najdjelotvornijim su instrumentima koji oblikuju kako se pravosudne usluge, općenito i RP-a pojedinačno, pružaju diljem Europe.

Godine 2002. UN je usvojio *Osnovna načela o korištenju programa restorativne pravde u kaznenim stvarima*, a 2006. objavljen je *Priručnik o programima restorativne pravde*. Od tada je područje RP-a doživjelo znatan razvoj kako bi se poboljšala vladavina prava i pristup pravdi. U posljednjih nekoliko godina, naime, napravljen je važan napredak u osiguravanju RP-a međunarodnim i europskim instrumentima. U nastavku se ukratko prikazuju najrelevantniji međunarodni instrumenti o RP-u.

Europska unija: Direktiva o žrtva

Direktiva 2012/29/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 25. listopada 2012. kojom se uspostavljaju minimalni standardi o pravima, potpori i zaštiti žrtava kaznenih djela i zamjenjuje Okvirna odluka Vijeća 2001/220/JHA (2012) prvi je obvezujući (za države članice EU-a) zakonski akt EU-a o RP-u te prvi instrument EU-a koji spominje RP (a ne medijaciju). Direktiva o žrtvama uvodi RP uglavnom kroz uvodnu izjavu 46, članak 2.1.d (definicija), članak 4.j (*pravo na dobivanje informacija o dostupnim uslugama RP-a od prvog kontakta s nadležnim tijelom*) i članak 12. (*pravo na zaštitne mjere u kontekstu usluga restorativne pravde*). Čak i ako se ne može smatrati sveobuhvatnom pravnom obradom RP-a i usredotočuje se na prava žrtava (dakle, ne uzima u obzir počinitelje), Direktiva o žrtvama daje odgovarajuću definiciju usluga RP-a. Njome se uvodi obveza za države članice da informiraju žrtve o dostupnosti usluga RP-a i da se olakša upućivanje na te usluge te se pružaju zaštitne mjere za žrtve kaznenih djela u vezi s RP-om. Direktiva o žrtvama prepoznaje s jedne strane prednosti RP-a za žrtve zločina, a s druge strane

usredotočuje se na važne zaštitne mjere za sprečavanje sekundarne i ponovljene viktimizacije. Jednako je važno spomenuti odredbe o osposobljavanju iz Direktive o žrtvama (članak 25.) u kojima se navodi da praktičari RP-a trebaju dobiti obuku prilagođenu poštivanju profesionalnih standarda kako bi se osiguralo da se usluge RP-a pružaju na nepristran i profesionalan način, pun poštovanja.

Glavni problem povezan s Direktivom o žrtvama — uz neke prepreke koje se javljaju pri ispravnom i potpunom prenošenju u nacionalna zakonodavstva — primjena je odredbi RP-a u praksi. S tim u vezi, Europski forum za restorativnu pravdu (EFRJ) podnio je Europskoj komisiji ocjenu Direktive o žrtvama koja se odnosi na RP na temelju informacija prikupljenih u 18 europskih zemalja (European Forum for Restorative Justice, 2021.).

Štoviše, važno je uzeti u obzir da Direktiva o žrtvama ne stvara nikakvu obvezu državama članicama da uspostave usluge RP-a tamo gdje nedostaju ili da utvrde pravo pristupa RP-u za žrtve.

U lipnju 2020. Europska komisija (EK) usvojila je novu *Strategiju EU-a o pravima žrtava* (2020.–2025.) koja prepoznaje ulogu RP-a u postizanju prvog cilja Strategije, naime osnaživanja žrtava zločina kako bi sudjelovale u kaznenom postupku i oporavile se. Nadalje se navodi da 'Usluge RP-a žrtvama pružaju sigurno okruženje u kojem se njihov glas čuje i podržava njihov proces ozdravljenja' i da

U praksi postoji nedostatak znanja o uslugama restorativne pravde među stručnjacima i žrtvama. Stoga je ključno da države članice osiguraju visoke standarde kvalitete u pružanju usluga restorativne pravde i omogućće obuku praktičara restorativne pravde. Potencijalne dobrobiti takvih usluga ovise o raspoloživosti, dostupnosti i kvaliteti usluga restorativne pravde u državama članicama (European Commission, 2020., str. 7).

Jedna od ključnih akcija Europske komisije je da

Osigura financiranje EU-a nacionalnim organizacijama za podršku žrtvama i relevantnim organizacijama u zajednici za pružanje informacija, potpore i zaštite žrtvama te za promicanje usluga restorativne pravde (2020., str. 8).

Taj politički dokument ne treba brkati s pravnim aktima EU-a (kao što je Direktiva o žrtvama), ali je ipak važan jer otkriva glavne prioritete EU-a i akcije koje će EU provesti u kontekstu prava žrtava u sljedećim godinama. Dosadašnji su konkretni rezultati Strategije uspostava platforme EU-a o pravima žrtava (kojoj je članica EFRJ) i evaluacija Direktive o žrtvama (koju je EK započela u drugoj polovici 2021.) što bi moglo rezultirati revizijom Direktive.

Vijeće Europe: preporuka o restorativnoj pravdi u kaznenim stvarima

Na temelju revizije prethodne Preporuke o kaznenoj medijaciji, Vijeće Europe (VE) donijelo je u listopadu 2018. najnapredniji i najinovativniji međunarodni pravni instrument na području RP-a. 1. preporuka glasi:

Ova Preporuka ima za cilj potaknuti države članice da razviju i koriste restorativnu pravdu u pogledu svojih kaznenopravnih sustava. Promiče standarde za korištenje restorativne pravde u kontekstu kaznenog postupka i nastoji zaštititi prava sudionika i maksimizirati učinkovitost procesa u ispunjavanju potreba sudionika. Također ima za cilj da razvoj inovativnih restorativnih pristupa — koji mogu biti izvan kaznenog postupka — potiču pravosudna tijela te agencije za kazneno pravosuđe i restorativnu pravdu (Council of Europe, 2018., str. 3).

Preporuka VE-a o RP-u navodi nekoliko načina na koje vlade i agencije za kazneno pravo mogu primijeniti načela i praksu RP-a kako bi pomogle u povećanju učinkovitosti njegovog djelovanja na žrtve i počinitelje, ispunile standarde međunarodnog pravosuđa i promijenile sustavnu i institucionalnu kulturu. Preporuka

- zalaže se za korištenje RP-a u svim fazama kaznenog postupka u svim vrstama kaznenih djela;
- pruža standarde utemeljene na dokazima za primjenu i provedbu RP-a u praksi;
- zalaže se za kulturološke promjene prema više restorativnom pristupu kriminalu i kaznenom pravosuđu na svim razinama temeljne misli i prakse;
- promiče inovativnu upotrebu RP-a izvan kaznenog postupka (uvjetna, zatvor).

Za razliku od Direktive EU-a o žrtvama, Preporuka Vijeća Europe priznaje uravnotežen pristup potrebama žrtve i počinitelja. Ograničenje je tog dokumenta njegova neobvezujuća priroda te, isto tako, ne priznaje pravo na RP. Osim toga, pokazalo se da su Preporuke iznimno korisne i inspirativne u pružanju potpore nacionalnim i europskim političkim/zagovaračkim inicijativama. Doista, to je dokument na koji se treba pozvati kako bi se kreatorima politike pokazao pravi put za razvoj RP-a u zakonima i u praksi.

Ujedinjeni narodi:

Drugo izdanje Priručnika o programima restorativne pravde

U svibnju 2020. Ured Ujedinjenih naroda za droge i kriminal (UNODC) objavio je drugo izdanje Priručnika o programima restorativne pravde (United Nations Office on Drugs and Crime, 2020.). U njemu se povezuje razvoj na terenu, a posebno potencijali RP-a u postupanju s teškim zločinima, uz snažan naglasak i poticaj na upotrebu RP-a s djecom žrtvama. Revidirani priručnik je najažurniji međunarodni vodič razvijen zahvaljujući ekspertizi praktičara, teoretičara i predstavnika organizacija koje se zalažu za provedbu vrijednosti i prakse RP-a. Dokument pokriva širok raspon tema uključujući

- dobru praksu za izradu i provedbu programa;
- mobiliziranje sredstava zajednice za podršku zemljama u savjetovanju restorativnih praksi;
- poboljšanje sudjelovanja žrtava;

- mehanizme praćenja programa za nadzor primjenjivanja usluga RP-a i voditelja treninga.

Pružaju vrijedne smjernice o primjeni temeljne zaštite pri postupku, pokrivajući niz raznih vrsta teških zločina, kao što su: nasilje u intimnoj vezi, seksualno nasilje, nasilje nad djecom i zločini iz mržnje.

UN, u okviru UNODC-ove inicijative Obrazovanje za pravdu (E4J), ima (mrežni) modul o restorativnoj pravdi za podršku visokom obrazovanju o RP-u. Dio je sveučilišne serije modula E4J o prevenciji kriminala i kaznenom pravosuđu i popraćen je Vodičem za poduku. Svi sveučilišni moduli E4J daju prijedloge za vježbe u nastavi, ocjenjivanje studenata, slajdove i druge nastavne materijale koje predavači mogu prilagoditi svojim kontekstima i integrirati u postojeće sveučilišne kolegije i programe.

Završni savjeti za trenere

- Upoznajte se s glavnim međunarodnim dokumentima o RP-u (iz EU-a, VE-a i UN-a) i njihovoj relevantnosti na nacionalnoj razini (obvezujuća ili neobvezujuća priroda itd.).
- Upoznajte se i s pozitivnim utjecajem na razvoj RP-a i s problemima u provedbi tih dokumenata i na nacionalnoj i na europskoj i na međunarodnoj razini.
- Budite svjesni različitih poteškoća koji se s jedne strane tiču uključivanja RP-a u (nacionalne) pravne okvire, a s druge strane – provedbe takvih pravnih okvira u praksi.

Pitanja za kritičko promišljanje

- Koje su glavne prepreke (u praksi ili zakonu) u vašoj zemlji ili regiji koje žrtvama i počiniteljima ograničavaju pristup uslugama RP-a?
- Kakav utjecaj imaju međunarodni dokumenti (obvezujući i neobvezujući) o RP-u na razvoj RP-a u vašoj zemlji ili regiji?
- Koje su glavne prepreke za (zakonski/praktični) razvoj RP-a u vašoj zemlji ili regiji koje bi se trebale riješiti radom na temeljnim zasadama?
- Što je još na međunarodnoj razini (EU, VE, UN) potrebno za daljnji razvoj RP-a u vašoj zemlji ili regiji?

Preporučeni izvori

- Videozapis panel-rasprave na temu 'Uloga međunarodnih instrumenata za restorativnu pravdu' na 10. međunarodnoj konferenciji EFRJ-a u Tirani (2018.).
- Informacije o radu na temeljnim zasadama EFRJ-a i dokumentima o temeljnim zasadama EFRJ-a mogu se pronaći na internetskoj stranici EFRJ-a.

O Direktivi EU-a o pravima žrtava

- Lauwaert (2013)
- Pali (2016)
- Biffi (2016)
- Biffi (2017)
- European Forum for Restorative Justice (2021)

O Preporuci VE-a o RP-u

- Pelikan and Aertsen (2018)
- Marder (2018)
- Marder and Chapman (2018)

- Chapman et al. (2020)
- Prijevodi Preporuke Vijeća Europe iz 2018.

O Priručniku UN-a o RP-u

- (Ginella, 2020)

Referentna literatura

Biffi, E. (2016). Practice guide for restorative justice services The Victims' Directive: challenges and opportunities for restorative justice. Leuven: European Forum for Restorative Justice.

Biffi, E. (2017). Restorative justice in The Victims' Directive: survey results. Leuven: European Forum for Restorative Justice.

Chapman, T., Törzs, E. and Ian Marder, I. (2020). *Council of Europe Recommendation 2018 concerning restorative justice in criminal matters: a briefing for Europe*.

https://www.euforumrj.org/sites/default/files/2020-05/EFRJ_Policy_Brief_CoE_Rec.pdf.

Council of Europe (2018). *Recommendation CM/Rec(2018)8 of the Committee of Ministers to member States concerning restorative justice in criminal matters*.

https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016808e35f3.

European Commission (2020). EU Strategy on victims' rights (2020–2025). Brussels: European Commission.

European Forum for Restorative Justice (2021). Position paper on the evaluation of the restorative justice provisions of the Victims' Rights Directive. Leuven: European Forum for Restorative Justice.

European Parliament and Council (2012). *Directive 2012/29/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime, and replacing Council Framework Decision 2001/220/JHA*. EUR-Lex.

Ginella, G.C. (2020). UNODC Handbook on restorative justice programmes (Second Edition). Leuven: European Forum for Restorative Justice.

Lauwaert, K. (2013). Restorative justice in the 2012 EU Victims Directive: a right to quality service, but no right to equal access for victims of crime. *Restorative Justice: An International Journal* 1(3):414–425.

Marder, I.D. (2018). Restorative justice and the Council of Europe: an opportunity for progress. *Newsletter of the European Forum for Restorative Justice* 19(2):5–7.

Marder, I.D. and Chapman, T. (2018). Developing restorative justice across Europe.

Pali, B. (2016). Briefing Paper about the Regulation of Restorative Justice in the Directive 2012/29/EU.

Pelikan, C. and Aertsen, I. (2018). The origins of the European Forum for Restorative Justice. *Newsletter of the European Forum for Restorative Justice* 19(2):2–5.

United Nations Economic and Social Council (2002). Basic principles on the use of restorative justice programmes in criminal matters. Resolutions and decisions adopted by the Economic and Social Council at its substantive session of 2002.

United Nations Office on Drugs and Crime (2006). Handbook on restorative justice programmes. Criminal justice handbook. New York: United Nations.

United Nations Office on Drugs and Crime (2020). Handbook on restorative justice programmes. Criminal justice handbook, 2nd ed. Vienna: United Nations.

Silvia Randazzo & Annemieke Wolthuis

Restorativna pravda s djecom i mladima u odnosu na kriminalno ponašanje

Pristup i praksa restorativne pravde rašireni su diljem svijeta i sve se više koriste kao mjere za izuzimanje djece od formalnih postupaka, za alternativna rješenja sporova i alternative pritvoru i/ili za obogaćivanje obrazovne i rehabilitacijske svrhe probacijskih programa. Primjena restorativne pravde doista je veoma prilagodljiva pa se može koristiti u svrhu nagodbe te primjenjivati unutar kaznenopravnog sustava i tijekom pritvora — između ostalih rehabilitacijskih i reintegracijskih intervencija. Praksa se razlikuje ovisno o zemlji i kontekstu.

Rad na restorativnoj pravdi s djecom ima čvrstu osnovu u međunarodnim i europskim standardima ljudskih prava i dječjih prava te se uklapa u pravosuđe prilagođeno djeci i UN-ovu Konvenciju o pravima djeteta (Wolthuis et al., 2020.; Berger i Wolthuis, 2021.) . U isto vrijeme postoje rizici kojima se treba pozabaviti i o kojima treba voditi računa pri uključivanju mladih u restorativnu pravdu. U ovom praktičnom priručniku dijelimo informacije o njihovim potrebama i pravima, prednostima i poteškoćama, primjer slučaja i korisne dokumente.

Restorativna pravda na djecu, prvo i osnovno, gleda kao na djecu, bilo da su žrtve, počinitelji ili druge strane uključene u zločin, uz potpuno poštivanje zaštite pri postupku i *načela pravde usmjerene na dijete i prilagođene djetetu* (Council of Europe, 2011).

Restorativni pristup prilagođen djetetu osigurava djetetu žrtvi i djetetu optuženom ili osumnjičenom da je počinilo štetu siguran prostor u kojem se upotrebljavaju kreativni komunikacijski procesi i sredstva, prilagođeni djetetovim potrebama i snagama, s posebnom pažnjom posvećenom izbjegavanju neravnoteže moći te jamčenju zaštite i podrške. Temeljna načela koja vode restorativnu pravdu zapravo su savršeno sukladna s procesom koji mora biti prilagođen djeci: dobrovoljno sudjelovanje, uklopljenost i osnaživanje uključenih strana.

Punoznačno sudjelovanje djece i mladih ima veliku ulogu u restorativnoj pravdi prilagođenoj djeci i mladima, a europski i međunarodni instrumenti za ljudska prava

Dostupnost restorativne pravde namijenjene djeci

Restorativna pravda može i treba biti dostupna u svim fazama postupka, a djeci koja su u kontaktu sa zakonom policija, tužitelj ili sud trebali bi ponuditi pristup uslugama restorativne pravde (Laxminarayan, 2014.). Najčešći oblici su posredovanje između žrtve i počinitelja te (obiteljske) konferencije. Katkad se provode restorativni serkli sa širom zajednicom.

Mnoge zemlje širom svijeta daju dobre primjere obećavajućih praksi restorativne pravde prilagođene djeci. U Novom Zelandu, Južnoj Africi, Argentini i Sjevernoj Irskoj, među

ostalima, sve više slučajeva djece i mladih rješava se restorativnom pravdom, a mnogi i modelom konferencije. U Belgiji se, uz posredovanje žrtve i počinitelja, koriste restorativne grupne konzultacije u slučajevima maloljetnika (Hergo, 21) na preporuku suca za mladež. Također je dobio mjesto u strukturi zakonodavstva o mladima u zemljama kao što su Izrael, Gruzija i Albanija, a naporno se radi na stvarnoj primjeni. Restorativna pravda zaslužuje mjesto u strukturi kaznenog prava djece mnogih drugih zemalja, u svim fazama postupka od uhićenja do kaznenog progona i potom, od prevencije do procesa nakon pritvaranja.

Studija slučaja: priča o Dunyi i Karin

Radi predočavanja kako se restorativna praksa može odvijati s mladima, opisujemo slučaj dviju djevojaka u Nizozemskoj. Njih je u kaznenom sudskom postupku državni odvjetnik uputio na medijaciju.

Dunya i Karin bile su najbolje prijateljice i kolegice iz razreda u dobi od 13 i 14 godina. Potukle su se u svojoj srednjoj školi, u velikom gradu, i jedna je drugu udarila nogom, što je kao posljedicu imalo natučena rebra, bol, krv u mokraći i emocionalnu štetu.

Kako je počelo? Dunya i Karin razgovarale su o tome tijekom upućivanja i tijekom medijacije. Zabuna između djevojaka započela je incidentom u kojem su se dogovorile kupiti iste hlače i pri čemu je jedna ispala, a druga je već bila u dućanu i jako se razočarala zbog toga. Zatim su se blokirali na telefonu. Dunya je htjela razgovarati o tome što se kasnije dogodilo, ali nije mogla. Osjećala je da ju Karin ogovara s drugima i da su se negativne stvari govorile o Dunyinoj obitelji. Njezini roditelji nisu dugo bili razdvojeni i zbog toga je bila jako uzrujana. Nadalje, Karin je provodila puno vremena s još jednom prijateljicom. Kad je Karin tog dana htjela otići do svog ormarića, Dunya je pomislila da je slijedi. To je izazvalo toliko ljutnje u Dunyi da je udarila Karin. Odmah potom samo je prošetala i tek kasnije saznala da joj bivša djevojka plače i zgrčila se. Pozvani su učitelji i Dunya je suspendirana na nekoliko dana. Bol i fizičke posljedice tog udara na Karin bile su tolike da su ona i majka podnijele prijavu policiji.

Obje su djevojke povele roditelje i potporu na medijaciju. Prvo su medijatori razgovarali s Dunyom koja je došla s ocem. On je bio šokiran onim što se dogodilo i želio je da se to prikladno riješi. Prethodno je razgovarao s majkom i bakom druge djevojke o tome što se dogodilo.

Tokom tjedna Karin stanuje kod bake blizu škole. Dok je bila Dunyina dobra prijateljica, često su posjećivale baku da popiju čaj i porazgovaraju. Baka i majka pridružile su joj se na medijaciji. Baka je govorila kako su se uvijek lijepo slagale i da ona zato ne razumije što se dogodilo te da misli kako je važno da se stvari podijele. Majka je, nasuprot tome, u početku bila poprilično bijesna. Nije razumjela zašto je druga djevojka udarila toliko jako. Besane noći, poteškoće s disanjem i bol u bubrezima javljale su se kod Karin od udara pa nije mogla samo tako dopustiti da se to događa, stoga je podnijela prijavu. Ipak, također je željela da se djevojke usmognu vratiti u školu i da ostave prošlost iza sebe.

21 <http://www.cjgb.be/cohesie/hergo/?lang=en>

Potrebe

Za trinaestogodišnjakinju Dunyu i njezine roditelje prva je potreba bila da spriječe tužbu i sudsku presudu, no također su željeli raspraviti izgred i strasti koje je potaknuo. Stjecanje uvida u posljedice udarca za Karin i moguć opseg povrede bila je druga točka. Za Karin i njezine roditelje glavno je bilo raspraviti posljedice izgreda te njegov učinak na nju i njezinu obitelj. Ovo je prepoznato kao zajednička potreba: postaviti izgred kao temu rasprave te normalizirati njihove odnose te također spriječiti nove neugodne sukobe u školi i oko nje.

Medijacija

Zajednički se razgovor prvo odvijao samo između dviju djevojaka. Dunya je prvi put čula kakav je učinak na Karin doista imalo ono što se dogodilo. Bila je vidno osupnuta. Karin je uspjela Dunyi objasniti koliko ju je to ranilo (fizički i osjećajno). Dunya nije znala ništa o fizičkoj boli, ali shvatila je koliko je to loše. Ispričala se, a Karin – znajući kako Dunja nije baš uvijek spremna da to učini – prihvatila je ispriku kao iskrenu. Djevojke su se složile da puste jedna drugu na miru, da ne govore ružno jedna o drugoj te da si ne dopuste da ih drugi provociraju. Nisu više bile ljutite jedna na drugu.

Roditelji, koji su potom pozvani unutra, također su smatrali kako je dobro da ostane na tome; također su smatrali da su djevojke još mlade i da će nešto naučiti iz svojih pogrešaka. Iznimka je napravljena oko odštete. Pokažu li se zdravstvene posljedice udarca drukčijima, moći će nešto poduzeti oko toga.

Dunya i Karin zapisale su dogovor u sporazumu koji su potpisali njih obje i njihovi roditelji. Između ostalog, kaže se:

- Kad se sretnemo, ne poznajemo se (zasad).
- Ne ogovaramo jedna drugu.
- Zanimarujemo što drugi govore ili budu govorili o nama.

Taj je sporazum poslan javnom tužitelju koji ima ovlasti da prihvati sporazum i zatvori slučaj pod određenim okolnostima ili da to ne učini, nego da nastavi s tužbom. U slučaju Dunye i Karin slučaj je bio zatvoren.

Trajanje od podnošenja do završetka u ovom je slučaju bilo tri tjedna, a pojedinačni pripremni razgovori i medijacija provedeni su istog dana. U složenijim bi slučajevima trebalo više vremena (Wolthuis, 2020a).

Koristi restorativne pravde za djecu i mlade

Restorativna praksa ima tu korist što izbjegava štetne učinke formalnih postupanja – kojim se dijete izlaže policijskoj ili pravosudnoj razini – i zatvaranja – jer se upotrebljava kao alternativna mjera kažnjavanja. Ključno je *žarište na dijalogu i ponovnoj uspostavi nastale štete* baš kao i uključivanje svih strana koje imaju interes oko prijestupa koje je dijete počinilo, uključujući zajednicu.

To djeluje na to da se dijete rehabilitira i reintegrira u zajednicu te da smanji ili ukloni rizik od viktimizacije i stigmatizacije, ne zanemarujući potrebe žrtve (koja je često također dijete), nego joj umjesto toga daje podjednako važnu ulogu s drugim glavnim igračem, prekršiteljem.

Pristupi restorativne pravde za djecu primjenjivi su u različitim prilikama, izvan sustava kaznene pravde, koji uključuju obitelj i školu. Restorativna je pravda zapravo posebno vrijedna za zaštitu ranjive djece, osnažuje djecu da prepoznaju emocije i upravljaju njima kako bi spriječili sukob i nasilje (te/ili odgovorili na njih). Osigurava im siguran prostor da izraze sebe i da ih se čuje kad se radi o stvarima važnima za njih (Europski forum za restorativnu pravdu i Zemlja ljudi /European Forum for Restorative Justice and Terre des Hommes/, 2020).

Rizici i opasnosti pri primjeni restorativne pravde s djecom

Zbog nejednake moći te odnosa kontrole i prisile, djeca su ranjiva:

- zastrašivanjem
- ušutkavanjem
- posramljivanjem
- pritiskom da opraštaju
- sukobom odanosti
- ponovnom ili sekundarnom viktimizacijom

Moramo priznati da se rizici nikada ne mogu potpuno ukloniti, ali ih mogu ublažiti i spriječiti uvježbani i dobro pripremljeni medijatori, primjena posebnih tehnika prema dobi djece i posebna pažnja usmjerena na potrebe svakog pojedinog uključenog djeteta (Pali i Randazzo, 2018b; Wolthuis i Chapman, 2021).

Neki ključni prijedlozi i preporuke kako provoditi restorativnu pravdu s djecom

- Pregledajte spis – ne tražite da dijete ponovno prepričava priču ispočetka, posebno ne ako je dijete žrtva veoma ozbiljnih prijestupa.
- Obično se prvo kontaktira žrtva, ali je u ovom slučaju prvo pozvan prestupnik zato da očekivanja žrtve ne budu prevelika.
- Osigurati predvidljivost, nadzor, potporu i zaštitu.
- Zamoliti dijete da kaže o čemu ona ili on ne želi govoriti ili slušati (postaviti granice).
- Provjeriti i probrati poruke prestupnika, ali ne probirati previše jer djeca znaju što radite.
- Omogućiti raspoložive, dostupne, sigurne i kvalitativne restorativne usluge.
- Provjeriti postoji li mogućnost rada sa slikama i lutkama s mlađom djecom: drugim riječima, prilagodite se kognitivnim i emotivnim vještinama svakog djeteta i učite iz pozitivnih postojećih praksi.
- Kvaliteta osobe za potporu veoma je važna: povjerenje, uključenost, prisutnost, sposobnost shvaćanja situacije, otvorenost, dostupnost, otvorenost slobodi djeteta, ali ne nužno jedan od roditelja (u slučaju nasilja unutar obitelji ne poziva se roditelje da budu osoba za potporu).

- Uzmite u obzir izravno (prisutno s osobom za potporu) ili neizravno (zastupnik) uključenje djeteta ili uključenje pisanim putem.
- Uvijek imajte na umu važnost da vam djetetov pogled bude poznat (susret s djetetom, rukopisno pismo od djeteta, osoba za potporu, zastupnik) i tražite djetetovo mišljenje na svakom stupnju.
- Procijenite potrebe i rizike za žrtvu i počinitelja (prikladnošću više nego pravom na nešto) i budite osjetljivi na potrebe sudionika.
- Uložite u pripremu, pomno vođenje susreta, upravljanje očekivanjima.
- Budno pazite na poricanje, sramoćenje žrtve i umanjivanje njezine oštećenosti te budite svjesni negativnih pojava (upamtite: uznemirene osobe doživljavaju male probleme kao velike).
- Ne zanemarujte i uvijek budite svjesni i kreativni s tehničkim i provedbenim pitanjima kao što su odgode, temperatura, pozdravljanje, raspored sjedenja, prevođenje...
- Uključujte stručnjake u proces i pokušajte koliko je moguće surađivati sa službama za zaštitu djece i potporu žrtvama, posebno u slučajevima seksualnog nasilja.
- Osigurajte savjetovanje i za dijete žrtvu i za dijete prestupnika kad god je potrebno.
- Pratite dogovaranje i izvještavanje (Pali i Randazzo, 2018a).

Za prethodni slučaj i za sve slučajeve gdje su u restorativni proces uključena djeca nužni su *prikladna priprema i potpora te procesi facilitacije i nadzora nad daljnjim događajima*. Proces restorativne pravde moraju uvijek uračunati različite potrebe svakog pojedinog djeteta pa bi zato facilitatori trebali biti uvježbani da upotrebljavaju kreativna komunikacijska pomagala prikladna za djecu kako bi ih ohrabрили da podijele svoje osjećaje i priče, da prepoznaju i skrše moguću neravnotežu moći u procesu te da prepoznaju druge pojave koje bi mogle voditi daljnjoj viktimizaciji zato da to izbjegnu. To su razlozi zašto su priprema i združeni rad multidisciplinarnih timova profesionalaca ključni pri radu s djecom: potrebe i snaga sve uključene djece se tako prepoznaju, njihova motivacija i razina njihovog razvoja je procijenjena pa time i njihova podobnost da sudjeluju u procesu restorativne pravde.

Restorativna pravda ne bi trebala biti dostupna samo djeci *u svakoj fazi kaznenog postupka* (i djeci žrtvama i osumnjičenoj i optuženoj djeci), već bi također trebala biti prvi odabir rješavanja sukoba u svim okruženjima u kojima se štite najbolji interesi djeteta: škola, obitelj i društvo općenito. Restorativna je pravda zapravo vrijednost za sprečavanje nasilja i štete, a njezine se prakse mogu naučiti u ranoj dobi.

Koraci prema uključivoj restorativnoj pravdi prilagođenoj djetetu:

- Moraju postojati dostupne, pristupačne, sigurne i kvalitetne restorativne usluge.
- Medijatori moraju biti prikladno uvježbani i kvalificirani za prava i potrebe djeteta i komunikaciju s djetetom.
- Moraju se osigurati potpune, nepristrane informacije i slobodan pristanak u pripremi restorativnog procesa i tijekom cijelog procesa.
- Stalno moraju biti naglašeni pristup osjetljiv na dijete i najbolji interesi djeteta.
- Mora se osigurati sigurnost tijekom restorativnog procesa.

- Dijete mora moći sudjelovati u restorativnim procesima na više načina, a svaki proces treba prilagoditi potrebama djeteta, a ne obrnuto.
- Tehnike i aranžmani koji se koriste trebaju uvijek biti prilagođeni djetetu
- Uvijek se mora osigurati proporcionalnost, a ključni su ishodi procesa.
- Promicati restorativnu kulturu, jezikom, stavovima itd., u obrazovnom i obiteljskom okruženju. Restorativna bi pravda zapravo trebala biti najpoželjniji način rješavanja vršnjačkog nasilja ili sukoba među djecom. Nadalje, među stručnjacima koji rade s djecom treba poticati restorativnu kulturu; kako bi se osigurao pravilan timski rad u najboljem interesu djeteta, stručnjaci bi trebali biti uvježbani da jedno s drugim rade na restorativan način (npr. provodeći aktivno slušanje, poticanjem odgovornosti, osjećajući empatiju, izgradnjom povjerenja) (Pali i Randazzo, 2018.a).

Pitanja za kritičko promišljanje

1. Trebaju li sva djeca imati pristup procesima restorativne pravde? Zbog čega i radi čega da ili zbog čega i radi čega ne?
2. Koji su glavni uvjeti potrebni za uključivanje djeteta žrtve te djeteta osumnjičenog ili optuženog za kazneno djelo u procese restorativne pravde?
3. Koja su pozitivna iskustva uključivanja djece u restorativne procese u slučajevima seksualnog napada i u slučajevima obiteljskog nasilja i/ili zlostavljanja djece?
4. Kako se prijetnje i rizici povezani s restorativnim procesom s djecom mogu ublažiti i zapravo spriječiti?
5. Kako djeca mogu biti uključena u razvijanje boljih sredstava restorativne pravde?

Preporučeni izvori

- Chapman (2015, 2021)
- Council of Europe (2011)
- Dünkel et al. (2015)
- European Commission (2021)
- EFRJ-Terre des hommes, Zajedničko stajalište Strategije EU-a o pravima djeteta (2021-2024)
- Priručnik za e-učenje o restorativnoj pravdi s mladima koji su razvili EFRJ i RJN za projekt i-RESTORE: v. Europski forum za restorativnu pravdu¹ and ChildHub Academy²² (requires login).
- Europski parlament i Vijeće (2016)
- Gal (2011)
- Mohan (2020)
- Odbor Ujedinjenih Naroda za prava djeteta (2019)
- Wolthuis (2020b)

²¹ <https://www.euforumrj.org/en/irestore-2019-2021>

²² <https://academy.childhub.org/course/index.php?categoryid=1>

Reference

Berger, M. and Wolthuis, A. (2021). Child justice in the Netherlands — a boost for restorative and child-friendly interventions? In: A. Wolthuis and T. Chapman (eds.) *Restorative justice from a children's rights perspective*, chap. 14, pp. 253–272. The Hague: Eleven International Publishing.

Chapman, T. (2015). *Protecting rights, restoring respect and strengthening relationships: a European model for restorative justice with children and young people*. Brussels: International Juvenile Justice Observatory.

Chapman, T. (2021). Restorative Justice with young people is not perfect — so, its quality must be protected. *Newsletter of the European Forum for Restorative Justice* 22(3):5–9. Available from <https://www.euforumrj.org/en/restorative-justice-young-people-not-perfect-so-its-quality-must-be-protected>

Council of Europe (2011). *Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on child-friendly justice*. Strasbourg: Council of Europe. Adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on 17 November 2010. Available from <https://rm.coe.int/09000016804b2cf3>

Dünkel, F., Grzywa-Holten, J., Horsfield, P. and Păroşanu, A. (2015b). Restorative justice and juvenile offenders in Europe — comparative overview. In: F. Dünkel, P. Horsfield and A. Păroşanu (eds.) *Research and selection of the most effective juvenile justice practices in Europe: snapshots from 28 EU Member States*, European research on restorative juvenile justice, vol. 1, chap. 32, pp. 175–251. Brussels: International Juvenile Justice Observatory. Available from http://www.ejjc.org/sites/default/files/volume_i_-_snapshots_from_28_eu_member_states.pdf

European Commission (2021). *EU strategy on the rights of the child*. Available from https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:e769a102-8d88-11eb-b85c-01aa75ed71a1.0002.02/DOC_1&format=PDF.

European Forum for Restorative Justice and Terre des Hommes (2020). *Joint Position Paper: EU Strategy on the rights of the child (2021–2024)*. Leuven/Budapest: European Forum for Restorative Justice and Terre des Hommes. Available from https://childhub.org/sites/default/files/efrj-tdh_contribution_to_ec_strategy_rights_of_the_child_2021-2024_final.pdf

European Parliament and Council (2016). *Directive 2016/800/EU of the European Parliament and of the Council of 11 May 2016 on procedural safeguards for children who are suspects or accused persons in criminal proceedings*. EUR-Lex. Available from <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32016L0800>

Gal, T. (2011). *Child victims and restorative justice: a needs-rights model*. New York: Oxford University Press.

Laxminarayan, M. (2014). *Accessibility and initiation of restorative justice*. Leuven: European Forum for Restorative Justice. Available from https://www.euforumrj.org/sites/default/files/2019-11/accessibility_and_initiation_of_rj_website_0.pdf

Mohan, A. (2020). *Child-friendly restorative tools: reflections from working with children in conflict with law and children who've been harmed*. Newsletter of the European Forum for

Restorative Justice 21(3):12–16. Available from <https://www.euforumrj.org/en/child-friendly-restorative-tools>

Pali, B. and Randazzo, S. (2018a). *Child victims and restorative justice: an unexplored match?* European Forum for Restorative Justice — 10^o International Conference Tirana. Available from https://drive.google.com/drive/folders/19_cNOM03sg2vZ_ed9ZSFqdZFtzve8QI3

Pali, B. and Randazzo, S. (eds.) (2018b). *Practical guide: implementing restorative justice with children*. Brussels: International Juvenile Justice Observatory.

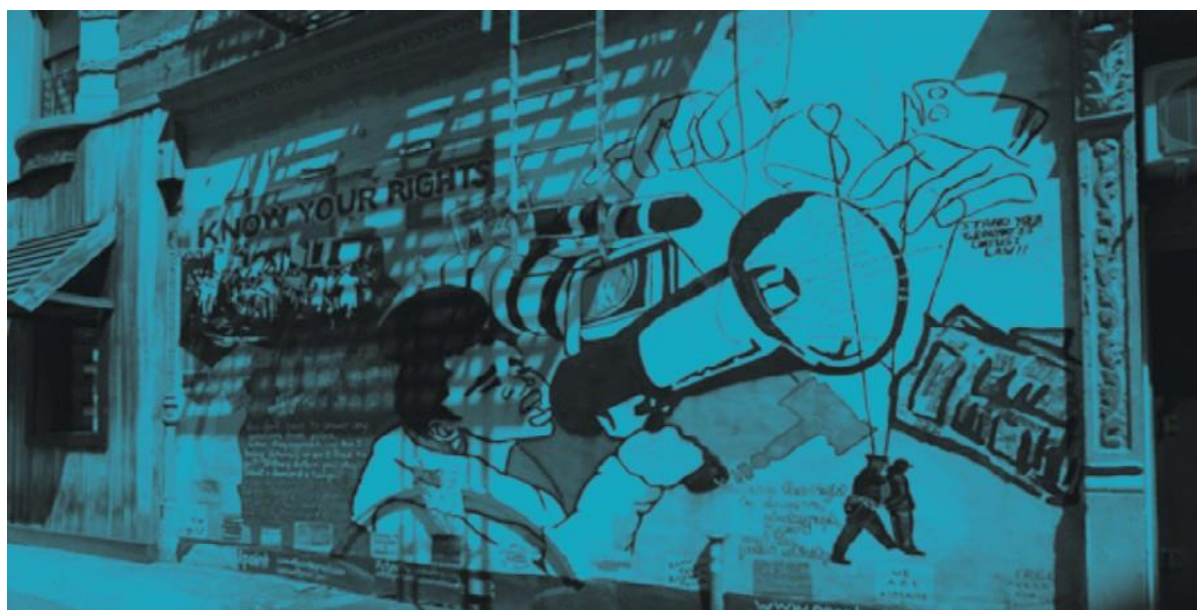
United Nations Committee on the Rights of the Child (2019). *General comment No. 24 (2019) on children's rights in the child justice system*. Geneva: United Nations.

Wolthuis, A. (2020a). Een strafrechtmediation in het licht van kinderrechten. In: G. Frerks, T. Jongbloed, M. Uitslag and T. Westra (eds.) *Insiders of outsiders? voor- en nadelen van interne en externe mediation*. Antwerp: Maklu Uitgevers.

Wolthuis, A. (2020b). *Thematic brief on restorative justice and child justice*. European Forum for Restorative Justice. Available from <https://www.euforumrj.org/sites/default/files/2020-11/Thematic>

Wolthuis, A., Biffi, E. and Laxminarayan, M. (eds.) (2020). *Restorative justice in cases involving child victims: i-Restore European Research Report*. Lausanne: Terre des hommes. Available from <http://tdh-europe.org/upload/document/7294/European>

Wolthuis, A. and Chapman, T. (eds.) (2021). *Restorative justice from a children's rights perspective*. The Hague: Eleven International Publishing.





Konferencije za prekršaje protiv okoliša mogu popraviti štetu, dati žrtvama glas i učiniti prekršitelje odgovornima

Ovaj se članak oslanja i na teoriju i na praksu kako bi istražio upotrebu restorativne pravde, u obliku konferencije, za prekršaje protiv okoliša. Prekršaji protiv okoliša obuhvaćaju onečišćenje, štetu flori (biljkama) i fauni (životinjama) te štetu urođeničkoj (aboridžinskoj) kulturnoj baštini. Ovaj se rad oslanja na konferencije u Novom Južnom Walesu (Australija), regiji Canterbury na Novom Zelandu i Britanskoj Kolumbiji (Kanada) u kontekstu konferencija koje predstavljaju otklon od kaznenog postupka (tzv. 'čelni /front-end/ model' konferencije, izvanparnični) ili uvrštavanje u proces kaznenog postupka (tzv. 'pozadinski /back-end/ model' konferencije, unutarparnični).

Prekršaji protiv okoliša jedinstveni su na četiri posebna načina koji predstavljaju problem za procese restorativne pravde. Prvo, većina ekoloških prekršitelja su organizacije (korporacije i tijela vlade), a ne pojedinci. Drugo, kršenje je uglavnom (iako ne uvijek) slučajno ili iz nemara, a ne namjerno. Treće, žrtve su različite i uključuju ljude (i trenutno žive i buduće generacije), zajednice (i autohtone i neautohtone) i okoliš (i njegove sastavne dijelove – drveće, biljke, životinje, ekosustave). Četvrto, ishodi potrebni za popravak štete uzrokovane okolišnim prekršajem mogu biti prilično tehnički i specifični. Svaki od tih čimbenika ima vitalnu važnosti u svakoj raspravi o potencijalnoj primjeni konferencije restorativne pravde na prekršaje protiv okoliša i stoga je vrijedno razmotriti svaki od njih redom. Također je važan odnos konferencije o restorativnoj pravdi u odnosu na tužiteljstvo. To jest, otklanjanje kaznenog postupka ili ugrađivanje u proces kaznenog postupka. Stoga će se razmotriti taj važni vid.

Narav prekršitelja. Ako su počinitelji pojedinci, može se procjenjivati jesu li te osobe prikladne za sudjelovanje u procesu restorativne pravde. žaljenje i kajanje organizacije koja je prekršitelj. Predstavnik organizacije mora imati dovoljno znanja o prekršaju, o operacijama organizacije i biti u stanju vezati organizaciju za ishode konferencije restorativne pravde.

21 Hadeel Al-Alosi and Mark Hamilton, 'The Ingredients of Success for Effective Restorative Justice Conferencing in an Environmental Offending Context' (2019) 42(4) *University of New South Wales Law Journal* 1460.

Tamo gdje je počinitelj korporacija ili tijelo vlasti, kao što je pružatelj komunalnih usluga ili lokalno vijeće, mora se obratiti pozornost na to tko će iz te organizacije pohađati restorativnu pravdu i prikladnost za pohađanje. Žaljenje i kajanje ponuđeni su kao kriteriji prikladnosti za pohađanje restorativne pravde². Što se tiče organizacijskih prekršitelja, osoba (ili osobe) koja predstavlja organizaciju morat će utjeloviti žaljenje i kajanje organizacije koja je prekršitelj. Predstavnik organizacije mora imati dovoljno znanja o prekršaju, o operacijama organizacije i biti u stanju vezati organizaciju za ishode konferencije restorativne pravde.

U prošlosti su predstavnici organizacijskih prekršitelja uključivali glavne izvršne direktore, viši menadžment, direktore, gradonačelnike, vijećnike i zaposlenike. Često će biti prisutna kombinacija tih predstavnika. Trenutačni i dugoročni uspjeh procesa restorativne pravde ovisit će o znanju i predanosti tih predstavnika, zajedno s njihovom sposobnošću da utječu na kulturološke promjene unutar organizacije, ako se kultura smatra faktorom koji pridonosi počinjenju.

Narav prekršitelja. Činjenica da je pododjeljak prekršaja protiv okoliša slučajan ili iz nemara može utjecati na motivaciju počinitelja za pohađanje restorativne pravde. Na primjer, počinitelj može zaključiti da se zbog toga što prekršaj nije bio namjeran, nema zbog čega žaliti i kajati se, nema čime pridonijeti procesu ili smatra da se od procesa ništa ne može dobiti. Postoji nekoliko načina na koje se to može opovrgnuti. Prvo, čak i ako prekršaj nije bio namjeran, žrtve bi mogle izvući neku korist od razumijevanja te činjenice. Drugo, nesreće i nemar mogu proizaći iz nedostataka u individualnom i organizacijskom ponašanju. Taj se vid može istražiti restorativnom pravdom i mogao bi dovesti do promjene ponašanja u budućnosti. Osim toga, činjenica da je prekršaj bio slučajan ili iz nemara ne znači nužno da kod počinitelja nema ni žaljenja ni kajanja, pri čemu je izražavanje i istraživanje žaljenja i kajanja može biti na korist i počinitelju i žrtvi. Treće, čak i slučajni i nehajni prekršaj uzrokuje štetu koju je potrebno popraviti. Stoga bi restorativna pravda u ovom kontekstu mogla istražiti načine popravljivanja takve štete.

Narav žrtava. Činjenica što su žrtve prekršaja protiv okoliša različite znači mogućnost uključivanja ljudskih skrbnika kao predstavnika žrtava, posebice onih žrtava koje ne govore ljudskim jezikom. Ljudski skrbnici mogu biti izabrani iz agencija/odjela vlade zaduženih za zaštitu okoliša, iz nevladinih organizacija zaduženih za zaštitu okoliša, pripadnika građana koji su izravno žrtve prekršaja ili koji imaju interes za oštećeni okoliš, vođe zajednice (i starosjedilačke i neautohtone) i stručnjaci poput ekologa i biologa.

Zastupljenost žrtava treba biti određena mogućnošću uključivanja i upravljanja. Jednostavno, treba dopustiti da na restorativnoj pravdi bude prisutno onoliko žrtava i njihovih predstavnika s koliko se može upravljati. Doduše, ono čime se može upravljati mijenja se od slučaja do slučaja, vjerojatno je razlog za ograničenje prisutnosti žrtava kad želi doći nekontrolirani broj. Na primjer, incident onečišćenja rijeke može utjecati na provođenje slobodnog vremena 100 pojedinaca, no može se pokazati da je teško saslušati sve te pojedince ako svi žele pohađati restorativnu pravdu. U toj situaciji može biti korisno

da jedna osoba zastupa predstavlja žrtve aktivnosti u slobodno vrijeme. Poteškoće će nastati kada žrtve osjećaju da imaju jedinstvenu ulogu žrtve i stoga ih netko drugi ne može dovoljno zastupati. Upravljanje i rješavanje takvih pitanja bit će domena pripreme prije konferencije, uključujući razgovore između voditelja i žrtve.

Zastupljenost i autohtone i neautohtone zajednice u restorativnoj pravdi mora biti smisljena, a ne simbolična. Stoga predstavnici zajednice moraju predstavljati zajednice koje su zainteresirane za oštećeni okoliš i moraju imati relevantne ovlasti koje im je zajednica dala da predstavljaju zajednicu. Predstavnici okoliša (i njegovih sastavnih dijelova) i budućih generacija ljudi mogu, ali i ne moraju biti iz istog izvora ljudske zaštite okoliša. To će ovisiti o situaciji. Važno je uzeti u obzir da zastupanje bude autentično i uključivo, a ne samo vježba za popunjavanje tablice. Odnosno, zastupanje mora biti smisljeno.

Različitosť pojedinačnih glasova, bilo osobno ili uz zastupnika, znači potencijal za sukob. Za rješavanje tog sukoba potrebna je učinkovita priprema prije konferencije gdje se prema žrtvama i njihovim zastupnicima procjenjuje što se može očekivati od konferencije te se upravlja njihovim očekivanjima. Rješavanje sukoba također je funkcija učinkovite facilitacije konferencije, potkrijepljene vrijednostima restorativne pravde kao što je davanje glasa svima, a ne da jedan glas dominira drugim (nedominacija).

Narav posljedica ekološkog prekršaja. Postajanje žrtvom ekološkog prekršaja (okolišna viktimizacija) razlikuje se od 'obične' viktimizacije (radi jasnijeg izraza) jer takva viktimizacija može biti geografski šira i duža u vremenskom smislu. Dakle, širi utjecaji koji duže traju. To zahtijeva prilično tehničke i specifične rezultate za popravak štete koja je nastala. Ovo sugerira da je u procesu restorativne pravde potrebna određena stručnost. Takva stručnost mogu zastupati ekolozi i biolozi kao ljudski skrbnici koji predstavljaju žrtve. Međutim, također se mora priznati da mnogo tehničkog znanja posjeduju tužiteljska tijela (kao što su Uprava za zaštitu okoliša, ured/odjel za okoliš i lokalno vijeće) i odvjetnici branitelja. Iako su tužitelji i odvjetnici obrane uglavnom isključeni iz procesa restorativne pravde, iz straha da će stati na put i dominirati procesom, njihova je stručnost potrebna kako bi se pomoglo u oblikovanju ishoda koji će popraviti štetu uzrokovanu povredom okoliša i koji su zakoniti. Možda bi tužiteljstvo i odvjetnici trebali biti uključeni u proces restorativne pravde na toj ograničenoj osnovi.

Odnos konferencije restorativne pravde prema tužiteljstvu. Općenito govoreći, postoje dvije točke intervencije za konferenciju o restorativnoj pravdi u kontekstu prekršaja protiv okoliša, s točkom intervencije određenom onim što traži tužitelj uključivanjem sudskog sustava i konferencije o restorativnoj pravdi. Točke intervencije su alternativne i stoga svaki slučaj prekršaja može uključivati bilo koju točku intervencije, ali ne obje.

Prva moguća točka intervencije nastupa pošto je tužba podnesena sudu (ali nije pretresana pred sudom) i sud je odgodio postupak kako bi omogućio odvijanje konferencije. To se naziva čelnim (front-end) modelom i predstavlja otklon od kaznenog postupka zato što će – bude li konferencija uspješna – tužitelj povući tužbu i stoga počinitelj neće biti podložan sudskom postupku i potencijalnoj osudi. Čelni je model onaj postupak koji se pokreće u okolnostima u kojima nije u javnom interesu kazneno goniti počinitelja, uzimajući u obzir

težinu kaznenog djela, troškove povezane s kaznenim progonom (u smislu vremena, novca i truda) i implikacije osude, ali je važno da počinitelja ne bi trebalo pustiti bez odgovornosti za počinjeno. Stoga je proces restorativne pravde na pola puta između neodgovornosti za počinjeno i krivičnog postupka za počinjeno. Kaže se da se počinitelj smatra odgovornim za prekršaj prisustvom na konferenciji i preuzimanjem dogovora o ishodu postignutog na konferenciji. Primjer je čelnog modela je Environmental Canterbury (Novi Zeland) Alternative Environmental Justice³ i British Columbia (Kanada) Community Environmental Justice Forums⁴.

Pozadinski se model konferencije razlikuje od čelnog modela po tome što nije otklanjanje postupka po tužbi, već se ugrađuje u postupak. Konferencija će se održati nakon komponente saslušanja u kaznenm postupku, ali prije nego što sud izrekne kaznu počinitelju. Činjenice i ishode konferencije sudac može uzeti u obzir pri izricanju kazne počinitelju. Pozadinski model konferencije može se koristiti tamo gdje javni interes podržava kazneni progon, ali gdje dijalog između počinitelja, žrtve i drugih dionika može popraviti dio štete koju je prouzročio počinitelj. Stoga konferencija predstavlja sredstvo za glas žrtve, ali i način da se počinitelje pozove na odgovornost. Pozadinski model upotrijebio je Sud za zemljište i okoliš Novog Južnog Walesa (Australija) za prekršaje koji uključuju aboridžinsku kulturnu baštinu, a Okružni sud Novog Zelanda nakon onečišćenja vode (primjeri kao studije slučaja prikazani su u nastavku). 1. slika u nastavku ističe ključne značajke, a time i razlike između čelnog (front-end) i pozadinskog (back-end) modela konferencije; čelni je model prikazan isprekidanom crtom, a pozadinski punom crtom.



1. slika: Čelni i pozadinski model konferencije restorativne pravde

Pripremni rad prije održavanja konferencije opsežan je i usmjeren na tri ključne sastavnice. Prvo, razmatranje tko su relevantni dionici. To nije jednostavno kod prekršaja protiv okoliša zbog prethodno navedenih činitelja posebnosti. Dakle, morat će se razmotriti tko je odgovarajući zastupnik počinitelja, tko su žrtve i kako će biti zastupane, te koja je stručnost

22 Environment Canterbury Regional Council Resource Management Act Monitoring and Compliance Section (2012), *Guidelines for implementing Alternative Environmental Justice*.

23 British Columbia Ministry of Environment (2012), *Community Environmental Justice Forums Policy*; British Columbia Ministry of Environment (2012), *Community Environmental Justice Forums*; British Columbia Ministry of Environment and Climate Change Strategy (n.d.), *Community Environmental Justice Forums: Questions and Answers*.

potrebna da bi se pomoglo u objašnĳavanju prekršaja i rješenja za popravak štete koja je nastala i gdje se ta stručnost može naći

Drugo, mora se provesti procjena prikladnosti sudjelovanja na konferenciji. Svaka pristup može imati vlastite kriterije prikladnosti, ali oni općenito obuhvaćaju dobrovoljnost, neprisilnost i izraze počiniteljevog žaljenja i kajanja. Treće, moderator će morati obaviti intervju prije konferencije kako bi osigurao da svaki od dionika razumije svrhu konferencije, svoju ulogu u takvoj konferenciji i da se njihova očekivanja budu dosegnuta.

U čelnom modelu konferencije, tužiteljstvo će uglavnom pristupiti počinitelju s usmjerenjem na restorativnu pravdu kao način otklanjanja predmeta od kaznenog postupka pred sudom. U smislu pozadinskog modela konferencije, tužiteljstvo, počinitelj, žrtva ili čak sudski službenik mogu predložiti intervenciju restorativne pravde. To može biti u situacijama u kojima se glas žrtve ili odgovornost počinitelja bolje postižu konferencijom. U tim situacijama, sud će odgoditi postupak kako bi omogućio nastavak konferencije i poslije će počinitelja kazniti u svjetlu održane konferencije i dogovorenih ishoda.

Uspješne konferencije olakšavaju razmjenu informacija između počinitelja, žrtve i ostalih prisutnih dionika. Dijalog omogućuje da se žrtve čuju i vide, da se počinitelji pozovu na odgovornost te da se iznađu konkretna i tehnička rješenja za popravak štete koja je nastala. Takvi ishodi trebaju biti izrađeni tako da mogu oblikovati sudske naloge koji osiguravaju njihovu provedivost. Ti ishodi imaju veću sposobnost popravljanja nanesene štete od

postoje slučajevi uspješnih intervencija restorativne pravde u kontekstu kršenja okoliša, ispravno je tu upotrebu okarakterizirati kao ograničenu i sporadičnu, a ne kao opsežnu i sustavnu^{5/24/}. Za to može postojati mnoštvo razloga, uključujući kontradiktorni način razmišljanja i oklijevanje počinitelja, žrtve i sudaca, što je u nekim jurisdikcijama složeno zbog nedostatka zakonske osnove za restorativnu pravdu. Unatoč tome, sve je više dokaza da konferencije u kontekstu kršenja okoliša daju žrtvama glas, čine prekršitelje odgovornima i dovode do učinkovitih rješenja za popravak nanesene štete. Takve koristi nastaju iz odgovarajućih kriterija odabira, pripremom prije konferencije i intervju te učinkovitom facilitacijom, a sve se to provodi u svjetlu posebnosti prekršaja protiv okoliša koji se razmatra u ovom radu.

Neke relevantne studije slućaja

U svojoj monografiji^{6/25/} koristim tri studije slućaja kako bih istaknuo korištenje konferencija restorativne pravde ugrađenih u sudske postupke. Odnosno, pozadinski model. Dva od tih slućajeva bila su kazneni progon za povredu aboridžinske kulturne baštine pred Sudom za zemlju i okoliš Novog Južnog Walesa (Australija), a treći je bio kazneni progon za onečišćenje vode pred Okružnim sudom u Novom Zelandu. Ono što svaka od studija slućaja ističe jest posebnost prekršaja protiv okoliša za koju se nadam da je postala vidljiva u ovom članku.

²⁴ Za pregled, v. Mark Hamilton, *Environmental Crime and Restorative Justice: Justice as Meaningful Involve-ment* (Palgrave Macmillan, 2021) 5. i 6. Poglavlje.

*Garrett protiv Williamsa*²⁶ uključivao je kazneni progon Craiga Williamsa nakon uništavanja aboridžinskih artefakata i aboridžinskog mjesta tijekom rudarskih operacija. U nekoj fazi saslušanja, sudac Preston pitao je stranke misle li da bi bilo korisno održavanje konferencije restorativne pravde. Strane su se složile i konferencija je održana. Budući da je konferencija održana tijekom suđenja uživo i uzeta u obzir tijekom izricanja presude, ovo je primjer pozadinskog modela konferencije. G. Williams pokazao je dovoljno žaljenja i kajanja što pokazuje njegovo prihvaćanje odgovornosti za štetu, pa se smatralo da je prikladan za prisustvovanje konferenciji²⁷ bez obzira na određenu namjeru u uzrokovanju štete. Žrtva prekršaja bila je lokalna aboridžinska zajednica, a na konferenciji ih je predstavljao aboridžinski starješina. Na konferenciji su dogovoreni razni ishodi, uključujući predanost bližim odnosima između rudnika i lokalne aboridžinske zajednice, traženje rješenja za sprečavanje daljnjih prekršaja i donacije raznih predmeta žrtvama²⁸.

Povlačeći sličnosti s *Garrettom protiv Williamsa*, Vijeće doline Clarence²⁹ uključivalo je nemarno uništavanje aboridžinskog objekta (obrezivanje i uklanjanje stabla s ožiljkom) koje je utjecalo na lokalne Aboridžine. Sudac Preston raspitivao se o potencijalnoj korisnosti održavanja konferencije o restorativnoj pravdi, pa je bila omogućena pozadinska konferencija. Vijeće za prekršitelje, preko raznih službenika i zaposlenika, prisustvovalo je konferenciji zajedno s lokalnim Aboridžinima, žrtvama prekršaja. Nakon isprike vijeća, na konferenciji su dogovoreni razni ishodi uključujući povećanje svijesti vijeća i zajednice o Aboridžinima, poboljšane konzultacije vijeća s aboridžinskom zajednicom, zapošljavanje i inicijative mladih za lokalno područje, Projekt obnove stabala i interpretacije izravno povezan sa stablom ožiljka i donacija Lokalnom aboridžinskom zemljišnom vijeću za aktivnosti podizanja svijesti o aboridžinskoj kulturnoj baštini³⁰.

25 Mark Hamilton, *Environmental Crime and Restorative Justice: Justice as Meaningful Involvement* (Palgrave Macmillan, 2021).

26 [2007] NSWLEC 96; (2007) 151 LGERA 92.

27 O tom vidu žaljenja i kajanja te potrebi da prekršitelj prihvati odgovornost za prekršaj v. Hadeel Al-Alosi i Mark Hamilton, 'The Ingredients of Success for Effective Restorative Justice Conferencing in an Environmental Offending Context' (2019) 42(4) *University of New South Wales Law Journal* 1460; Hadeel Al-Alosi i Mark Hamilton, 'The Potential of Restorative Justice in Promoting Environmental Offender' Acceptance of Responsibility (2021) 44(2) *University of New South Wales Law Journal* 487.

28 Za pomniju analizu tog slučaja, v. Mark Hamilton, *Environmental Crime and Restorative Justice: Justice as Meaningful Involvement* (Palgrave Macmillan, 2021) 141-148; Mark Hamilton, 'Restorative Justice Intervention in an Environmental Law Context: Garrett v Williams, Prosecutions under the Resource Management Act 1991 (NZ), and Beyond' (2008) 25(4) *Environmental and Planning Law Journal* 263; John McDonald, 'Restorative Justice Process in Case Law' (2008) 33(1) *Alternative Law Journal* 41.

29 Chief Executive, Office of Environment and Heritage v Clarence Valley Council [2018] NSWLEC 105; (2018) 236 LGERA 291.

30 Za pomniju analizu tog slučaja v. Mark Hamilton, *Environmental Crime and Restorative Justice: Justice as Meaningful Involvement* (Palgrave Macmillan, 2021) 148-152; Mark Hamilton, 'Restorative Justice Intervention in an Aboriginal Cultural Heritage Protection Context: Chief Executive, Office of Environment and Heritage v Clarence Valley Council' (2019) 36(3) *Environmental and Planning Law Journal* 197.

*Interflow*³¹ je kazneni progon nakon slučajnog, ali iz nemara, ispuštanja kontaminanata u Walnut Stream, Akoroa, Novi Zeland. Ispuštanje je rezultiralo ozljedama i smrću riba i jegulja i naštetilo duhovnoj povezanosti Māora (autohtonog naroda Novog Zelanda) s vodenim tijelom.

Tvrtka prekršitelj zatražila je konferenciju o restorativnoj pravdi, kojoj je prisustvovala zastupana svojim višim rukovodstvom, a kojoj su prisustvovali lokalni ljudi Maori kao žrtve i njihovi predstavnici. Ishod konferencije bila je donacija od 80.000 dolara Banks Peninsular Conservation Trustu za poduzimanje radova na popravku/poboljšanju potoka³².

Budući da čelni model konferencije djeluje kao otklanjanje kaznenog postupka ili odustajanje od kaznenog progona, tamo gdje je proces uspješan, neće biti sudske presude. Dakle, da bi se dobio uvid u samu konferenciju, potrebno je osloniti se na objavljene materijale tužitelja, ili nekoga na drugi način uključenog u konferenciju. Ishodi sheme alternativne ekološke pravde uključuju program obuke za druge u industriji koji vodi izvođač radova na cestama koji je loše postupao s kontaminiranim tlom, donacije skupinama za brigu o potocima i projekt sadnje u močvarama, prezentaciju poljoprivrednika pred skupinama poljoprivrednika Federacije Novog Zelanda u vezi s njegovim prekršajem, pravnim lijekovima i kako izbjeći takve prekršaje te oglasima u novinama nakon prekršaja krađe vode³³.

Mnogo različitih vrsta kaznenih djela rezultiralo je Forumom za okolišnu pravdu zajednice, što je čelni model konferencije koji koristi Britanska Kolumbija u Kanadi. Prekršaj, koji su počinile korporacije ili tijela vlade, uključivao je onečišćenje zraka, onečišćenje vode, ubijanje divljih životinja i grizlija, remećenje tla i vegetacije te sječu i freziranje drveća. Ishodi su uključivali izdvajanje novca za financiranje raznih aktivnosti, obnovu, javnu ispriku, poboljšanja tvrtke i angažman zajednice/agencija³⁴.

30 Za pomniju analizu tog slučaja v. Mark Hamilton, *Environmental Crime and Restorative Justice: Justice as Meaningful Involvement* (Palgrave Macmillan, 2021) 148-152; Mark Hamilton, 'Restorative Justice Intervention in an Aboriginal Cultural Heritage Protection Context: Chief Executive, Office of Environment and Heritage v Clarence Valley Council' (2019) 36(3) *Environmental and Planning Law Journal* 197.

31 *Canterbury Regional Council v Interflow (NZ)* [2015] NZDC 3323.

32 Za pomniju analizu tog slučaja v. Mark Hamilton, *Environmental Crime and Restorative Justice: Justice as Meaningful Involvement* (Palgrave Macmillan, 2021) 137-141; Vanessa Sugrue, 'What Happens when Values are put to Work? A Reflection in One Outcome from a Restorative Justice Conference in the Criminal Division of the District Court: Environment Warranted Judge Jurisdiction' (2015) *Resource Management Journal* 19; Chris Fowler, 'Environmental Prosecution and Restorative Justice' (Adderley Head 2016).r

33 Margaret McLachlan, 'Environmental justice in Canterbury' (2014) 37(4) *Public Sector* 22, 23.

34 Mark Hamilton, *Restorative Justice Conferencing in Response to Pollution Offending: A Vehicle for the Achievement of Justice as Meaningful Involvement* (2019; PhD Dissertation (UNSW)) Appendix 2; Mark Hamilton, *Environmental Crime and Restorative Justice: Justice as Meaningful Involvement* (Palgrave Macmillan, 2021) 106-109.

Ključne poruke za ponijeti kući

- Voditelji trebaju biti vješti ne samo u procesima restorativne pravde, već također moraju razumjeti jedinstvenost pristupa protiv okoliša:
 - Priroda počinitelja
 - Priroda
 - The nature of victims
 - The nature of outcomes
 - The relationship of restorative justice conferencing vis-à-vis prosecution
- As with all restorative justice processes, preparation is essential along with the use of effective selection criteria for participation in the process.
- In an environmental offending context, conferencing can be used as a diversion from prosecution (front-end model) or embedded within the prosecution itself (back-end model).
- Environmental offending differs from mainstream offending in the ways outlined in this article. This means that those training restorative justice facilitators should be cognisant of those differences and be capable of equipping facilitators with the skills necessary to accommodate those differences in practice. Hence, facilitators, and therefore their trainers, need to appreciate the nature of offenders, offending, victims, outcomes, and the relationship of restorative justice conferencing vis-à-vis prosecution.

Pitanja za kritičko promišljanje

1. Prekršaj protiv okoliša razlikuje se od uobičajenog prekršaja na nekoliko ključnih načina. Koliko je važno uzeti u obzir te razlike kada vodite konferenciju nakon prekršaja protiv okoliša?
2. Žrtve prekršaja protiv okoliša možda neće moći izraziti svoju žrtvu i stoga će ih morati zastupati ljudski skrbnici. Koje će, ako ih ima, poteškoće ovo predstavljati konferenciji restorativne pravde?
3. Ishodi nakon konferencije restorativne pravde za prekršaje protiv okoliša mogu biti prilično tehnički i mogu se oblikovati u sudske naloge. Mogu li odvjetnici i stručnjaci pomoći u formuliranju takvih ishoda i naloga?
4. Što mislite kakvu bi ulogu emocije imale na konferenciji restorativne pravde nakon o prekršaju protiv okoliša i bi li to bilo drugačije od praćenja uvriježenog prekršaja?
5. Ako je prekršaj protiv okoliša slučajan ili iz nemara, može li konferencija restorativne pravde u tome imati ulogu?

Preporučeni izvori

1. Environment Canterbury Regional Council Resource Management Act Monitoring and Compliance Section (2012), Guidelines for implementing Alternative Environmental Justice.

This document provides an overview and impetus for the development and use of Alternative Environmental Justice (a front-end model of conferencing) by Environment Canterbury (New Zealand).

2. Garrett v Williams [2007] NSWLEC 96; (2007) 151 LGERA 92.

This judgment of Justice Preston, Chief Judge of the Land and Environment Court of New South Wales (Australia), outlines the conferencing process in this prosecution and how this back-end model fit within the prosecution process.

3. Hadeel Al-Alosi and Mark Hamilton, 'The Ingredients of Success for Effective Restorative Justice Conferencing in an Environmental Offending Context' (2019) 42(4) University of New South Wales Law Journal 1460.

See explanation for next source.

4. Hadeel Al-Alosi and Mark Hamilton, 'The Potential of Restorative Justice in Promoting Environmental Offenders' Acceptance of Responsibility' (2021) 44(2) University of New South Wales Law Journal 487.

The Al-Alosi and Hamilton articles explore the generally held view that before an offender enters a restorative justice conference they accept responsibility for their offending. The articles explore what that means in an environmental offending context.

5. Mark Hamilton, Environmental Crime and Restorative Justice: Justice as Meaningful Involvement (Palgrave Macmillan, 2021).

This book contains a wealth of information pertaining to the use of restorative justice for environmental offending and provides many case study examples.

DIO II

Povijest slučaja

The background of the entire page is a solid teal color. Overlaid on this background are several dandelion seed heads. One seed head is in sharp focus in the upper left quadrant, with its stem extending downwards and to the right. Other seed heads are visible in the background, some in focus and some blurred, creating a sense of depth. The overall aesthetic is clean and modern.

Filippo Vanoncini

Izgradnja restorativne zajednice

Kako možemo intervenirati kada je cijela zajednica pogođena događajem koji ju boli? Koji pristup može pomoći njezinim članovima da povrate koheziju i snagu da se suoče s posljedicama? Ono što želimo opisati jest kako su djelatnici restorativne pravde grada Bergama pokušali djelovati u razdoblju pandemije koronavirusa (Covid-19).

Tijekom ljeta 2020. Bergamo i njegova zajednica bili su traumatizirani pandemijom koja ga je u ožujku i travnju stavila u središte pozornosti svijeta. Redovi vojnih kamiona koji su drugamo prevozili tijela ljudi koji su umrli od kovida bili su samo vrh ledenog brijega koji je preplavio zajednicu u Bergamu. Više od zatvaranja, građane je pogodilo urušavanje lombardskog zdravstvenog sustava koje je otežavalo pružanje osnovnih usluga i prisililo ih na bolnu izolaciju i nesigurnost.

Odmah se pojavila potreba za stvaranjem mjesta na kojima bi se ta nevolja mogla izraziti i prije svega podijeliti na unutar zajednice, mjesta na kojima bi se pozdravila želja za istinom i pravdom. Kako kompenzacijska paradigma ne bi prevladala nad bilo kojom drugom perspektivom, nastojalo se svijet zdravstvenih radnika dovesti u kontakt s rodbinom žrtava. Istovremeno, želja i osjećaj nepravde doveli su do osnivanja inicijativa poput 'Prokazat ćemo' čija je stranica na Facebooku u samo nekoliko mjeseci dosegla više od 70.000 članova. Slučajevi netolerancije prema zdravstvenim radnicima koji se smatraju 'širiteljima bolesti' i pritužbe domovima za starije osobe, istaknuli su kako su strah i osjećaj gubitka doveli do društvenih lomova unutar zajednice.

Budući da je pandemija bila iskustvo u koje su izmiritelji bili uključeni, rekao bih uronjeni, pripremni rad je bio dosta kratak. Sukob je u početku bio vrlo ograničen na promotore Ljetne škole, koja se svake godine održava u Bergamu, a zatim na Centar za restorativnu pravdu i Anne Lorenzetti, profesoricu ustavnog prava (Sveučilište u Bergamu). Nakon brze razmjene, u Galeriji moderne i suvremene umjetnosti (GAMEC21) identificiran je najprikladniji partner, s jedne strane, kako bi se intervenciji dala institucionalna relevantnost, a s druge strane, kako bi se odmah mogao predložiti rad na oblikovanju sjećanja što je bilo povezano s umjetničkom gestom.

Zapravo, svakog ljeta Centar za restorativnu pravdu Caritasa u Bergamu i Sveučilište u Bergamu promoviraju Ljetnu školu o restorativnoj pravdi koja ima za temu Pravednost susreta. Ova plodna suradnja počela je 2016., kada se osjetila potreba za kritičkim promišljanjem i proučavanjem restorativnih praksi koje provode djelatnici Centra.

Budući da smo već planirali suradnju s GAMEC-om na temu Memorija za 2020., bio je prirodan i skladan izbor da s upraviteljem obrazovnih projekata razgovaramo i osmislimo prijedlog koji bi mogao odgovoriti na osjećaj zbunjenosti koji je prolazio gradom u to vrijeme.

21 <https://www.gamec.it/>

Općina Bergamo ili druga lokalna tijela nisu bila uključena jer su u tom trenutku odluke gradonačelnika i institucija bile predmet pritužbi građana i televizijskih informativnih kuća kao što je 'Report' (pogledajte epizodu Siva zona od 6. travnja 2020.).

Inicijativa je zamišljena kao restoratorski kružok podijeljen u dva dijela po tri sata. Prvi, pažljiviji za slušanje glasa o onome što se događalo unutar domova zdravlja i izvan njih, slušanje rodbine koja je izgubila svoje najmilije i slušanje zdravstvenih radnika koji su se o njima brinuli u hitnim slučajevima. Taj prvi dio empatijskog slušanja omogućio je sudionicima da imaju zajednički prostor u kojem su mogli dostojno izraziti žalovanje zbog gubitka, pretrpljene nepravde i osjećaja svoje izloženosti smrtnoj opasnosti.

Usred prostora postavljeno je plavo platno koje predstavlja more i na njega su stavljeni predmeti prikupljeni iz mora: komadići drva, školjke, ali i smeće poput komadića stakla, plastičnih boca, komadića konopa i mreže, kirurške maske, razbijeno posuđe itd. Pandemiju su usporedili s tsunamijem koji je pogodio živote svih, a nazočne su pozvali da se identificiraju s nekim od predmeta i ispričaju, ali samo ako žele, svoje iskustvo. U isto vrijeme, dvoje drugih prisutnih ljudi zamoljeno je da daju povratne informacije osobi koja je govorila, fokusirajući se na emocije, a ne na iznesene činjenice. Voditeljica je imala zadatak sažeti njihovu razmjenu i pobrinuti se da se svi osjećaju potpuno dobrodošli i shvaćeni.

Jedna je od prisutnih liječnica, opisujući svoje iskustvo, napisala:

tada nam je na prvom susretu ponuđen prostor dubinskog slušanja, da ispričamo svoje iskustvo i nakon prve rečenice već nisam mogla suspregnuti suze. I shvatila sam da to zapravo nisam preboljela. I da sam trebala dati glas tom klupku emocija, (...) bilo je nevjerojatno potpuno se otvoriti pred strancima osjećajući se dobrodošlom i zaštićenom, a prije svega smo svi duboko osjećali sebe same — ne heroje, ne žrtve, ne nužno čvrste i odlučne dobre ljudi iz Bergama, nego i krhke i izložene.

Ako uzmemo u obzir da je u staračkom domu u kojem je radila umrlo više od 40% štićenika i da je ustanova nekoliko puta bila podvrgnuta istragama, možemo razumjeti potrebu za zaštićenim prostorom u kojem se može govoriti drugima bez straha da će se njihove riječi upotrijebiti protiv ovog ili onog.

Drugi dio kružoka, s druge strane, bio je obilježen dijeljenjem načina na koji je ovo iskustvo postavilo sve u suočavanje s budućnošću: potrebom za poticanjem stava 'gledanja prema budućnosti'.

Ljudi su zajedničkim crtežom, potez po potez, boju za bojom, pokušali stvoriti grad kakav bi voljeli ponovno vidjeti i pridonijeti obnovi nakon traumatičnog iskustva s kovidom. Radionica je završila prigodnom rečenicom koju je svaka osoba gradila riječ po riječ. Nastale su vrlo jednostavne rečenice, napisane u poetskom i sugestivnom obliku, koje govore o gledanju u budućnost.

Sjećanje na snove kako bismo od srca podijelili ljepotu putovanja. Želja da mirno odemo, zajedno, tamo gdje nas čekaju.

Željena budućnost je beskonačna veza i ako pokušamo, možemo je ostvariti sanjajući sada.

Naposljetku, treći susret vodio je umjetnik koji je umjetničkom gestom vodio grupu u kreativni proces izrade objekta Sjećanje. Radovi koje su izradili sudionici pod vještım vodstvom umjetnice Camille Marinoni, izrađeni su od materijala koji simbolično podsjećaju na brigu, kao što su: vino, ulje, gaza, igla i konac, te pretvaraju osujećenog Krista u Krista uskrslog.

Umjetnica ovako opisuje svoje iskustvo:

Taj je put započeo ovako: empatičnim slušanjem koje pomaže da se izađe iz usamljenosti. Ulje korišteno za slikanje modificiralo je papir tako da svjetlost prodire kroza nj: mogućnost transformacije. Vino koje se mijenja s vremenom i ulje bili su materijali korišteni tijekom radionica. Sredstvo za razgovor o vremenu koje je sposobno ne liječiti, već ublažiti i modelirati jazove i rane nastale u tom razdoblju... Moj poziv je zagrliti, pozdraviti, prekrížiti, jer oni će uvijek ostati kao ožiljak o kojem će se trebati brinuti.

Put je promoviran i predstavljen člancima u lokalnim novinama i mailing listama zdravstvenih radnika i dionika u kontaktu s medijatorima i GAMeC-om.

Odluka da se ne uključe lokalne vlasti oslobodila je projekt birokratskih prepreka, a da nije naštetila njegovoj difuziji ili autoritativnosti. Nadalje, ponuditi kreativni umjetnički put, kao i slušanje, bilo je presudno da ljudi shvate kako su pozvani da budu subjekti tog puta, a ne objekti.

Ove putovi ili staze, kojih je bilo osam, uključivale su ljude iz različitih područja i zajednica Bergama. Neki od njih potom su zatražili da se isti put ponovi u njihovim radnim ili životnim zajednicama. Tako su u dva okruga Bergama i u dvije zdravstvene ustanove postavljeni drugi laboratoriji stvaranja sjećanja. Na taj su način ljudi mogli iskusiti put osobnog smirenja, ali, polazeći od toga, ta iskustva mogu prenijeti kao mogućnost i za naseljene prostore zajednice.

U jednoj od uključenih zdravstvenih struktura, iskustvo ovih susreta omogućilo je izražavanje vlastite patnje i dobrodošlicu patnji drugih, te popravljjanje raskola između rukovodećeg osoblja i osoblja za njegu.

Intervencija Centra za restorativnu pravdu nije bila jedina; zajednica je odgovorila na mnogo načina. Na primjer, telefonska psihološka služba za slušanje pokrenuta je na području Bergama kako bi se pružila podrška ljudima koji su bili traumatizirani događajima, a mnogi od onih koji su sudjelovali u tečajevima bili su uključeni u individualni psihološki put. Ali ono što je intervenciju učinilo posebnom i jedinstvenom bila je sposobnost tumačenja potrebe koja nije bila samo pojedinačna, već iznad svega potreba zajednice.

Potreba da se nečija patnja vrati u kolektivni prostor u kojem bi zajedno pokušali ponovno pročitati što se dogodilo i prevladati veliki osjećaj izolacije koji je to izazvalo. Putovi zajednice su iskustva koja grade autentične odnose koji su nužni da bismo mogli gledati u budućnost.

Ovaj projekt je istaknuo neke temeljne aspekte za formiranje grupe medijatora ili Centra za restorativnu pravdu, kao što je potreba da se od početka radi na dimenziji zajednice. Prilikom odabira skupine medijatora važno je procijeniti vrstu odnosa u zajednici koju imaju, njihovu predanost na tom području. Isto tako kada osnivate centar za restorativnu pravdu, važno je da se on od samog početka odnosi na svoju zajednicu. To je zato što u hitnim situacijama ova vrsta odnosa omogućuje ljudima sposobnost brze intervencije bez dopuštanja da prostor zauzmu samo slučajevi na zahtjev.

Ono što smo naučili jest da oslušivanje svojeg teritorija, onoga što ga nastanjuje, pomaže razumjeti što je potrebno i važno učiniti u tom trenutku. U ovom slučaju više nije bilo važno održavati tradiciju kulturnog događanja poput Ljetne škole Pravednost susreta, možda prelaskom na internet, već je to znanje bilo potrebno pretočiti u novu i kreativnu akciju. Restorativna pravda je tada nastala kao sposobnost napuštanja svojih projekata kako se ne bi izgubio kontakt s ljudima koji su uz vas. Djelatnik restorativne pravde sluša na nedirektivan način ne samo kada je u uredu i susreće povrijeđenu osobu i prekršitelja, nego uvijek, čak i kada je sa svojim gradom preplavljen događajima koji ga nadilaze kao što je pandemija kovida. No nije li uvijek tako kada se susrećemo s patnjom i zlom koji pogađaju ljude koji traže pravdu koja može biti restorativna?

Taj je put proizveo malu knjigu, koju je izradila Galerija moderne i suvremene umjetnosti, iz serije GAMEC e COLLeTTIVITA iz koje su preuzeta svjedočanstva navedena u članku. Ljetna škola Pravednost susreta 2021. bila je prilika da se put koji je napravljen sa sudionicima iz cijele Italije podijeli distribucijom knjige i podizanjem svijesti među sudionicima o restorativnom pristupu s vrijednošću za zajednicu.

Pitanja za kritičko razmišljanje

1. Koji su konteksti zajednice u kojima djelujem? (škole, četvrti, itd.)
2. Imam li mrežu dionika s kojima ću slušati i razumjevati što se događa oko mene?
3. Kako umrežiti restorativnu intervenciju u zajednici s drugim vještinama i prisutnošću društvenih, političkih i obrazovnih radnika?
4. Umjetnost je prekrasan alat koji pomaže u izgradnji zajedničkih vizija; imate li u mreži svojih kontakata umjetnike, senzibilizirane za restorativni pristup?
5. Koliko radnika restorativne pravde radi sa mnom i formiram li zajednicu s njima?

Filippo Vanoncini

Škola kao restorativna zajednica

U školi u gradu Almenno San Bartolomeo u pokrajini Bergamo, fondacija Angelo Custode (Anđeo čuvar) već godinama pruža psihološku i obrazovnu podršku i obuku za učitelje i roditelje. U realizaciji projekta nazvanog Bliske daljine, došlo se do ideje da se pomogne učiteljima i roditeljima da izgrade obrazovne saveze među sobom. Fragmentacija odnosa u zajednici tipična za naš zapadni kontekst i društvena devalvacija učitelja i državne škole stvorili su konfliktno okruženje koje je otežavalo stvaranje prostora uzajamnog povjerenja između roditelja i učitelja, prostora koji su s druge strane bili percipirani kao sve nužniji. Inače, jedna afrička poslovice kaže: „Potrebno je selo da bi se obrazuje dijete.“

Tom su prilikom pojedini učitelji osviješteni o restorativnoj pravdi na radionicama koje su vodili pojedini medijatori. Tijekom pandemije djeca nižih razreda srednje škole morala su izvoditi nekoliko sati nastave na daljinu, nalazeći se u virtualnoj učionici. To je omogućilo učenicima da fotografiraju lica nastavnika snimanjem zaslona. Te su fotografije potom uređivane posebnim aplikacijama i razmjenjivane u razrednim chatovima uz vulgarne komentare. Ponekad su razgovore vidjeli i roditelji, od kojih su neki pozvali svoje dijete da prestane, a da to nisu prijavili školi, ne shvaćajući da ono što se radi nije bila obična šala. Budući da su fotografiju osobe koristili na javnoj društvenoj mreži bez njezinog pristanka, prekršena su i pravila građanskog zakona o zlouporabi slike i kaznenog zakona o privatnosti.

Kada su učitelji shvatili što se događa, zahvaljujući prijavi jednog učenika, shvatili su da je teško pomoći djeci da shvate ozbiljnost onoga što su počinili, ali još teže roditeljima koji su imali odgovornost pred sudom. Jasno je da se nitko nije htio žaliti, ali u isto vrijeme nije htio ni podcijeniti događaj. Bila je to prilika za sve da se osvrnu na svijet društvenih mreža i na pravila ponašanja koja treba zadržati i u virtualnom svijetu. Medijatori su već bili poznati u školi jer su prethodne godine predložili put senzibilizacije za medijaciju za roditelje i učitelje, nakon čega su u sporazum o suodgovornosti obitelji i škole uključili mogućnost korištenja restorativne pravde. Učitelji su odmah shvatili da bi mogućnost intervencije kod medijatora omogućila svima da shvate ozbiljnost onoga što se dogodilo, a da se sve ne svodi na kaznu koja vjerojatno ne bi bila ni shvaćena.

Prvo su održani preliminarni razgovori s dvojicom dječaka koji su preradili slike i širili ih na chatu i njihovim roditeljima, tražeći njihovu pristanak na sudjelovanje u medijaciji s dotičnom učiteljicom. Djeca i učiteljica su se nakon medijacije složili da ovo iskustvo susreta prenesu na cijeli razred, jer su svi bili uključeni iako s različitim stupnjem odgovornosti.

Zatim je održan roditeljski sastanak na kojem su roditelji upoznati s idejom uključivanja djece u restorativni kružok; restorativna pravda predstavljena je na teoretskoj razini i zatražen je njihov pismeni pristanak za nastavak akcije. Na istom sastanku predloženo je da roditelji zajedno s učiteljima krenu putem, suvremenim i sličnim putu djece, kako bi bolje razumjeli što njihova djeca doživljavaju i kako bi mogli podijeliti iskustvo, razvijajući

intenzivniji i autentičan odnos i među odraslima. Prijedlog je naišao na odobravanje gotovo svih roditelja te se zbog pandemije odvijao online.

Nije bilo lako obaviti posao online; no iskustvo je ipak bilo intenzivno. Roditeljima i učiteljima ponuđen je prvi sastanak na kojem su iskusili empatijsko slušanje: počevši od gledanja videoinstalacije umjetnika Charlieja Nijenshohna *Mrtva šuma*, svi su bili pozvani podijeliti svoje iskustvo pandemije, vlastito iskustvo, primiti empatijske povratne informacije od drugih sudionika. Cilj je bio omogućiti im da iskuse slušanje bez osuđivanja i razumiju ne samo teoretsku osnovu, već i utjecaj koji to ima na ljude.

Drugi sastanak imao je za cilj doživjeti 'suočavanje'. Grupa je najprije podijeljena u parove u virtualnim sobama: ovdje su sudionici mogli reći jedni drugima što žele da škola bude za njih. Poslije, uvijek tražeći od njih da međusobno vježbaju empatijsko slušanje, formirane su grupe od četvero ljudi spajanjem dva para. Tako formirana skupina morala je zajednički izabrati tri vrijednosti koje su za njih bile kamen temeljac u odnosu na školu. Taj posao sinteze pratio je medijator koji ih je poticao da pronađu riječi koje će zadovoljiti sve.

Na posljednjem sastanku podijeljeni su prijedlozi suradnje do kraja godine. Jedan od njih bio je da se u ugovoru o suodgovornosti škole i obitelji zadrži slobodno mjesto gdje bi se mogla dodati osobna odluka roditelja, učitelja i djeteta. Sada se sporazum mogao potpisati polazeći od iskustva dijeljenja, a ne samo nakon brzog pregledavanja listova u potrazi za prostorom gdje potpisati bez zaustavljanja na bilo čemu.

U međuvremenu je s djecom strukturiran paralelni put koji se sastoji od tri etape. Prva je bila prezentacija o restorativnoj pravdi, s nekoliko slajdova koji su koristili sliku kincugija. Ovo je iskorišteno za uvođenje teme i objašnjenje tri ključna načela prijedloga: bili su slobodni pridržavati ga se ili ne; ono što je rečeno na tim sastancima bilo je povjerljivo i nitko nikoga nije osuđivao. Drugi sastanak se, umjesto toga, održao u teretani, sjedeći u velikom krugu, gdje je oko dva sata svatko, ako je želio, dijelio nešto o sebi birajući neki predmet od onih koji su se nalazili u sredini. Nakon što je jedno dijete progovorilo, drugo dvoje moralo je glasno odraziti emociju koju su uhvatili u njemu, a on je tada mogao reći je li se prepoznao u tim emocijama. Dvoje prisutnih medijatora saželo je svaku intervenciju empatijskim slušanjem, vodeći računa o svakom članu kruga. Oni koji nisu htjeli ništa reći imali su tu slobodu, ali svi su bili dužni saslušati, a potom i zrcaliti emocijama barem dvoje razrednih kolega u krugu.

Djeca su, iako su morala šutjeti i većinu vremena sjediti na podu, bila vrlo pozorna prema onome što je netko izgovarao: svi su bili vrlo tihi i pažljivi.

Ovaj rad omogućio je učenicima da razumiju vrstu uključenosti koju kružok može zahtijevati od njih, osvijestivši ih i dajući im slobodu da odbiju sudjelovanje na posljednjem sastanku. Suglasnost je dobivena pismenim putem. Samo jedno dijete nije htjelo sudjelovati, a jedno je tražilo sudjelovanje, ali je tražilo da sve vrijeme ne govori.

Poštivanje izbora nesudjelovanja medijatori su vrlo pažljivo izrazili djetetu, zahvalivši mu što je do tada predano sudjelovao i zamolili učitelje da ne tumače negativno taj izbor.

Uostalom, on je samo koristio slobodu, koja je temeljni i nužan uvjet za svaki put do restorativne pravde.

Rad je osmišljen kao dvostruki krug u stilu akvarija gdje je uski unutarnji prostor bio mjesto za sukob stranaka, a najudaljeniji za slušanje. Neke su stolice zatim postavljene na pola puta između dva kruga kako bi se djeci dala prilika da se kreću iz jednog kruga u drugi, signalizirajući njihovu želju da promijene vrstu sudjelovanja jednostavnim sjedanjem na te stolce. Nažalost, rad je bilo potrebno provoditi u učionici gdje zbog ograničenog prostora nije bilo moguće da svi budu u krugu. Svaki učenik je sjedio za svojim stolom i dobio je knjigu kao jedini predmet za čuvanje.

Pravila su bila ova:

- Tko god je htio govoriti, morao je držati knjigu otvorenu na stolu.
- Tko god je želio izreći empatičnu primjedbu, morao je držati knjigu okomito na stolu.
- Oni koji su samo htjeli slušati držali su knjigu zatvorenom.
- Prvi bi govorio učitelj i djeca uključena u medijaciju.
- Tko god je želio govoriti, mora se prvo barem jednom empatično osvrnuti na one koji su intervenirali prije njega.

Rad je tekao vrlo glatko. Tri sata prošla su veoma brzo i svi su govorili, a posebno dijete koje je samo htjelo slušati. Prostor za slušanje i za neosuđivanje omogućio mu je da prevlada svoju nevoljkost.

Ljudi su se otvorili, a učitelji su bili pod iznimnim dojmom zbog toga kako su djeca mogla osjetiti vlastite emocije i emocije drugih.

Dogovori učenika i njihovih učitelja o korištenju chatova bili su vrlo kreativni — dajući jedni drugima neka pravila, tako da je jasno što je dopušteno, a što ne — doveli su do toga da su svi prihvatili odgovornost.

Ono što je bilo temeljno u ovoj intervenciji bila je priprema učitelja koji su se, poznajući restorativni pristup i cijeneći ga, prvi uključili, povlačeći za sobom učenike i roditelje.

Štoviše, zajednička izgradnja obrazovnog saveza između roditelja i učitelja omogućila je svakome da se osjeća aktivnim subjektom puta, pri čemu se svatko osjeća na istoj razini kao i drugi sa svojim vlastitim željama i potrebama. Stvaranje uvjeta da svi imaju potrebnu svijest da se mogu pridržavati prijedloga ili ne, učinilo je pridržavanje i roditelja i učenika vrlo intenzivnim i plodonosnim.

Ono što je narušeno bilo je povjerenje. Djeca su si, zaštićena paravanom, dala dopuštenje da vrijeđaju svoje učitelje, a taj isti paravan ih je učinio bespomoćnima. Provedeni put omogućio im je da ponovno izgrade klimu povjerenja potrebnu za nastavak poučavanja s entuzijazmom.

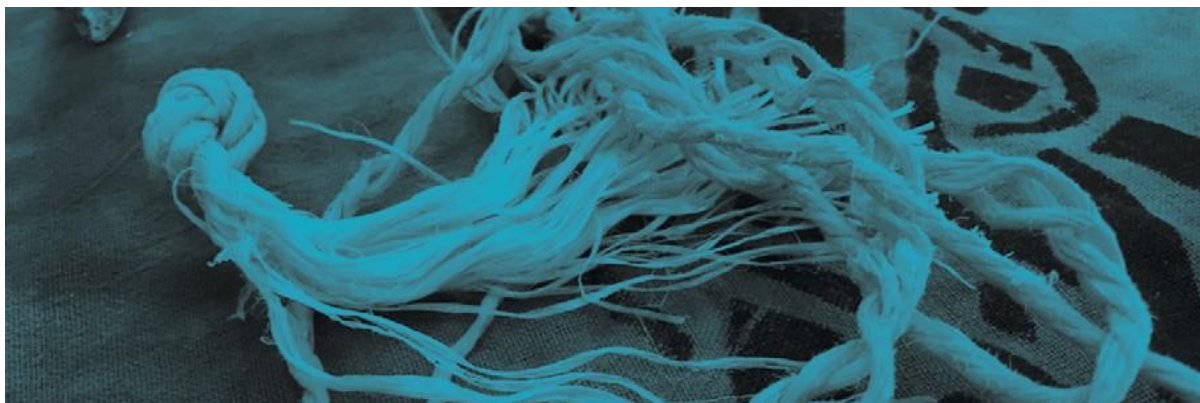
Moći izraziti svoje razočaranje i pokazati svoje nezadovoljstvo bila je neočekivana mogućnost za učitelje da prevladaju obeshrabrenje koje je proizašlo iz izdaje koju su

pretrpjeli.

Rad s odraslima koji je prethodio i pratio onaj u razredu s djecom očito je bio preduvjet uspjeha. Škola se ne može odvojiti; mora se potruditi da bi doznala kako uključiti učitelje, roditelje i učenike, tako da iskustvo može doista ostaviti traga. Za to je potrebno vrijeme i poniznost nepostojanja unaprijed sastavljenog rješenja. Kao obrtnici, radite gradeći intervenciju korak po korak, kako biste stvorili potrebne uvjete slobode i svijesti, koji su potrebni kao zrak za svaki reparativni pristup.

Pitanja za kritičko razmišljanje

1. Kada intervenirate u školi, jeste li proveli vrijeme slušajući učitelje kako biste imali jasnu ovlast?
2. Nastojite li uvijek uključiti roditelje?
3. Imaju li škole kodekse ponašanja koji uključuju učenike, roditelje i učitelje? Pogledajte ih jer možda tamo već postoje neke važne ideje za vašu intervenciju.
4. Kada završite svoju intervenciju, kako je namjeravate pratiti?
5. Kada radite s mladima, kako dopustiti da njihova povratna informacija promijeni vaše planove, ostati fokusiran na njih, a ne na vlastite projekte?



Valentina Martinez i Sonia Gruben Burmeister

Restorativna pravda i interkulturalna medijacija

Od posljednjeg desetljeća prošlog stoljeća, pitanje kako mirno i demokratski pristupiti kulturnoj raznolikosti u našim društvima postalo je izazov i na lokalnoj i na globalnoj razini.

U tom smislu, interkulturalno posredovanje je etički i društveno-politički ulog za sva multikulturalna društva jer predstavlja između ostalog:

- Siguran, miran, građanski i demokratski način kanaliziranja napetosti i sukoba kroz građansku kulturu sukoba.
- Mehanizam institucionalne prilagodbe koji pomaže lokalnim korporacijama, školama, zdravstvenim centrima, lokalnoj policiji itd. kada se radi o prilagodbi novim zahtjevima multikulturalnog građanstva.

Ovaj članak predstavlja slučaj interkulturalnog posredovanja između dvije bake, rođakinje troje malodobne djece iz obitelji ekvadorskog podrijetla, i centra odgovornog za skrbništvo nad tri djevojčice, koji se nalazi u Španjolskoj. Interkulturalno posredovanje i restorativni proces provode medijator i socijalni radnik, koji radi kao slobodnjak i ima prethodno iskustvo posredovanja za nevladinu organizaciju specijaliziranu za zaštitu djece.

Slučaj triju sestara

U siječnju 2019. tri sestre ekvadorsko-španjolskog podrijetla ulaze u centar za maloljetnike Nuestra Señora de la Caridad (Naša milosrdna Gospa).

One su Lucía (9 godina), Daniela (6) i María (3). Njih tri smatraju se napuštenom djecom i stavljeni su pod skrb lokalnih vlasti. Najstarija je pretrpjela fizičko zlostavljanje majke i njezinog partnera, oboje ekvadorskog podrijetla. Obje odrasle osobe osuđene su na 10 godina zatvora i dodatnih 15 godina suspenzije roditeljskog prava.

Prema liječničkom nalazu, najstarija od tri djevojčice opečena je peglom i opušcima te je zadobila brojne posjekotine po tijelu, uključujući i jezik. Osim toga, trpila je i psihičko zlostavljanje te je bila prisiljena čistiti kuću i obavljati poslove, zbog čega je često izostajala iz škole.

U srpnju 2020. bile su u centru godinu i pol. Obavljena je važna zadaća stabilizacije i normalizacije. Međutim, sada je vrijeme da za svaku od njih izradimo osobni projekt prema njihovoj dobi i karakteristikama.

Otkako su stigle u centar, njihova šira obitelj u Španjolskoj i Ekvadoru mobilizirala se da ih udomi unatoč preporuci da ih udomi neka nebiološka obitelj. U preporuci također stoji da najstariju i druge dvije trebaju udomiti različite obitelji. Razlog za tu preporuku je to što je šira obitelj u Madridu pokazala ponašanja koja su suprotna sigurnosti i dobrobiti sestara.

Djed po majci, koji je ųivio sa svojom kćeri, njezinim partnerom i djevojćicama, izjavljuje da nikada nije primijetio stanje. Djevojćice su takoder spomenule da je njezina prateta ųminkom prekrila Lucijine oųiljke i modrice. Oba su rođaka stoga isključena zbog prikriivanja zlostavljanja i doprinosa ranjivosti sestara.

Tu i tamo braću i sestre posjećuju stric Pedro i teta Vero, koji nemaju vlastite djece. Djevojćice ih veoma vole i kod njih provode nekoliko vikenda. Ti boravci čine element normale u njihovim ųivotima.

Nekoliko mjeseci nakon ųto su sestre stigle u centar, ovaj par traųi skrbniųtvo nad njih tri. Sve procedure se provode između sluųbe za obitelj i djecu i dobiva se suglasnost. No, samo nekoliko tjedana prije ljetnih praznika i kada su sestre spremn da napustie centar, par se 'povlaći' pozivajući se na ekonomske poteųkoće: on je ostao bez posla i oni više ne mogu preuzeti tu odgovornost. Nikad se više ne pojavljuju u centru i nikad ne zovu da razgovaraju s djevojćicama.

Osoblje centra je ųokirano, uųasnuto i frustrirano. Ne mogu vjerovati ųto se upravo dogodilo. Osjećaju se krivima ųto to nisu mogli predvidjeti, a situacija nanosi dodatnu ųtetu sestrama koju par nije dobro proraćunao. Ova činjenica tjera osoblje da paųljivo razmisli o budućim akcijama.

To dovodi do osjećaja nepovjerenja prema obitelji (i u ųpanjolskoj i u Ekvadoru) koji poprima oblik predrasuda prema latinoamerićkoj kulturi općenito, a posebno prema ekvadorskoj. Oćigledno postoji određena kulturoloųka nesposobnost za odgoj djece koja utjeće na obitelji iz Ekvadora, pa čak i s ųireg latinoamerićkog kontinenta. Naposljetku, osoblje se boji da ne moųe pravilno pomoći djevojćicama.

U isto vrijeme, paralelno s nestankom strica i tete, bake s oćeve i majćine strane, koje su upoznate sa situacijom, poćinju ućestalo zvati iz Guayaquila traųeći zajednićko skrbniųtvo nad sestrama.

To uvodi novu mogućnost koja dosad nije razmatrana, ali takoder stvara otpor među profesionalcima.

Ravnateljica centra, socijalna radnica, psihologinja i socijalni pedagog ne znaju ųto bi bilo najbolje za sestre, a nitko od njih nije svjestan vlastitih predrasuda prema bakama. Postoji par koji se istiće kao kandidat da udomi dvije mlade sestre, Danielu i Maríju, a jedna organizacija traųi udomiteljsku obitelj za Lucíju (najstariju).

Pozivi baka postaju sve čeųći i uporniji, a raste i nevoljkost da im se odgovori. Osoblje izbjegava i rodbinu i sukob. Jedva se javljaju na telefon, a ųručnjaci su često 'na sastanku' ili su 'već otiųli'. Čuje se nekoliko dobronamjernih primjedbi koje upućuju na mogućnost da se djevojke ne uklapaju u okruųenje s malim resursima. Krivo je siromaųtvo, jer su,

očito, oni koji od njega pate manje sposobni odgajati svoju djecu i brinuti se o svojim obiteljima. Naravno, dio odgovornosti je bačen na bake za ponašanje njihovih sinova (loš postupanje s djevojčicama). Institucija želi ono što je najbolje za djevojčice i nerado vjeruje široj obitelji koja traži ponovno ujedinjenje u Ekvadoru.

Ključni vidovi koji opravdavaju restorativni proces

- Postoji neverbalizirani sukob između biološke obitelji i institucije koja bi trebala osigurati dobrobit sestara.
- Predrasude, uvjerenja i stereotipi koje profesionalci u Španjolskoj imaju prema bakama, Ekvadoru i njihovoj kulturi. Postoji jasna etno-kulturna razlika (Carlos Giménez Romero⁷ /21/) koja koči komunikaciju i vezu između dviju strana.
- Institucija ima kulturološke predrasude i etnocentrično-paternalistički stav koji dovodi do nepovjerenja i podcjenjivanja sposobnosti baka da se brinu o sestrama u Ekvadoru.
- Nedostatak komunikacije, što dovodi do nerazumijevanja i straha s obje strane.
- Asimetrija moći između institucije i obitelji je notorna i jasna.
- Obje strane žele postići dogovor i imaju kapacitet da ga postignu.

Zahvaljujući restorativnom procesu, strane će moći eliminirati predrasude i riješiti sukob u najboljem interesu djevojčica. Komunikacija je ključni element na kojemu treba raditi u tom odnosu. Stručnjaci centra predlažu posredovanje između dviju strana: institucije (institucija sustava) i ekvadorske obitelji djevojčica (obitelj sustava).

Proces medijacije

Proces je pokrenut, a čim su principi medijacije jasni (protagonizam dviju strana, dobrovoljnost, jednakost, povjerljivost, nepristranost), prvi korak je legitimirati potrebe obje strana i jamčiti njihovo međusobno poznavanje.

S obzirom na to da je narativ zaposjela institucija (zbog prethodnog neugodnog iskustva), važno je da čujemo o tom strahu i suzdržanosti institucije. Na taj način bake mogu razumjeti stav i rezerviranost ustanove. To će biti trenutak da se prekine trenutačna priča i osmisli nova koju su konstruirale obje strane. Također je bitno legitimirati položaj baka, natjerati instituciju da shvati da, a priori, one nisu odgovorne za situaciju i da zapravo mogu biti dobra mogućnost za djevojčice.

Pošto se postigne uzajamno priznanje i kad obje strane prepoznaju i ulogu posrednika, tada je vrijeme za redefiniranje problema imajući na umu da obje strane žele isto za djevojke: njihovu psiho-afektivnu dobrobit.

Sada se komunikacija poboljšala. Poboljšana je i međusobna percepcija; usprkos udaljenosti, bake se polako počinju osnaživati.

21 See <https://dialnet.unirioja.es/servlet/autor?codigo=80706> for a list of his publications.

Tijekom video konferencija dodaju se neke informacije o zajedničkim kulturnim ključevima i vrednotama španjolske, latinoameričke i karipske kulture.

Malo po malo komunikacija se sa strane baka popravlja. Sada vidimo da je njihov zahtjev iskren i da su potpuno predane: zaista žele popraviti ozljede koje su njihovi potomci nanijeli djevojčicama.

Nakon pažljivog slušanja postaje jasno da se one, kao majke, srame. Međutim, njihova umjerenost - a to je uobičajeno za svaku kulturu - sprečava ih da otvoreno optužuju sina i kćer pred nekim koga ne poznaju i tko je na drugom kraju svijeta. S druge strane, i njima je potrebna zadovoljština jer im institucija nije dala povjerenje.

Nakon pet otvorenih sastanaka obje strane suglasne su oko pokretanja postupka za procjenu mogućnosti koju traže bake: povratak djevojčica u Ekvador.

U tom je trenutku dodijeljeno nekoliko zadataka objema stranama, obitelji u Ekvadoru i instituciji u Madridu.

Pošto je proces završen, provodi se evaluacija posljednjih mjeseci uvidom u obavljene zadatke i napore koje je uložila obitelj s niskim primanjima da prikupi svu dokumentaciju i ispuni sve zahtjeve koje postavlja Madrid. Čak razmišljaju o izgradnji novog kata na svojoj kući kako bi smjestili djevojčice.

Rezultat je više nego povoljan: napetosti su znatno smanjene, a odnosi poboljšani; telefonski razgovori sada teku glatko i obje strane sada dijele nade i planove za budućnost.

Rezultati

- Objе pozicije su legitimirane i pronađene su zajedničke potrebe.
- Odvija se aktivno slušanje: brige obiju strana su iskrene.
- Priče su pozitivno preformulirane.
- Uvjerenja i stereotipi se revidiraju i modificiraju.
- Nakon pregovora španjolske vlasti dopuštaju djevojčicama posjet Ekvadoru.

Daljnje praćenje

Proces praćenja provodi dječji pravobranitelj u Guayaquilu, lokalna nevladina organizacija i lokalna župa. Oni procjenjuju napredak djevojčica i kako se prilagođavaju novoj sredini.

U početku je dvjema mlađim djevojčicama nedostajao život u Španjolskoj, kao i njihovi prijatelji, te im je bila potrebna dodatna podrška kako bi se priviknule na novi život i na baku po ocu, jer su je do sada srele samo jednom. Dojmovi radnica su pozitivni, a djevojčice im pokazuju slike sa sestričnima, tetama i bakama na kojima izgledaju sretno.

Djevojčice također primaju pozive iz centra u Španjolskoj, primjerice, za svoje rođendane. Ovi pozivi postupno se prorjeđuju.

Pitanje za razmišljanje

1. Koje kompetencije treba imati medijator da bi posredovao u ovakvom slučaju?
2. Koje bi predrasude mogle otežati medijaciju?
3. Koje prepreke mogu stajati na putu obiteljske medijacije u kojoj su skrbništvo nad djecom i njihova dobrobit dovedeni u pitanje?

Valentina Martinez i Sonia Gruben Burmeister

Kaznena medijacija i kanonska medijacija

Ovdje opisani restorativni proces je intervencija koja se provodi nakon prijave seksualnog napada. Žrtva je u vrijeme napada bila sjemeništarač, a počinitelj je bio svećenik. Činjenice su se dogodile prije 35 godina, kada je žrtva imala 15, a počinitelj 35 godina.

Nakon prijave, budući da je kazneni postupak bio u zastari, vodio se kanonski postupak, a žrtva je tražila i susret s počiniteljem u okviru restorativnog procesa. Posrednik koji radi u ovom procesu ima iskustvo rada kao posrednik u restorativnim procesima između terorista i njihovih žrtava. Također je profesor kaznenog prava i veliki je zagovornik restorativne pravde.

Restorativna intervencija

Restorativna je intervencija provedena je u nekoliko pojedinačnih radnih sastanaka. Oni su osmišljeni kako bi se naučile potrebe žrtve s jedne strane, a s druge kako bi se naučilo kako počinitelj doživljava vlastitu odgovornost.

Te su se intervencije provodile na mjestima gdje su se žrtva i počinitelj, odvojeno, osjećali ugodno i sigurno, ponekad u parku u susjedstvu, drugi put u privatnoj sobi ili u crkvi, ovisno o tome što je bilo potrebno za pojedini termin.

Isto tako, radilo se na sposobnosti počinitelja da sasluša činjenice koje je žrtva pretrpjela te fizičke i emocionalne posljedice koje je žrtva pretrpjela tijekom godina. Također je istražena sposobnost počinitelja da transparentno surađuje u potrazi za istinom i njegov restorativni stav.

Osnove za intervenciju

Osnova za intervenciju bila je prijava jednog svećenika o spolnom zlostavljanju koje je počinio drugi svećenik. Žrtve se često same prijavljuju jer im je od pomoći opisati posljedice zlostavljanja, pa ih učiniti vidljivim i opipljivim; na taj način vraćaju nešto što je bilo skriveno.

Tražio se preliminarni rad prije restorativne intervencije

Ovaj restorativni rad ima preliminarnu fazu: nekoliko individualnih seansi jedan na jedan u koje je bila uključena jedna od osoba, žrtva ili počinitelj. Sa žrtvom, rad je bio usmjeren na istraživanje njegove životne priče i lociranje kronološkog trenutka te emocionalnog i društvenog/obiteljskog konteksta kada su se stvari dogodile. Obraćalo se sposobnosti žrtve da poveže činjenice i njihove posljedice na svoj život na društvenoj, obiteljskoj, emocionalnoj i profesionalnoj razini, između ostalih pitanja. Također se radilo na pronalaženju podataka koje treba znati; podatke koje zna samo počinitelj i koje mora znati žrtva. To se provodi ispitivanjem.

S počiniteljem također radimo na vještini slušanja, kako bi mogao saslušati ono što je počinio, na njegovoj vještini suradnje prema istini te na njegovoj razini spremnosti da

prihvati odgovornost kako bi mogao emocionalno prepoznati prirodu svoje agresije.

Postavljanje i razvoj procesa

Restorativnu intervenciju predložila je žrtva u trenutku prijave agresije vjerskoj instituciji kojoj je počinitelj pripadao. Ta je institucija pozvala počinitelja i, usporedno s kanonskim postupkom, obaviještena o želji žrtve da se s njim osobno susreće u okviru restorativnog procesa.

Tu je važno spomenuti odluku žrtve, intervenciju vjerske institucije i slobodnu odluku počinitelja da uđe u proces.

Nakon što je vjerska institucija kontaktirala tim voditelja, oni su stupili u kontakt sa žrtvom. Prvo su s njim održali dva radna sastanka s ciljem da mu požele dobrodošlicu, informiraju ga o postupku i identificiraju restorativne potrebe koje bi žrtva mogla imati. Nakon toga je tim voditelja kontaktirao počinitelja. Razgovor je tada bio usmjeren na to da mu se poželi dobrodošlica, informira o postupku i procijeni njegov osjećaj odgovornosti s obzirom na činjenice.

Nakon toga je određeno nekoliko termina za individualni rad. Na kraju je obavljeno ukupno trinaest razgovora sa žrtvom i dvanaest s počiniteljem. Svaki od njih trajao je oko dva sata.

Čim je počinitelj svjestan štete koju je nanio, postaje spreman slušati i tada je pravo vrijeme za susret počinitelja i žrtve. Prije toga, važno je dogovoriti se sa psiholozima i odlučiti koji je najbolji trenutak za to. Kad se to odlučilo, dogovoren je prvi susret u kojem će se fizički sresti žrtva i počinitelj.

U ovom je slučaju prvi sastanak jedan na jedan dogovoren nakon završetka pojedinačnih sastanaka. Predstavili smo im dokument o informiranom pristanku; također smo im objasnili ulogu voditelja i načela koja upravljaju restorativnim procesom (poštovanje, dobrovoljnost i povjerljivost). Tada smo odgovorili na sve nedoumice koje su imali. Na kraju smo još jednom provjerili jesu li razumjeli sve informacije i dali im malo vremena da odluče o svom sudjelovanju u procesu.

Tokom susreta žrtva je mogla opisati štetu koju je pretrpjela, kao i učinak koji je agresija imala na sve aspekte njegova života, artikulirajući emocionalni prikaz kako je živjela u toj situaciji. Također je mogao pitati počinitelja o činjenicama, iskustvima, podacima i emocijama. Od počinitelja je tražio psiho-psihijatrijsko objašnjenje o počinjenim djelima. Počinitelj je pak surađivao s istinom na transparentan i pošten način.

Na kraju susreta, poveznica koja ih je povezivala na podsvjesnoj razini konačno je oslobođena i obojica su se osjećala slobodnima da nastave svoj životni put.

Ključne odluke koje su odredile restorativni proces

Najvažnije prekretnice procesa proizašle su iz odluke i dobrovoljnosti žrtve, vjerske institucije i, zauzvrat, počinitelja.

Ostali ključni momenti pojavljuju se u početnim individualnim radnim sastancima, jer oni omogućuju izgradnju i njegovanje zdrave veze povjerenja između pomagača i žrtve/počinitelja.

Jednom kada je veza uspostavljena, vrijeme je da se izgradi, gotovo na ručno izrađen način, plan puta ili karta putova što omogućuje da se dođe do susreta licem u lice s pravim raspoloženjem i otvorenosti prema dubokoj emocionalnoj komunikaciji.

Ti su sastanci doveli do emocionalne promjene i kod žrtve i kod počinitelja. Obojica su uspjela ponovno procijeniti što se dogodilo između njih. Žrtva se osjećala oslobođenom traumatičnog događaja i mogla ga je ponovno procijeniti kao još jedno iskustvo unutar svoje životne priče. Na isti je način počinitelj mogao izraziti i preispitati što se dogodilo, povezujući to s otkrivenjem koje je dao prvi put u životu: i on je kao tinejdžer trpio zlostavljanje drugog svećenika.

Naučena lekcija

Nekoliko je naučenih lekcija. Prvo, traumatične događaje koji poprimaju oblik agresije moraju promatrati i osoba koja ih je pretrpjela i osoba koja ih je počinila. U suprotnom, ti će se događaji vjerojatno ponoviti u budućnosti. Beskorisno je skrivati ono što je pretrpljeno kao što je jednako beskorisno skrivati ono što je nanoseno.

Samo iskren i transparentan dijalog, zajedno s potragom za pravdom (bilo da se radi o kaznenom ili kanonskom postupku) može prekinuti podsvjesnu vezu koja povezuje žrtvu i počinitelja.

Pitanja za razmišljanje

1. U slučaju teških kaznenih djela kao što je ovaj, koje su mjere zaštite po vašem mišljenju potrebne kako bi se izbjegla sekundarna viktimizacija tijekom postupka medijacije?
2. Zamislite da ste deset godina stariji i iskusniji nego danas pa dobijete sličan slučaj za posredovanje. Što biste uzeli u obzir prije nego prihvatite ili odbijete biti posrednik?

Valentina Martinez

Restorativna pravda i roditeljska odgovornost

Obično kad postoji sukob između roditelja, maloljetnici trpe najveću štetu od tog obiteljskog sukoba. Situacija između roditelja stvara kod djece klimu neprijateljstva u kojoj su prisiljeni zauzeti stranu, nešto što koči njihov životni razvoj i odnos s vlastitim roditeljima.

Slučaj medijacije o kojem sada raspravljamo primjer je restorativnog procesa s obitelji koja se suočava sa sukobom. Naglasak je stavljen na akcije posredovanja koje pomažu u rješavanju sukoba na pomirljiv i pozitivan način. Profesionalac koji upravlja ovim procesom je medijator s diplomom prava i magisterijem obiteljske medijacije te ima veliko iskustvo u posredovanju u Obiteljskom okupljalištu.

Obiteljsko je okupljalište socijalna usluga usmjerena na normalizaciju obiteljskih odnosa, posebice onih između maloljetnika (mlađih od 18 godina) i članova obitelji koji ne žive s njima.

Diana i Cristian

U ovom slučaju radi se o mladom paru, Diani i Cristianu, koji imaju četverogodišnjeg sina. Do sada je veza Diane i Cristiana bila kratka i puna problema. Cristian ima nekoliko ovisnosti o drogama i, nakon što se nekoliko puta podvrgao liječenju (tijekom prve dvije godine života djeteta), ponovljeni recidivi konačno su stavili točku na vezu. Par je prekinuo kad je njihov sin imao dvije godine i skrbništvo sudskom odlukom ima majka.

Sud postavlja fazni raspored posjeta koji ovisi o očevom napretku u pogledu njegove ovisnosti o drogama. Sastanci se održavaju u Obiteljskom okupljalištu.

Prvi susreti se održavaju u Obiteljskom okupljalištu pod nadzorom. Zatim je plan koristiti Okupljalište kao mjesto dovođenja i preuzimanja, ali se posjeti neće odvijati preko noći. Prema odluci suda, noćni će posjeti biti dopušteni tek nakon godinu dana i pod uvjetom da je napredak oca pozitivan.

Posjeti pod nadzorom počinju tek nekoliko mjeseci nakon presude, jer otac boravi u rehabilitacijskoj ustanovi. Pri prvom posjetu otac pokazuje strah i boji se djetetove reakcije. Boji se da ga sin neće prepoznati jer ga nije vidio otkako je počeo posljednju fazu rehabilitacije.

Međutim, dok je otac na rehabilitaciji, majka vodi dijete u Obiteljsko okupljalište. Cilj ovih posjeta je da Cristian može održati vezu sa svojim sinom. Diana razgovara sa svojim sinom o njegovom ocu, a tijekom posjeta rehabilitacijskoj ustanovi također govori Cristianu o svom sinu. Ovi posjeti se isplate i već pri prvom susretu dijete je oduševljeno i privrženo svom ocu.

Iako je majka oduvijek podržavala vezu između Christiana i svojeg sina, još uvijek se boji očevih mogućih recidiva i činjenice da bi oni mogli utjecati na dijete. Zbog toga također oklijeva oko posjeta.

Roditelji traže medijaciju radi poboljšanja odnosa i bolje organizacije budućih posjeta.

Okupljalište organizira ovu medijaciju, gdje se postavlja nekoliko ciljeva za normalizaciju odnosa oca i sina te jamstva pozitivnog napretka. Istaknuti uvjeti su:

- Otac će se pridržavati dogovorenog rasporeda.
- Majka će nastaviti sa svojim stavom (koji olakšava jačanje veze oca i sina).
- Obje strane će pokazati svoju namjeru da olakšaju proces i da ga omoguće.

Uzimajući u obzir reakciju djeteta pri susretu s ocem, može se reći da je polazište procesa pozitivno. Ta činjenica pomaže intervenciji, priznavanjem uloge majke u održavanju očeve figure. Također je važno spomenuti da je otac u to vrijeme tek pronašao posao domara što mu je, iako ne bi bilo dovoljno za potpunu neovisnost, dalo motivaciju koja mu je omogućila da s na budućnost gleda s pozitivnim stavom. Zahvaljujući tom novom prihodu mogao se dogovoriti novi aranžman uzdržavanja, a otac je tada pokazao namjeru da se brine o djetetovim potrebama.

Tijekom medijacijskih seansi (zajedničkih i pojedinačnih) legitimiziraju se strahovi majke od mogućih recidiva oca i potiču se zajednički susreti (sastanci na kojima je majka prisutna tijekom prvog dijela susreta oca i sina). Također se potiču intervjui ili sastanci između majke i oca. Ovdje oboje mogu u prvom licu izraziti i iznijeti svoje poglede na odnos oca i sina, svoje mišljenje o sinu, probleme vezane uz njegov odnos s njima itd.

Tijekom ovih intervjua mogu vidjeti da oboje imaju dobar odnos sa svojim sinom, a posrednici također surađuju na zadatku ublaženja njihovih mišljenja kako bi se mogli postići dogovori i sporazumi. To im također pomaže da uzmu u obzir određena gledišta druge strane koja prije nisu uzimali u obzir.

Medijatori su također iznijeli nove mogućnosti koje podupiru pozitivni razvoj odnosa između roditelja, uvijek misleći na najbolji interes djeteta (telefonska komunikacija, dogovori, zajednički sastanci, razgovori za rješavanje pitanja vezanih uz sina itd.)). Medijatori također pokušavaju potaknuti par na postizanje sporazuma bez vanjske intervencije ili posredovanja.

S obzirom na zabrinutost majke oko Cristianove ovisnosti, ona će biti u kontaktu sa socijalnom službom koja nadzire njegov napredak.

O snažuje se empatija obiju strana kao i međusobno prepoznavanje pozitivnog aspekta

druge strane. Na taj način oboje mogu vrednovati trud i poziciju onog drugog, kao i pozitivnu važnost koju svaki roditelj ima za svog sina. Vrlo pozitivan aspekt u ovom slučaju je činjenica da svaki od roditelja cijeni i njeguje ulogu onog drugog, uspostavljajući međusobno povjerenje i zajedničku odgovornost za problem. Na taj način oboje preuzimaju aktivnu ulogu u rješavanju problema. Cristian je zahvalan jer mu je posrednik omogućio da učvrsti zdrav odnos sa sinom i bivšom partnericom. Unatoč razdvajanju, uspijevaju restrukturirati obiteljski sustav koji je pozitivan za dijete.

Cijeni to što mu se pruža nova prilika; zahvalan je i osjeća podršku u procesu prevladavanja svoje ovisnosti. Više se ne osjeća krivim za razbijanje obiteljskog sustava, što također pomaže u njegovoj rehabilitaciji. Ona, s druge strane, koja je bila zabrinuta za svog sina koji odrasta bez očinske figure, također cijeni Cristianove napore da se oporavi i održi vezu sa svojim sinom. Oboje su imali priliku prevladati svoje strahove i steći aktivnu ulogu u odgoju djeteta.

Naučena lekcija

Spremnost strana da riješe sukob bitna je u ovakvom procesu, koji može biti vrlo traumatičan za dijete, pogotovo kada se jedan roditelj drogira. Nijedna stranka ne bi trebala skrivati svoju patnju. Majka surađuje, ali se istodobno boji da Christian ne podbaci što bi moglo utjecati na njezina sina. Ova bol će se izliječiti samo ako među stranama postoji iskreni dijalog. Uz restorativni proces na obiteljskoj razini, svaka je strana opterećena svojim individualnim procesom.

Results

Medijacijske tehnike upotrijebljene u ovom slučaju omogućuju objema stranama da se iskažu te da djeluju uz međusobno priznanje onog drugog, a to je nešto što olakšava i čini proces gipkijim.

- Oba roditelja usklađuju svoje pozicije dopuštajući pozitivni razvoj odnosa oca i sina tijekom cijelog procesa. Također postižu dobru razinu autonomije i sposobni su postići dogovore bez intervencije medijatora.
- Sposobni su postizati dogovore i organizirati posjete izvan Obiteljskog okupljališta. Oni također razgovaraju telefonom i dogovaraju raspored posjeta koji nadilazi ono što je navedeno u sudskoj presudi.
- Vraćaju odnos koji je prethodnim događajima bio poprilično narušen.

U sljedećih nekoliko mjeseci Okupljalište će pratiti situaciju telefonskim pozivima. Dijete doživljava adekvatan razvoj i zdrav odnos sa svojim roditeljima.

Pitanja za razmišljanje

1. U slučajevima u kojima je u pitanju dobrobit djeteta, koje bi pozadinske informacije, po Vašem mišljenju, trebalo pružiti kako bi se utvrdilo je li medijacija prikladna za konkretan slučaj?
2. Koje kompetencije, osim medijacijskih vještina, treba posjedovati da bi se uspješno izmirilo u ovakvim slučajevima?

Andrea Haarlander

Restorativna pravda u slučaju obiteljskog nasilja

Radim kao facilitator u jednoj njemačkoj nevladinoj organizaciji koja pruža medijaciju između žrtve i počinitelja (ŽPM) u suradnji sa sudovima i državnim odvjetništvom. ŽPM je sastavni dio kaznenog postupka, a rezultate medijacije će razmotriti tužitelji ili suci kada budu odlučivali o kazni ili oslobađanju. Većina slučajeva prosljeđuje se našoj agenciji u pripremnom postupku i pozitivni rezultati ŽPM-a stoga mogu imati znatan utjecaj na ishod postupka za prekršitelja. Osim preporuka pravosudnog tijela, za našu uslugu mogu se prijaviti i sami počinitelji ili žrtve.

U njemačkom kaznenopravnom sustavu procedura je sljedeća: slučaj se prijavljuje policiji, istražuje se i zatim prosljeđuje tužitelju na daljnju odluku. Odluke koje se tiču provedbe ŽPM-a mogu biti:

- tužitelj je odobrio ŽPM u prethodnom postupku, ili
- žrtve ili počinitelji sami biraju ŽPM, ili
- ŽPM se primjenjuje kao pravni postupak što je rezultat sudske rasprave (samo uz odobrenje počinitelja i žrtve).

Slučaj se zatim prenosi agenciji za ŽPM. U Njemačkoj ŽPM pružaju i javne agencije i nevladine organizacije. Voditelji moraju biti socijalni radnici ili imati sličnu sveučilišnu diplomu i završiti poseban tečaj ŽPM-a.

U ovom ću radu raspraviti dva primjera posredovanja između žrtve i počinitelja u slučajevima obiteljskog nasilja. Prvi primjer prikazuje slučaj u kojem je žrtva odvojena od počinitelja i želi se razvesti. Međutim, žrtva u drugom primjeru želi ostati u vezi.

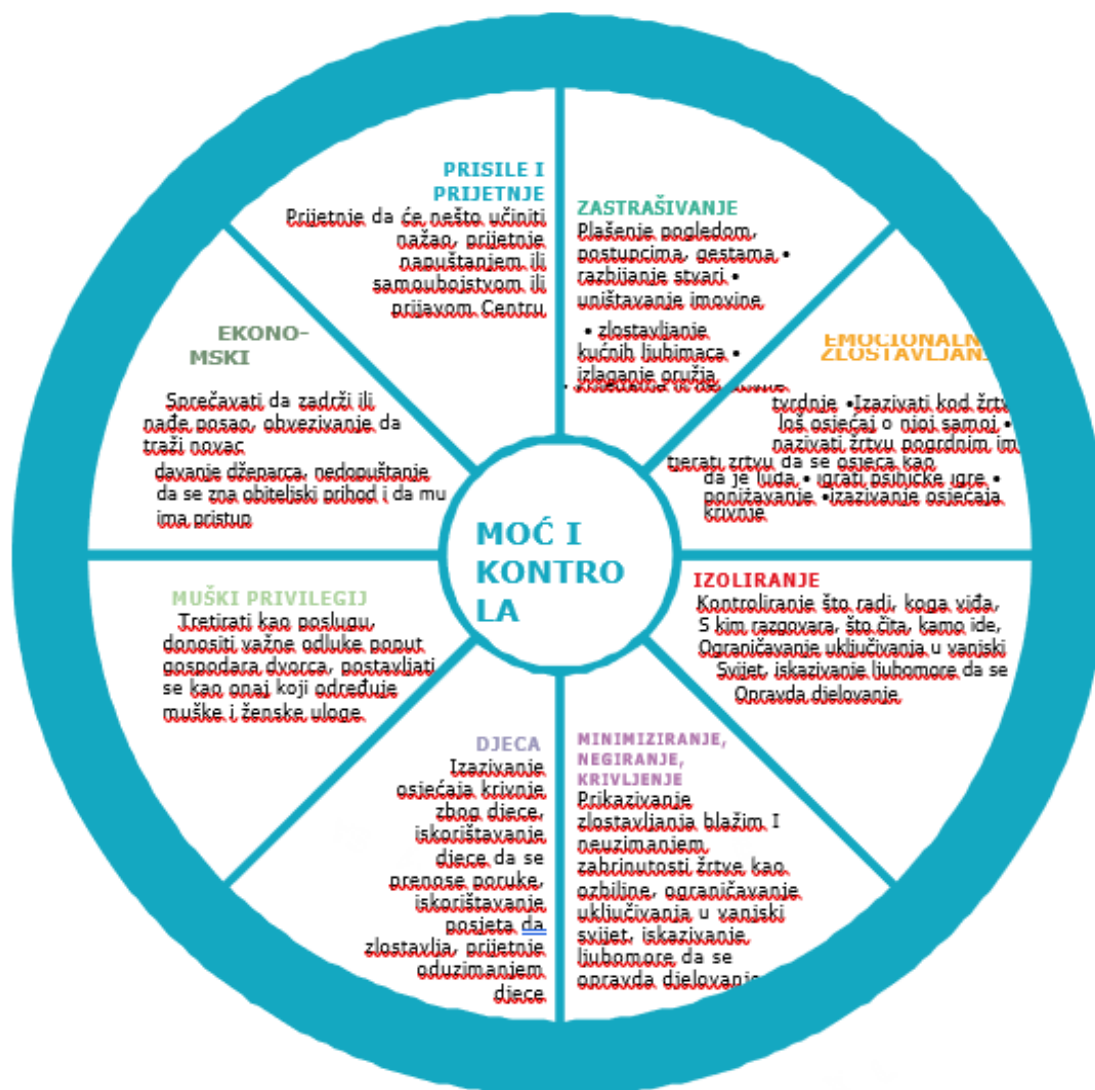
1. primjer: slučaj Sare i Kena

U ovom slučaju bivši par je živio zajedno 20 godina. Imaju troje djece, odraslog sina i odraslu kćer te petogodišnju djevojčicu. Žena (zvat ću je Sara) i djevojčica iselile su se iz zajedničkog stana; muž (zvat ću ga Ken) i odrasla djeca ostali su u obiteljskom stanu. Sara je podnijela zahtjev za razvod. Malena je kći je dvaput na tjedan posjećivala oca i svoju braću.

U slučajevima obiteljskog nasilja između parova s malom djecom i stvarne razdvojenosti, moramo se baviti odjeljcima građanskih i kaznenih stvari.

Sukob u kaznenoj stvari bila je ozbiljna situacija uhođenja Sare. Njezin suprug koristio je probleme vezane uz kontakte s petogodišnjom kćeri kako bi često i u svakom trenutku kontaktirao svoju partnericu. Istovremeno je manipulirao odraslom djecom kako bi im zabranio kontakt s majkom. Ken je vrijeđao i prijetio Sari telefonski i porukama. Svaki susret - kada je kći predavana drugom roditelju - bio je popraćen uznemiravanjem. Čak ju je ucjenjivao tajno napravljenom videosnimkom intimne situacije. Gotovo sve aspekte moći i kontrole (1. slika) Ken je aktivno provodio.

Iako je Sara poduzela prve korake, iselila se iz zajedničkog stana i podnijela zahtjev za razvod, ipak je ostala pod Kenovom kontrolom zbog uvjeta postupka kontaktiranja njihove kćeri. Ovdje se sukob građanskih stvari očitovao u široj slici. Mnogi se roditelji ne mogu složiti oko dogovora za kontakt. Mnogo je mogućih trvenja oko vremena, duljine, mjesta i načina primopredaje djeteta. Nadalje, vode se rasprave o ispravnom načinu odgoja. Sve u svemu, postoje brojne mogućnosti da se jedan partner uključi u igru i pokuša uspostaviti kontrolu nad bivšim partnerom.



1. slika: Kotač moći i kontrole

Kada se od obiteljskog suda zatraži odluka u tim stvarima, obično se želi da se roditelji dogovore. Roditelji mogu pronaći pomoć u službi za mladež ili u obiteljskom savjetovalištu.

U ovom slučaju poseban uzdržavatelj djeteta kojeg je obiteljski sud odredio da nadzire postupak u interesu djeteta predložio je posredovanje u našoj agenciji. Mogli smo ponuditi ŽPM, jer se postupci Kena protiv Sare mogu opisati kao prekršaji prema kaznenom zakonu.

Opis procesa ŽPM-a

Počela sam odvojenim razgovorima sa Sarom kako bih isplanirala proces imajući na umu njezinu sigurnost. Zajedno smo procjenjivale njezin svakodnevni život i Kenove nasilne postupke i razgovarale o tome koje bi pojedinačne mjere opreza ona mogla poduzeti. U ovoj vrlo ranoj fazi također sam sugerirala da uključi druge partnere za podršku kako bi poboljšala svoju mrežu: posebno savjetovanje službe za pomoć ženama i službe za socijalnu skrb za mlade. Zajedno smo otišle na sastanak podrške u službu za mlade. Rezultat je bio dodjela socijalnog obiteljskog asistenta koji bi otišao u obitelj kako bi podržao Saru i njezinu kćer i olakšao primopredaju djeteta između Kena i Sare. Asistent je također za početak iz opreza pratio kontakte Kena s njegovom kćeri.

Sara je bila vrlo zabrinuta i teško se nosila s mnogim novim zahtjevima svoje situacije. Osjećala se nesigurno i bojala se donošenja odluka. Sara je također imala psihičkih problema, ali je srećom već bila na terapiji.

Njezin je cilj bio pronaći rješenje kako bi Ken mogao imati kontakt s njihovim djetetom, a da njoj ne prijete. Željela je steći svoju autonomiju.

U pripremi za zajedničke susrete razgovarale smo o uvjetima koji su joj potrebni da se uključi u proces ŽPM-a. Tvrđila je da će samo onda htjeti sastanke s Kenom ako on smjesta prestane s uvredljivim pozivima i porukama.

U tom sam trenutku pozvala Kena u agenciju da se sastane sa mnom. Ken je pokazivao vrlo malo popustljivosti. Umajivao je svoje postupke i prebacivao odgovornost na Saru. Krivio ju je da je nestabilna osoba i optuživao je za promiskuitetno ponašanje. Naizmjenično je ponižavao Saru kao osobu i optuživao je da uništava obitelj.

Sljedećih dana bilo je očito da ne obustavlja svoje uvredljivo ponašanje prema Sari. Stoga smo proveli neizravnu medijaciju i pokušali pronaći rješenje o uvjetima kontakta s djetetom i uvjetima primopredaje djeteta. Oba roditelja mogu biti uključena u razmišljanje o prikladnim mogućnostima ne samo za vlastito dobro već i za interes svoje kćeri. Na kraju su uspjeli dogovoriti određene dane i rješenje za praznike. Osobito je Sara imala koristi od razgovora o svim zamislivim mogućnostima kako bi otkrila koja bi bila najprikladnija u njezinoj situaciji. Sve u svemu održala sam pet sastanaka sa Sarom, od kojih dva s institucionalnim podupirateljima i tri sastanka s Kenom.

Potencijal ŽPM-a:

- Stranke mogu govoriti o potrebama i strahovima.
- Stranke mogu otkriti svoj položaj unutar društvenih i obiteljskih očekivanja.
- Sara je bila ohrabrena da progovori i tako je ojačala svoje samopouzdanje za zadatak koji je pred njom.
- Ken je dobio podršku u razmišljanju o svojim motivacijama (dobrobit kćeri nasuprot kontroli nad Sarom).
- Ken je preslikao posljedice svojeg stava na svoju djecu
- Stranke su dobile objašnjenje daljnjih mogućnosti podrške (umrežavanja).
- Stranke su dobile informacije o kaznenopravnom i građanskopravnom okviru.

Lekcije koje treba naučiti:

- ŽPM je kratkoročna intervencija i može podržati ili potaknuti promjenu.
- U slučajevima obiteljskog nasilja s jakim prijetnjama i neravnotežom moći, potrebno je klijentima pokazati gdje mogu dobiti pouzdanu dugoročnu podršku. Ponekad je korisno pratiti klijente na prvi sastanak u drugoj agenciji za podršku (transfer).
- Aktivno umrežavanje i poznavanje partnerskih organizacija u vašoj regiji vrlo je važno. Podignite svijest o određenim partnerskim organizacijama na terenu izradom mentalne mape ili korištenjem drugih ilustrativnih metoda. Razmotrite položaj vaše restorativne aktivnosti unutar dane mreže: identificirajte i riješite nedostatke u suradnji i nastojte poboljšati veze.

Koncept suradnje i intervencije: Mreža KIK : Preuzimanje rasporeda obaveza



2 slika: Primjer mreže intervencije pri obiteljskom nasilju

The Mentalna mapa (2. slika) prikazuje partnere regionalne mreže za suradnju i intervencije koji se bave problemima nasilja u obitelji i nasilja nad ženama. Mrežni partneri sastaju se tri do četiri puta na godinu po okrugu. Cilj je poboljšati suradnju među partnerima, detektirati mrtve točke i poboljšati podršku žrtvama obiteljskog nasilja. Podložni smo određenim rasporedima odgovornosti u radnom području, što žrtvama otežava snalaženje u sustavu kaznenih i građanskih stvari (uključujući obiteljsko pravo), sustavu socijalne skrbi i socijalnih usluga te socijalnim uslugama koje pružaju nevladine organizacije. Kao što vidite na 2. slici, policija ima važnu ulogu jer je uglavnom prvi kontakt žrtava s kaznenim sustavom. Količina informacija o pravima žrtve koja se daje u toj fazi često opterećuje ljude. Nakon što ste bili na policiji i podnijeli pritužbu, može doći do dugog čekanja bez dobivanja bilo kakve informacije o stanju stvari.

Mogu se uključiti specijalizirane službe za žrtve, ali to moraju potaknuti same žrtve. Međutim, u slučajevima obiteljskog nasilja policija obavještava lokalnu dežurnu telefonsku liniju za žene i oni pišu žrtvi ili je jedanput nazovu te joj ponude savjetovanje. Policija također obavještava službu za skrb o djeci, ako oštećenik, žena ili muškarac, ima djecu.

Važno je biti svjestan učinkovitosti restorativne aktivnosti unutar pravnog sustava vaše zemlje kako biste utvrdili u kojoj točki kaznenog postupka možete ponuditi podršku žrtvama. U Njemačkoj je, na primjer, ŽPM ugrađen u kaznene postupke. ŽPM se ne koristi u građanskom pravu. Ali pitanja financijskih naknada uzrokovanih prekršajima ili sporazumima o međusobnom ponašanju ili pravilima kontakta mogu se rješavati na ŽPM-u, čak i ako ih žrtve mogu tužiti i građanskopravnim postupkom. U slučajevima nasilja u obitelji žrtve su vrlo često zainteresirane za pronalaženje rješenja za buduće postupke po pitanjima kontakta između oca i djeteta i odgojnih pitanja, jer, čak i ako su razvedene ili rastavljene, rađanje djece povezuje bivše partnere na mnogo godina. To je težak zadatak, osobito ako bivši partneri — pozivajući se na svoje pravo na kontakt — pokušavaju to iskoristiti kao sredstvo pritiska na bivšeg partnera (razlog kontakta, prijetnje oduzimanjem djece, mnoga oprečna stajališta o pitanjima odgoja i obrazovanja...). U takvim slučajevima restorativni pristup može biti od pomoći u postizanju međusobnog razumijevanja, ali ga ipak treba prilagoditi cjelokupnom pravnom sustavu.

2. primjer: Slučaj Sonije i Hansa

Ovaj predmet prosljedio je tužilac. Hans (55) i Sonia (59) nisu u braku, ali već dugi niz godina žive zajedno. Sonia ostaje kod kuće i radi kućanske poslove. Hans radi u tvornici i zarađuje minimalac. On je skeptična i nesretna osoba. Hans se žali na svoj posao, partnericu, prihode i život općenito. Kad njegovi osjećaji postanu prejak, na povratku kući stane na kiosku i uzme nekoliko piva. Događa se da Hans s posla dođe u prilično pijanom stanju. Sonia se potom brine za njega i odvodi ga u krevet. Ali jednom je bio ljutit na nju; vrijeđao ju je i prijetio te je uhvatio za vrat. Morala ga je udariti kako bi se oslobodila; pozvala je policiju i sakrila se u kupaonicu. Policija je Hansu deset dana zabranila pristup stanu, no Sonia se nakon jednog dana sažalila i Hans se vratio. Tražila je posredovanje, a tužitelj je slučaj prosljedio ŽPM-u.

Opis procesa ŽPM-a

Prvo sam kontaktirala Soniju i dogovorila sastanak s njom. Razgovarale smo o prekršaju, njezinom životu s Hansom i njezinim očekivanjima od medijacije. Sonia mi je objasnila zašto se njezin partner tako ponaša. Razmišljala je o njihovom odnosu, dobrim vremenima i problemima. Sonia je bila podvojena. S jedne strane umanjivala je njegov nasilni postupak i njegov problem s pićem. S druge strane, jasno je rekla da se veoma boji kad razmišlja o odvajanju od Hansa i da živi sama. Željela je da njezin partner prođe posebnu obuku za počinitelje. Ova obuka za počinitelje uglavnom se bavi muškim počiniteljima nasilja nad ženama. Obuka se sastoji od nekoliko pojedinačnih i grupnih sastanaka i bavi se temama poput podrijetla nasilničkog ponašanja, prihvaćanja vlastite odgovornosti i razvoja specifičnih planova za hitne slučajeve kako bi se spriječile daljnje nasilničke radnje.

Sonia je htjela da njezinom partneru objasnim kako nasilje nije u redu: 'Možeš li mu to reći? Možda shvati ako mu to netko službeno kaže.'

Potom smo se Sonia i ja složile oko sljedećih koraka.

Dogovorila sam jedan sastanak s Hansom, a nakon toga ponovno sam stupila u kontakt s njom da odlučimo o sljedećim koracima.

Hans se predstavio izjavom da nije želio doći. Govoriti o sebi i svojim privatnim stvarima za njega je bio najgori mogući scenarij. Silno je pokušavao degradirati svoju partnericu. Ona ima psihičkih problema, živi na njegov trošak, a ionako mu je život u zadnje vrijeme težak. Kriva je njegova vrlo loša stanje na poslu, njegov nezahvalni poslodavac, njegovi nesposobni kolege i tako dalje. Pokušavao je poreći odgovornost za svoje postupke.

Zatim smo imali zajednički sastanak. Kada se suočio sa zahtjevom za sudjelovanjem u obuci za počinitelje, Hans je postao vrlo emotivan i iznio je niz argumenata protiv toga. Ali Sonia je inzistirala i tako je Hans dobio zadatak da si organizira prvi sastanak sa službom za obuku počinitelja kako bi se upoznao s voditeljima i uvjetima. Odredili smo vremenski okvir i očekivalo se da Hans na sljedećem sastanku izvijesti o svojem iskustvu u agenciji za obuku počinitelja.

Hans nije ispunio svoj zadatak. Pothvat je propao s Hansovim pokušajem da ugovori sastanak telefonom. U razgovoru s facilitatorom osjećao se toliko poniženo da nije mogao nastaviti.

Zatim sam dogovorila pojedinačni sastanak s Hansom kako bismo razgovarali o drugim potrebnim promjenama kod njega. Rekao je da bi učinio sve, ali neće ići u tu grupu niti razgovarati bilo s kime o sebi. Tada sam održala pojedinačni razgovor sa Sonijom. Razmišljali smo o očitoj činjenici da Hans ni na koji način neće ispuniti Sonijinu želju da poradi na svom problemu agresije i alkohola. Odlučila je povući svoj uvjet. Alternativno je oblikovala sporazum koji mu je prilično strogo ograničio konzumaciju alkohola.

Na sljedećem zajedničkom susretu pristao je na njezine uvjete. Sastavili smo pismenu izjavu i rekla sam Soniji i Hansu da me mogu kontaktirati ako bude problema s poštivanjem u roku od sljedećih šest mjeseci (to je razdoblje otkaznog roka u njemačkom kaznenom zakonu). Nakon tih šest mjeseci ponudila sam sastanak za evaluaciju koji je Sonia rado prihvatila. Taj posljednji sastanak bio je vrlo koristan za oblikovanje zaključka; oba su se partnera osvrnula na protekle mjesece, razgovarala o teškim ili uspješnim situacijama i otišla u sasvim pozitivnom duhu.

Potencijal ŽPM-a:

- Sonia je mogla pronaći potvrdu da nasilje nije OK.
- Potpora strankama pri promišljanju njihove situacije i odlučivanju o sljedećim koracima.
- Pružanje jasnih i transparentnih dogovora u složenim situacijama.
- Međusobni dogovor prije ulaska u medijaciju.
- Razmišljanje o pojedinačnim resursima.
- Isprobavanje rješenja i prilagođavanje aranžmana.
- Evaluacija aranžmana.
-

Lekcije koje treba naučiti:

- U slučajevima obiteljskog nasilja imamo posla s procesima koje je potrebno pratiti neko vrijeme nakon restorativne intervencije.
- Ponovna prilagodba tijekom procesa ŽPM-a može biti od pomoći.
- Na neusklađenost jedne strane možda će se trebati prilagoditi druga strana ili o tome zajedno promisliti.

Pitanja za kritičko promišljanje

Razmišljanje o granicama restorativne pravde:

- Jesam li razmišljao o jazu između namjera, potreba i želja žrtava i onoga što restorativni program koji pružam zapravo može ponuditi u svakom pojedinačnom slučaju?
- Jesam li žrtvu iscrpno informirao o mogućim ograničenjima i nedostacima, kao i o alternativnim (možda ne-restorativnim) oblicima za postizanje njezinih ciljeva?

Razmišljanje o sigurnosti:

- Jesam li uskladio sigurnosne potrebe sudionika s pojedinačnim koracima restorativnog procesa?

Razmišljanje o položaju i motivaciji facilitatora:

- Koja je moja vlastita perspektiva kada se radi o problemima nasilja među partnerima ili unutar obitelji.
- Koja je moja idealna slika uspješne i predane veze?
- Kako gledam na rodne uloge?
- Na koji način priče i gledišta mojih klijenata dovode u pitanje moje vlastite stavove?
- Kako to utječe na moje interakcije?

Preporuke i prijedlozi za čitanje: je li medijator

- stvorio siguran prostor unutar svog tima ili radnog okruženja kako bi ostvario kooperativnu razmjenu i mogućnosti razmišljanja s kolegama;
- upoznao druge igrače i umrežio se s njima, bilo iz službenih institucija ili nevladinih organizacija, na njihovom području rada?

Nasilje u obitelji ugrađeno je u društvene strukture koje su međusobno povezane s mnogostrukim dimenzijama potlačivanja i neravnoteže moći. Svaki član društva uključen je u

te prakse moći. Mislim da nije važno samo se baviti pojedinačnim programima i odgovornostima sudionika naših programa RP-a. Kao facilitatori također moramo vidjeti širu sliku. Za početak stoga preporučam čitanje Hooks (2014).

Reference

Hooks, b. (2014). *Feminism is for everybody: passionate politics*. 2nd ed. London: Routledge.

Alessandra Gaetani

Projekt restorativnih kružoka u interkulturalnom tonu u talijanskom zatvoru

Obično kad postoji sukob između roditelja, maloljetnici trpe najveću štetu od tog obiteljskog sukoba. Situacija između roditelja stvara kod djece klimu neprijateljstva u kojoj su prisiljeni zauzeti stranu, nešto što koči njihov životni razvoj i odnos s vlastitim roditeljima.

Ovaj je članak usmjeren na projekt Prava, dužnosti, solidarnost (Diritti, doveri, solidarietà⁸ /21/) zamišljen i realiziran restorativnim stilom, a ne iskustvom restorativne pravde u tradicionalnom tonu, tj. prihvaćanje medijacije između počinitelja i žrtve nije bilo predviđeno u ovom kontekstu, nego popravljavanje veoma konfliktnih odnosa suživota u zatvoru na restorativnim kružocima i kritička revizija nekih ideoloških pozicioniranja sklonih radikalizaciji prema opasnim ekstremističkim tendencijama.

Projekt je predvidio određeni broj pažljivo konstruiranih susreta, odlučivši ponuditi zaštićeni prostor za govor i dijalog za otvorenu konfrontaciju između kultura i duhovnosti koje karakteriziraju islamski svijet, pod izlikom svrhe promišljanja o stanju nakon Arapskih proljetnih konstitucija.

U tom su se smislu nudili kružoci koji omogućuju razvijanje procesa koji se razrađuju na raznim razinama i koji dovode do zacjeljivanja složenih i konfliktnih rana u odnosima, međuljudskim, međukonfesionalnim i unutarkonfesionalnim.

Uspostavljeni kružoci omogućili su da se u dijaloškim procesima praćenima nazočnošću dvoje facilitatora proradi vrlo bolna i ideološki ukorijenjena emocionalna dinamika tako da se s razine nelagode i unutarnjeg bijesa, u kojem prevladavaju strasti, rigidna pravila, suprotstavljenosti i stereotipi, postupno i uz poštivanje slobode savjesti, mišljenja i izražavanja, bilo moguće pripremiti za iskreni sukob na razini vrednota koje je svatko od njih u svojoj ljudskosti prepoznavao kao temeljne. Odatle je potom bilo moguće podijeliti idealna načela koja su bila predmet izrade nacrtu utopijskog novog Ustava (Constitution) koji bi idealno mogao predstavljati stvaranje treće zbilje temeljene na zajedničkom vladanju, koje predstavlja sporazum postignut na temu smisla pravednosti, osjećaja odgovornosti i vrijednosti istine – i to ne u apstraktnom smislu, već polazeći od vlastite patnje, sukoba, slušanja i međusobnog priznavanja.

Kontekst

Data fro Podaci iz većine zapadnih zemalja pokazali su kako zatvori mogu postati plodno tlo za procese radikalizacije s rizikom kontaminacije džihadističkom ideologijom (Erickson, 2018). Iako je svima jasno da se procesi radikalizacije ne tiču samo vjerskih zanosa i da je

²¹ <https://www.assemblea.emr.it/garante-detenuiti/iniziative/progetti/diritti-doveri-solidarieta/dirit-ti-doveri-solidarie>

jednako bitno objasniti da prakticiranje islama nije sinonim za radikalizaciju usmjerenu na nasilje, potrebno je naglasiti da je fundamentalizam, a to je istina za islam, ali i za bilo koju drugu vjeru, zakonit način življenja vjere i zaštićen je ustavima, potpadajući pod deklaraciju o pravu na vjersku slobodu. Međutim, fundamentalizam ponekad može postati predvorje nasilja.

Zatvor je mjesto oduzimanja osobne slobode. Zatvorenici su emocionalno ranjivi zbog okolnosti u okruženju. Proces radikalizacije potpomognut je osjećajem da živimo u neprijateljski raspoloženom svijetu i to može izazvati osjećaje ljutnje prema svemu i svakome. Da zatvorska dimenzija, kao totalitarna institucija, može inducirati involutivne procese, artikulirao je Goffman (1961). Otprilike jedna trećina (34 %) napadača bila je u zatvoru u nekom trenutku svog života; razdoblje provedeno u zatvoru varira od najmanje nekoliko dana do najviše više od desetljeća; neke su osobe također uhićene nekoliko puta prije nego što su izvele teroristički napad (Vidino et al., 2017.). Međutim, velika većina terorista u Europi i Sjevernoj Americi nije bila zatvorena zbog kaznenih djela povezanih s terorizmom — već zbog kaznenih djela vezanih uz drogu, posjedovanje oružja i fizičko nasilje, uključujući pokušaj ubojstva, pljačku i napad (Commissione di studio su fenomeno della radicalizzazione e dell'estremismo jihadista, 2017). Neke od najnovijih protuterorističkih operacija u Italiji uključivale su pojedince čija se radikalizacija u potpunosti ili većim dijelom dogodila u zatvorskom okruženju. Čimbenici koji zatvor čine posebno pogodnim mjestom za širenje džihadističke ideologije su različiti, nijedan od njih je ne pokreće sam po sebi, ali oni međusobno djeluju na razne načine.

Prije svega, to je olakšano skućenim prostorom zatvora — stopa prenapučenosti iznosi 113,2 %, a u nekim zatvorima ponovno je ispod minimalnog potrebnog prostora od tri kvadratna metra po zatvoreniku (Antigone, 2017) — a time i patnjom uzrokovanom oduzimanjem osobne slobode zatvorenika. Situacije prenapučenosti, nedostatka osoblja, loših higijenskih uvjeta i nemogućnosti, u većini slučajeva, rada — 28,3 % zatvorenika zaposleno je u upravi zatvora, 1,4 % na drugim poslovima; 6,2 % uključeno je u tečajeve strukovnog osposobljavanja, 24,2 % u školske tečajeve — školske i rekreacijske aktivnosti povećavaju rizik od radikalizacije, a ništa manje nelagoda koju stvara neuspjeh vlastitog migracijskog projekta.

U tom kontekstu, međutim, rizik je degeneracija pogrešne interpretacije religije koja dovodi do nasilnog suprotstavljanja Zapadu - zapravo, viđenog sa stajališta džihadističkog ekstremizma kao sekulariziranog i nevjerničkog. Ova premisa je korisna za razumijevanje razloga koji stoje iza restorativnog projekta prevencije u odnosu na terorizam koji iskorištava instrumentalizaciju religijskog diskursa povezanog s islamom.

Medijatori i facilitatori

Ideja za projekt Prava, dužnosti, solidarnost došla je od dva čovjeka koji su sve vrijeme radili kao volonteri. Jedan od njih je Ignazio de Francesco, iz Piccola famiglia dell'Annunziata (Mala obitelj Navještenja) iz Montesolea u Italiji, katolički fratar, diplomirani islamist, koji je desetljećima živio u zemljama arapskog govornog područja, učeći njihove dijalekte, antropologiju i religijske pristupe. Kad se vratio u Italiju, postao je volonter u zatvoru u Bologni, pod imenom Dozza; drugi je bio profesor na Sveučilištu u Bologni, Pier Cesare Bori, pravnik, stručnjak za ljudska prava i povijest religija (De Francesco, 2015), a treća važna komponenta odbora bila je Yassine Lafram, kulturna posrednica, koordinatorica Islamske zajednice Bologne i odnedavno i predsjednica Unije islamskih zajednica Italije.

Razlog

Upravo u 2015. godini realizacija projekta predstavljala je pokušaj odgovora na nepovjerljive i sekuritarističke reakcije potaknute strahom od islama. Naime, u studenom iste godine, točno 13., Pariz je bio pogođen nizom islamskih terorističkih napada, za koje je odgovornost preuzeo ISIS: 90 ljudi je ubijeno. Francuska je uvela izvanredno stanje i granice su zatvorene. Cijela je Europa doživjela šok.

Nakon francuskog pokolja, nažalost, u nekoliko zatvora u Italiji, a također u zatvoru u Bologni, bilo je islamskih zatvorenika koji su navijali za smrt nevjernika koji su pripadali korumpiranom zapadnom svijetu. Shvaćanje da je taj osjećaj neprijateljstva i prezira bio vrlo konkretan i primjer duboke podjele probudila je volju da se pokuša popraviti razdor između ljudi koji pripadaju kulturnim, društvenim i vjerskim svjetovima koji su vrlo različiti, ali ne i nekompatibilni.

Restorativni proces uključuje i žrtve – no tko je tu žrtva

In this U ovom projektu nije bilo izravnog kontakta između počinitelja i konkretnih žrtava. U isto vrijeme, zatvorenici s kojima je projekt testiran bili su u zatvoru zbog niza zločina koji nisu povezani s terorizmom. I nije bilo konkretnih žrtava na koje bi se moglo pozvati.

Zapadnjaci, koje neki islamski zatvorenici s fundamentalističkim pogledima stereotipiziraju kao nemuslimane, mogli su se smatrati potencijalno vrijednima nasilnih napada. Restorativni proces koji smo htjeli eksperimentirati upravo kao popravak implementiran je pozivajući se na koncept

reparacije [koja] se može zamisliti samo kao sveukupno ponovno balansiranje, na različitim razinama, štete u njezinoj globalnoj dimenziji, također s ciljem sprečavanja buduće štete (Hulsman, Baratta, De Leo, Faget) (Mannozi, 2016., str. 2).

Ako smo na restorativnom polju, postoji šteta, počinitelj štete i postoje žrtve, ali gdje je onda žrtva u ovakvim okolnostima? I ako postoji, tko je ta žrtva? I kakav je njihov stav u odnosu na restorativni proces?

S jedne strane žrtva je svatko tko je sklon osjećati strah, tko živi u klimi straha zbog

latentnog, percipiranog, neprocesuiranog društvenog sukoba. Sjetimo se straha koji je zahvatio europske metropole neposredno nakon kobnog, šokantnog 11. rujna 2011.; u Milanu je podzemlje mjesecima bilo pusto. A situacija se ponovila i nakon napada u Londonu. Žrtve su oni koji uoči Božića, umjesto lutanja po tradicionalnim sajmovima, doživljavaju tjeskobu, kao odjek masakra u Berlinu u prosincu 2016., ili fobiju od kolodvora izazvanu masakrom 3. srpnja 2017. u Londonu.

Jedan od terorista u Londonu bio je talijanski dječak Youssef Zaghba, sin Marokanca i Talijanke. Jedan od terorista u Berlinu bio je tunižanin Anis Amri, koji je nakon petogodišnje kazne u talijanskim zatvorima izveo napad u Njemačkoj; u zatvoru je došlo do radikalizacije tog mladića pošto je napustio svoju zemlju. Italija je stoga također bila uključena u problem. Čak ako i nije bilo terorističkih napada u Italiji, reakcija šoka i straha nije izostala. Nije nedostajalo ni populističkog iskorištavanja iz krugova određenih političkih stranaka koje su dale sve od sebe da stigmatiziraju muslimanske strance u zemlji, ne praveći nikakvu razliku između pristojnih, poštenih ljudi i nasilnika, uzrokujući daljnju polarizaciju.

Dakle, žrtva je s jedne strane običan građanin kojem je sloboda kretanja ograničena strahom. Ali iracionalan i neprocesuiran strah također može dovesti do predrasuda i stereotipa, koji po sebi teže jačanju te iz vida gube to da je kaznena odgovornost osobna i da se ne može proširiti na kategoriju, u ovom slučaju na kategoriju 'muslimana' kao da su bili homogena skupina, kriva po definiciji. U tom smislu se i poštenu muslimani nalaze na strani žrtava; prečesto ih se etiketira kao suučesnike terorista i nositelje antizapadnih osjećaja te ih se smatra obveznima ispričati se, distancirati i opravdati svoju činjeničnu ili ideološku nepripadnost svijetu samoubilačkog terorizma.

Treća razina viktimizacije je razina unutar zajednice i unutar religije, a to je ono što je dovelo do projekta opisanog u ovom članku. Naime, u bolonjskom zatvorskom projektu aktiviran je reparativni proces između muslimana koji islam, smatrajući ga jedinim pravim islamom, tumače na vrlo različite, a ponekad i nespojive načine. Osim zbog vjerskih razloga, postoji i mnogo neprijateljstva, diskriminacije i isključenosti između mnogih muslimanskih zatvorenika u zatvoru zbog etničkih razloga i nacionalizma. Štoviše, neki od muslimana koji sudjeluju, iako nisu izravno počinili ili podržali teroristička djela (u kojem slučaju bi bili smješteni u sigurnosne krugove A2), gaje neskriveno neprijateljstvo prema društvu zemlje dolaska. U tom svjetlu, restorativne prakse ovog projekta pokrenule su kontinuirane procese posredovanja u sukobu, stvarajući prilike za slušanje, dijalog i suočavanje, prije nego što su procesi stigli do neke vrste međusobnog priznavanja i poštovanja vizija i osjetljivosti drugih unutar zajedničkog okvira temeljnih prava i stoga vrednota koje govore o dijeljenju onoga što je ispravno za sve.

To je dovelo do obnovljenog osjećaja zajedništva među zatvorenicima i znatnog smanjenja tipičnih zatvorskih zlostavljanja i maltretiranja. Ustavi i prilika za istraživanje vrijednosnih vidova koji utječu na ideale koji su također važni za živote pojedinaca, pružili su svojevrsnu zajedničku motivaciju da zajedno idemo naprijed unatoč početnim sukobljenim vizijama. Postupno su se nepomirljive nesuglasice i neprijateljstva transformirale i rastao je osjećaj veće odgovornosti za promicanje poštovanja i dostojanstva drugih, kao i poriv za službenim međusobnim isprikama, a gdje je to potrebno i izjavama odgovornosti.

Uloga i važnost nekoliko medijatora i facilitatora

Medijatore su na sastancima predstavljale dvije osobe koje su bile stalno prisutne na svim sastancima i koje su, uz to što su bile stručne osobe za teme o kojima se raspravljalo, bile i stručni medijatori u interkulturalnoj, međureligijskoj i unutarreligijskoj sferi. (Jedan od dvojice medijatora talijanski je državljanin iz Maroka, musliman, s diplomom književnosti i filozofije na talijanskom fakultetu, a bio je i vođa Islamske zajednice u Bologni). Uvrštavanje neke pluralnosti umjesto jedne osobe koja vodi kružoke, važna je jer pluralnost predstavlja zajednicu koja sluša kao (idealnu) zajednicu izvan zatvora, kojoj je potrebna ponovno uspostavljena i ponovno spojena dimenzija odnosa. A broj u množini omogućuje međusobni nadzor ishoda kružoka kako bi djelovali na sve glatkiji i usklađeniji način.

Svakom sastanku također su nazočili, na rotirajućoj osnovi, facilitatori, ljudi iz civilnog društva, ali i stručnjaci iz sociologije, prava, povijesti, filozofije, povijesti religije i islamske teologije itd., koji paralelno traže različita gledišta, povratne informacije i unose više tematske dubine u razmjene. To se dogodilo kako bi se kružocima pomoglo da prodube osjećaj uzajamne odgovornosti na koju se pozivaju Ustavi u izgradnji čvrstog građanskog društva te u izgradnji zajedničkog osjećaja građanstva i ljudskosti drugoga.

Odgovor institucija

The Provedba projekta Prava, dužnosti, solidarnost zapravo je omogućena zahvaljujući odgovoru lokalnih institucija, kao odgovor na hitnu potrebu za sprečavanjem radikalizacije u zatvorima.

Postojala je zajednička vizija uprave zatvora, predstavnika Regije Emilia-Romagna i Regionalnog ureda za jamstva te obrazovnih institucija.

Prijedlog ciljanoj publici

Th Druga razina bila je prezentacija prijedloga zatvorenicima, koji su sami birali hoće li se pridružiti projektu ili ne. Zainteresirane osobe su potom pozvane na preliminarni intervju kako bi se provjerila njihova motivacija i informiralo ih o visokoj razini interakcije, uključujući na emocionalnoj i autobiografskoj razini, uključenoj u projekt. Istodobno je objašnjeno da će sadržaj sastanaka biti povjerljiv te da će medijatori i facilitatori djelovati kao treća strana kao volonteri. Preliminarni razgovor nije bio samo čin dobivanja formalne suglasnosti, već uvodni čin u proces medijacije i početak izgradnje klime povjerenja i povjerljivosti.

Tekst

Članak je do sada identificirao 'razlog' i 'kontekst'. Metoda uvodi u proces. Vrijeme, mjesto, prisutnost s predispozicijom otvorenosti, bitni su sastojci transformativnog procesa, koji vodi prema stvaranju treće stvarnosti: 'teksta'.

Kružoci

Th Projektom su bili predviđeni govorni kružoci: dijalog, međudnosi, usporedba, kako bi se susrelo 'različito od sebe' pa samim tim i samoga sebe, te iz te nove ili obnovljene svijesti najprije zamisliti, a možda onda i stvoriti tu mrežu suživota (o čemu nam govori Ustav) koja prati naš građanski život. Slušanje i prepoznavanje bili su glavni elementi i iskusili su ih na različitim razinama.

Kao što je poznato, islam je višestruk i u sebi sadrži čak i vrlo različite kulturne svjetove koji se teško međusobno prepoznaju i dijalogiziraju. Većina muslimana u ovom projektu dolazi iz Magreba i, iako dijele zajedničku geografiju i sličnu kulturu, svaku nacionalnu pripadnost karakteriziraju specifične posebnosti koje su često obilježene oblicima etničke netolerancije.

U tom smislu, održavanjem susreta postignut je proces unutarkulturalne i međukulturalne medijacije, koji je doveo do osjećaja ponovnog otkrića, jednakosti i želje za generativnom solidarnošću, izvan nacionalne pripadnosti podrijetlu.

Metodologija kružoka svestrana je restorativna praksa koja nam je omogućila da eksperimentiramo s proaktivnom dimenzijom, korisnom za razvoj odnosa i izgradnju zajednice, te nam je omogućila da eksperimentiramo i s reaktivnom dimenzijom, korisnom za odgovor na neugodnosti, neslaganja, sukobe. Rad u krugu ponudio je ljudima priliku da razgovaraju i slušaju jedni druge u atmosferi sigurnosti, poštovanja i jednakosti. Omogućio je ljudima da ispričaju i promišljaju svoje osobne priče, svoju kulturu, tradiciju, vjerske vrijednosti i osjećaj pripadnosti ili nepripadanja novom talijanskom kontekstu, te da ponude svoje perspektive u okruženju njegovanja govora i slušanja zaštićeni od osude — alternativa načinima koji se, nasuprot tome, oslanjaju na hijerarhiju ili polarizaciju mišljenja, bruseći kompetitivnu snagu dijalektičkog, a ne dijaloškog pristupa kako bi se pobijedilo mišljenje drugih.

Kao prvi korak, kružoci u zatvoru u Bologni promicali su svijest o razlici između onoga što je kazna i što je osveta, o ponovnom otkrivanju vrijednosti zadavanja pravila, poštivanja pravila, a time i važnosti poznavanja zakona i načela na kojima počivaju.

Migracijski pritisak zbog siromaštva sve češće dovodi do toga da kontekst pritvora na kraju predstavlja prvi pravi kontakt koji strana osoba ima s institucionalnom razinom u Italiji, uz primjenu njezinih zakona. Vrlo često se događa da tim isti ljudima nisu samo nepoznati propise zemlje domaćina, nego ni pravila zemlje iz koje dolaze, pa shodno tome i ne znaju da mogu ostvarivati prava.

Sljedeći korak bio je otvoriti manje pesimističan pogled na zamišljene scenarije o budućnosti, strašnih zbog tjeskobe, kad budu izašli iz zatvora.

Kako je bilo moguće projektom pokrenuti taj postupni reparacijski proces? Svaki pojedini

korak izgrađen je s namjerom da se iskoristi jezično, vjersko i kulturno nasljeđe muslimana. Polazna premisa vodila je računa o tome da preodgoj čovjeka koji je prekršio zakon prolazi i kroz najviše vrijednosti njegove tradicije, koje za njega imaju neusporedivo veće značenje i privlačnost od poruka drugih kultura.

Obrađivanje gorućih tema s velikom osjetljivošću i dubinom olakšano je izmjenjivanjem pratnje drugih gostiju volontera, stručnjaka za pojedina područja: ustavno pravo, filozofiju, sociologiju, povijest religija, islamsku teologiju. Još jedan gostujući govornik bio je bivši zatvorenik marokanskog podrijetla koji je posvjedočio kako su medijacijske intervencije u zatvoru pokrenule transformativni proces koji ga je doveo do studija prava na Sveučilištu u Bologni.

Nakon preliminarnog sastanka, redovito su prisustvovala 24 muškarca svih dobi i nacionalnosti; ali tijekom dvije godine eksperimenta, do 80 muškaraca djelomice je prisustvovalo, a većina njih dijelila je islamsku vjeru. Kao što je već istaknuto, ova je vjera vrlo višestruka i često obilježena proturječnim tumačenjima.

Metodološki, kružok, kako se provodio, nije bio u nekom određenom slijedu, već je strukturiran oko tema ili pitanja koje je postavio facilitator kružoka; jedna po jedna osoba je govorila i šansa da se govori kretala se po krugu tako da se razgovor mogao odvijati od jedne do druge osobe bez fiksnog reda. Svaka je osoba čekala bez prekidanja na svoj red da govori. Opcionalno, radi olakšavanja tog dijela može se upotrebljavati govorni predmet (fant) kako bi se naglasilo da samo osoba koja ga drži ima pravo, u tom trenutku, govoriti i biti saslušana.

Jedna ili više osoba na kružoku bilježile bi ideje koje su se pojavile u grupi kako bi se izbjegle rasprave o aspektima o kojima se već raspravljalo. Posrednici nisu samo olakšavali usporedbe, bdjeli nad dijalektičkim procesima i prihvaćanjem proturječnih vidova, nego su se u intervalima brinuli i za preformuliranje onoga što se pojavilo i za sažimanje.

Simbolička vrijednost izbora lokacije

Ti su se ljudi okupljali u knjižnici zatvora oko stola, tijekom dvije školske godine, kako bi igrali neku vrstu igre medijacije objektom (tj. igre objekta), što je u ovom slučaju bio talijanski ustav u usporedbi s Ustavima područja Magreba nakon Arapskih proljeća, te s Ustavom Maroka. A u knjižnici je restorativni projekt nastojao ponuditi miran i zaštićen prostor u kojem bi se pojedinci mogli slobodno i dobrovoljno potruditi pronaći u sebi način da pogledaju izvan zidova, ne samo vanjskih, već i onih susjedne sobe, drugačije zemlje, prisilnog susjeda, kulture kojoj pripadaju.

Knjižnica je postala simboličan prostor slobode u kojemu se može razviti vlastiti potencijal u procesu individualne i kolektivne transformacije, gdje se čovjek može suočiti s vrednotama, iskustvima i idejama koje konstituiraju stvarnost izvan zatvora, ali i mjesto susreta multikulturalnih dimenzija, kao i potencijalne integracije i razmjene ideja (čak i samo preko stranica knjiga, kada je to jedina mogućnost) za važnu skupinu ljudi u stanju

marginalnosti. Imala je važnu i veliku ulogu kao mjesto moguće kulturne promocije, poticaj kreativnosti, izazov introspekciji i promišljanju vlastitih životnih izbora, u upoznavanju i usporedbi s alternativnim viđenjima i čitanjima svijeta, sposobna ponuditi višestruko slika stvarnosti. Odabir lokacije može postati važno zrcalo koraka u procesu oblikovanja.

Igra medijacije objektom

The game Igra posredničkim objektom omogućuje ljudima okupljenima u kružoke da probiju led olakšavajući razgovor o sebi unutar grupe. Često je teško reći nešto o sebi. Često to ne možemo učiniti spontano i jednostavno; ponekad je stvar nedostatka navike da govorimo o sebi; drugi put može ovisiti o delikatnim trenucima života koji otežavaju da otvorimo unutarnjeg sebe.

Iz tog razloga često može biti od pomoći da imamo oslonac, predmet ili sliku koja pomaže izražavanju, koja na neki način zna posredovati između onoga što osoba jest, kako se osjeća, u što vjeruje, koje su joj vrednote u tom trenutku važne i kako ih podijeliti s drugima.

Objekti, budući da šute, imaju tu prednost da nude dovoljno vremena za traženje i iskazivanje onoga što je tu pa tako postaju katalizatori u procesu samorazumijevanja i slušanja drugih u zajedničkoj igri objektom.

Ta je vježba neobičan i poseban prag za pristup intimi, kako osobnoj tako i grupnoj (uz to, pomaže u postupnom formiranju grupnog duha) kojom se u kružoku počinje raditi (a to vrijedi i u fazama treninga). To je neka vrsta zagrijavanja koja vodi do drugog načina zajedničkog života, drugog načina osjećanja, drugog procjenjivanja vremena.

Ukratko, to je jednostavan posrednik prema iznalaženju medijacijskih rješenja, kao prema dubljem poznavanju sebe, pa kojim se god sredstvima služili.

U tom kontekstu, posrednički objekt predstavljali su ustavi, koji su također postali zrcalo najdubljih vrijednota koje su kulturalno i vjerski prihvaćene kao idealni temelji koji su čvrsto povezani uz tradicij svojih izvora.

Stvaranje treće zbilje: zajedničko pravilo

U ovom specifičnom slučaju, uz to što djeluje kao zrcalo, posrednički objekt – ustav(i) – djeluje kao daljnji simbol koji radi kao posrednik između subjekta i posredničkog objekta u rekonstrukciji/razumijevanju znanja nečije vlastite kulturne i religijske tradicije i vidova kritičke samorevizije, a i u vezama s drugima.

Čitali su se članci ustava kako bi se razmišljalo o temeljnim načelima, ali prije svega kako bi se na osobni način provjerile dotične vrednote; tako su oblikovane osobne priče i načini osjećanja, vizije, snovi, razočaranja, nelagode, unutarnji sukobi, nade, ideali i prakse da bi se s njima uskladili.

Zatvor, po tome što je laboratorij – često ispred svojega vremena – prisilnog suživota tisuća i tisuća različitosti, može upravo restorativnim praksama predložiti postizanje cilja eksperimentiranja s iskustvima kako bi se pokušalo, ako ništa drugo, izgraditi dobro susjedstvo, predložiti zajednički koncept suživota i međusobnog poštovanja. Dobra restorativna praksa može podrazumijevati, kao u slučaju ovog projekta, postavljanje zajedničkog pravila na temelju kojeg se treba usklađeno ponašati. Skupno ponovno pisanje idealnog ustava, sastavljenog od članaka koji su rezultat zajedničkog procesa izrade nacrt, predstavljalo je zaključak tečaja sa zatvorenicima, od kojih je svaki bio pozvan da napiše i pročita drugima pravila za stolom u knjižnici — rezultat predanog rada u kružocima. Zanimljivo je primijetiti kako se radna skupina u ovom slučaju usmjerila na pravo na obrazovanje, kao na temeljni članak iz kojeg proizlazi sve ostalo, a ne, primjerice, na pravo na rad. Znanje i kultura nam pomažu da budemo slobodniji i, kako je to bilo na kružocima, mogu nam pomoći da stupimo u odnos sa samim sobom i s drugima kako bismo izgradili onaj prije spomenuti dobrosusjedski osjećaj i prepoznali njegovu vrijednost.

Širenje: uključivanje projekta u obrazovne osnove

Postavke projekta Prava, dužnosti, solidarnost smjesta su prihvaćene u program osposobljavanja Pokrajinskog centra za obrazovanje odraslih, postavši dio obrazovno-nastavnog programa zatvora. Uspostavljen je ciklus od dvadeset i četiri susreta na tečaju društvenih znanosti, ali je bio otvoren i za zatvorenike koji su upisani na druge razine školovanja.

Iskustvo je tako postalo pilot-projekt koji je potom ponovno postavljan u drugim zatvorima i izvan njih, dajući nadahnuće za trogodišnji Erasmus+ projekt koji je završio prije dvije godine.

Djelomični i privremeni rezultat, budući da su svi putovi pojedinaca ove zajedničke vizije spojeni u idealnom Ustavu, ima, međutim, vrijednost posijane dobre prakse čiji svaki sudionik potencijalno može postati izravni svjedok i sijač u svojoj referentnoj zajednici .

Taj model obuke može se replicirati izvan kultura i preko državnih granica, na različitim područjima primjene i s različitim razinama razvoja medijacije, kružoka i restorativne pravde.

Obuka u humanističkom tonu inspirirana modelom ovog projekta

Dodatni ključni koncepti koji se mogu ponovno pokrenuti za korištenje u tečaju obuke nadahnutom dotičnim projektom, uz već opisane u članku, jesu:

1. Oblikovanje puta u kojem su informacije povezane s nadahnućem.

Što se tiče izravnog rada s trenerima, senzibilizirajuće i vježbačke prakse uz koje rast kognitivne razine raste s razinom internalizacije vrijednosti zajedničkih tema (ravnoteža između razumske i osjećajne razine). Drugim riječima, iz ovakvog projekta trener dobiva informacije, ali može naći i nadahnuće da neke vidove oživi i iznađe neke nove. Informacije se tiču kognitivne mentalne razine; nadahnuće je usko povezano sa slušanjem srcem. Glava i srce dvije su razine koje su stalno međusobno povezane u ravnoteži i trener dobro trenira i vježbenik dobro uči kad se očituje i prepoznaje ta ravnoteža.

2. Poniznost i osjećaj.

Treneri stoga uvježbavaju sebe i uvježbavaju polaznike na kružocima koje vode da nastave s otkrivanjem medijacijskih procesa kako bi eksperimentirali s restorativnim praksama bez osuđivanja. Osjećaji prevagnu nauštrb mišljenja. I s obzirom na taj vid, oni sazrijevaju i sve više prenose svijest o cjeloživotnom učenju.

3. Podatnost kroja.

Strukturirati tečajeve kao jednostavne nacрте, bez krutosti, sa spremnošću na prilagodbu, s mogućnošću preoblikovanja tečaja prema potrebama grupe i rasprave sa grupom s kojom se provodi trening te gipko prilagođavati način učenja na temelju najprikladnijeg ritma.

4. Pluralnost metoda.

Treneri moraju biti u stanju, na treningu, podastrijeti lepezu stilova podučavanja kako bi svoj stil ugodili u onaj koji je najprikladniji za polaznike. Poznavanje više od jedne metode i više od jednog modela temeljne su kompetencije koje trenerima omogućuju fluidno kretanje, uz svijest da polaznici uče stvari na različite načine. Ova razina kompetencije omogućuje trenerima da prilagode obrazac treninga.

5. Apstraktnost i konkretnost.

Treneri su spremni baviti se teorijskim i konkretnim vidovima usklađujući prve s primjerima iz stvarnog života, tj. opipljivom razinom iskustva.

6. Otvorenost prema neizvjesnosti.

Treneri obučavaju polaznike da internaliziraju prihvaćanje neizvjesnosti ishoda na medijaciji i kružocima koji aktiviraju restorativne procese. Drugim riječima, potrebno ih je uvježbati da budu svjesni kako nije sam ishod (kružoka i medijacija) ono što je bitno, to jest da se onaj 'što' nipošto ne smije nametati. Naprotiv, veoma je važan proces postajanja suputnikom koji medijacija podrazumijeva, odnosno onaj 'kako'; samorazumljivo je kako je medijacijski put takav ako postoji prihvaćanje neizvjesnosti; netko je trener ako postoji oslobođenost od potrebe za kontrolom. 'Put se pravi hodaњem' (Machado, 1917., 'Putniče, nema puta') s obzirom na korak sudionika putovanja, uz otvorenost prema mogućem još očima nevidljivom. Razmišljanje trenera i polaznika uči se razoružati kako bi se suočilo s neizvjesnošću; sve što uključuje mogućnost uključuje rizik i razoružano razmišljanje, koje odustaje od potrebe za kontrolom, morat će prepoznati mogućnosti rizika kao i rizike mogućnosti.

Misli i pitanja za kritičko razmišljanje

1. U članku se opisuje projekt koji koristi modalitet kružoka i postupno rješava sukobe između zatvorenika unutar zatvora, gradeći suživot između zatvorenika koji je prethodno bio uvjetovan međusobnim neprijateljstvom i zlostavljanjem; u nekim slučajevima bilo je moguće stvoriti uvjete za zbližavanje između zatvorenika koji su prethodno bili neprijatelji i protivnici i uvjete za razmjenu službenih isprika. Grupni duh postupno je izgrađen zahvaljujući zajedničkom radu na promišljanju i izgradnji zajedničkog pravila. Smatrate li iskustvo restorativnog kružoka prikladnim za prolazak kroz poremećaj vezan uz svijet emocija? Ili biste se odlučili za stvaranje pobočne, strogo čuvane, specifične prilike posredovanja između počinitelja i žrtve? Koje kriterije koristite u treningu za trenere pri procjenjivanju veće plodonosnosti jednog načina od drugog?
2. Članak ističe tri elementa: razlog, kontekst i tekst. Tekst bez konteksta postaje pun izlika i stoga stilska vježba za vlastiti probitak. Nedostatak razloga povezanog s kontekstom i tekstom riskira da proizvede odgovor bez pitanja. Razlog i kontekst bez teksta ne nude mogućnost preoblikovanja. Suživot svega troje postavlja pitanje premise značenja za restorativni projekt. Slažete li se s time? Možete li upotrijebiti mrežu tih odnosa u postavljanju projekta restorativne prakse?
3. Treneri i treneri trenera moraju biti iskusni u upotrebi različitih sredstava podučavanja (igra predmetom prije svega, igranje uloga, simulacije, interaktivna lekcija, vježbe slušanja, komunikacija i vježbe neverbalnog čitanja, grupni rad i izgradnja timskog duha) i biti svjesni da su cjeloživotni učenici. Tko je prava osoba za supervizora trenera i koji je kriterij za odabir? Provjeravate li kod nadređenog redovitu obuku kako biste bili uvježbani? U kontekstu treninga za trenere, koje kriterije koristite za superviziju?

Preporučeni izvori

<https://www.assemblea.emr.it/garante-detenuiti/iniziative/progetti/diritti-doveri-solidarieta/diritti-doveri-solidarieta>

Dustur, dokumentarni film režisera M. Santarellija, 2015, distribucija Luce Cinecittà

Reference

- Antigone (2017). *Conferenza stampa di presentazione del pre-rapporto 2017 sulle carceri e delle proposte di Antigone per un nuovo ordinamento penitenziario*. Available from <https://www.antigone.it/upload2/uploads/docs/CartellaStampaPre2017.pdf>.
- Commissione di studio su fenomeno della radicalizzazione e dell'estremismo jihadista (2017). *Verso un approccio italiano alla prevenzione della radicalizzazione*. Available from <http://www.itstime.it/w/wp-content/uploads/2017/05/Commissione.pdf>.
- De Francesco, I. (ed.) (2015). *Diritti Doveri Solidarietà: Un'esperienza di dialogo tra Costituzioni e culture al carcere "Dozza" di Bologna*. Bologna: Regione Emilia-Romagna Assemblée Legislativa. Available from <https://www.cpiabologna.edu.it/sito/wp-content/uploads/2020/01/DDS-web-1.pdf>
- Erickson, A. (2018). *Europe's prisons breed terrorism. Can anything be done?* Available from <https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2018/07/26/europes-prisons-breed-terrorism-can-anything-be-done/?noredirect=on>.
- Goffman, E. (1961). *Asylums: essays on the social situation of mental patients and other inmates*. New York: Doubleday.
- Machado, A. (1917). *Poesías completas*. Madrid.
- Mannozi, G. (2016). *Tavolo 13 — giustizia riparativa, mediazione e tutela delle vittime: Allegato 3*. Prepared for the General Assembly on the enforcement of sanctions instituted by the Italian Minister of Justice, Andrea Orlando, 2015. Available from https://www.giustizia.it/resources/cms/documents/sgep_tavolo13_allegato3b.pdf.
- Rhazzali, M.K. (2010). *L'Islam in carcere. L'esperienza religiosa dei giovani musulmani nelle prigioni italiane*. Milano: Franco Angeli.
- Vidino, L., Marone, F. and Entenmann, E. (2017). *Jihadista della porta accanto. Radicalizzazione e attacchi jihadisti in Occidente*. Milano: Ledizioni LediPublishing. Fear Thy Neighbor. Radicalization and Jihadist Attacks in the West DOI 10.14672/67056194. Available from https://www.ispionline.it/sites/default/files/pubblicazioni/report_jihadista_della_porta_accanto.pdf

Emanuela Biffi, 2021.

Restorativna pravda i nasilni ekstremizam

Restorativna pravda nudi mogućnosti u slučajevima ozbiljnog kriminala, kao što je nasilni ekstremizam, ne samo da odgovori na individualne potrebe žrtava i počinitelja, već i da uzme u obzir kolektivnu dimenziju iskustva (viktimizacije i radikalizacije). Njezina načela (npr. pravda, odgovornost, solidarnost, istina) imaju za cilj povezivanje ljudi radi obnove pravednijih i ljudskih odnosa, a njezina temeljna pravila (npr. dobrovoljnost, otvorenost, poštovanje, sigurnost) imaju za cilj osigurati pažljive, poštene i dobro pripremljene susrete. Iako se to može činiti blagim i laganim odgovorom na nasilni ekstremizam, nekoliko istraživanja utemeljenih na dokazima o djelotvornosti i učinkovitosti restorativne pravde dokazalo je njezine pozitivne rezultate u raznim vrstama teških zločina. Ono što je još upečatljivije jesu iskustva odozdo prema gore zajednička 'svjedocima', sudionicima restorativnim susreta u slučajevima domaćeg političkog nasilja i terorizma u Europi (npr. Baskija, Njemačka, Italija, Sjeverna Irska) i drugim vrstama nasilnih sukoba izvan Europe (npr. Izrael/Palestina, Libanon, Južna Afrika). Iako ne potpadaju sva ta iskustva pod 'tradicionalne prakse restorativne pravde' (tj. posredovanje, žrtve, počinitelji, konferencije i kružoci), svima je zajednički pristup orijentiran na restoraciju (obnovu) razmišljanja o ulozi druge strane te (izravnog ili neizravnog) uključivanja u dijalog o tome što se može učiniti kako bi se promijenilo negativno iskustvo nasilja, učilo iz prošlih pogrešaka i popravljalo pretrpljenu štetu i nepravdu.

Ovaj će se članak usredotočiti na iskustva restorativne pravde u Baskiji i Italiji, zbog različitih praksi koje su usvojene za okupljanje suprotstavljenih strana i mnogih sličnosti u smislu naučenih lekcija. Neće ići u detalje o specifičnostima svakog sukoba, iako je kratak sažetak za postavljanje scene objašnjen u tablici 1²¹

1. tablica: Sukob i restorativno iskustvo

Baskija, 1959.–2011.

Više od 50 godina Baskija je proživljavala oružani sukob radi neovisnosti te regije od Španjolske; oslobodilački pokret predvodila je ETA – Euskadi Ta Askatasuna, međunarodno poznata kao teroristička organizacija. To je rezultiralo više od 1.000 mrtvih i 1.000 ozlijeđenih ljudi.

Godine 2011., kada je ETA objavila prekid oružanih aktivnosti, pokrenut je program restorativne pravde u zatvoru. Ministarstvo unutarnjih poslova španjolske vlade i uprava baskijske zajednice odgovorni za pomoć i potporu žrtvama terorizma. Novi postupci mirenja mogli bi biti pokrenuti krajem 2021.

Italija, 1969.–1988.

For almost 20 years, during the so-called 'Years of lead,' Italy experienced a wave of far-right and far-left incidents of political terrorism that resulted in more than 400 deaths and 1000 injured people, including the kidnapping and assassination of prime minister Aldo Moro.

In 2005, inspired by the South African experience of the truth and reconciliation commissions, the 'Group of the Encounter' was born, including victims, ex-combatants, youngsters, wise people and mediators. The group started from a bottom-up initiative of letters (collective or individual, signed or anonymous) exchanged between former terrorists and victims.

21 Ovaj se članak uglavnom temelji na autoričnim prethodnim publikacijama o toj temi, tj. Biffi (2020); (2021)

Restorativni susreti u Baskiji I Italiji

U slučaju Baskije, četrnaest susreta žrtve i počinitelja dogodilo se 2011. u zatvoru Nanclares de Oca (u pokrajini Álava u Baskiji). Ta su iskustva zabilježena u knjizi *Los Ojos del Otro: encuentros restaurativos entre víctimas y ex miembros de ETA* (Pascual Rodríguez, 2013.), u kazališnoj predstavi *La mirada de l'otro* (Proyecto 43–2) i u filmu *Maixabel* (Bollaín, 2021). U regiji su se odvijale i druge restorativno orijentirane inicijative za podršku društvenoj koheziji i izgradnji zajednice, kao što su takozvane radionice suživota i druge prakse obilježavanja. Među njima su Glencree inicijativa za pomirenje (edukativni javni događaji sa žrtvama), 'MemoriaLab' (dvodnevni događaji u boravištu sa suprotstavljenim skupinama) i 'Afaloste' (participativne kuharske radionice suživota). Također, organizirane su participativne restorativne šetnje koje su okupile mlade studente i žrtve kako bi razmišljali o konceptima nasilja, rata i terorizma dok su šetali javnim prostorima i raspravljali o događajima iz španjolske povijesti.



Slika: Juan Carlos Mora. María San Miguel i Pablo Rodríguez u *La mirada del otro* iz Proyecto 43–2

U talijanskom slučaju, više od 100 restorativnih susreta okupilo je između 9 i 60 ljudi, uključujući facilitatore, svjedoke (žrtve, bivše borce, članove obitelji), jamce (ili mudre ljude), prve treće strane (mlade). Korištene metode restorativne pravde uključivale su medijaciju (medijaciju žrtve i počinitelja, ili medijaciju samo između bivših članova oružanih skupina ili između njih i članova njihovih obitelji), konferencije i kružoke, ali i druge restorativne inicijative (kao što su kolektivni posjeti spomen-mjestima) i neformalniji pristupi (tj. činjenica da su se sastanci odvijali u okruženjima prebivališta gdje bi nastajali neformalni trenuci za dijalog). Ta su iskustva zapisana u knjizi *Il libro dell'incontro: vittime e responsabili della lotta armata a confronto* (Bertagna et al., 2015). Nekoliko članova ovog jedinstvenog iskustva nastavlja dijeliti svoju priču na javnim događanjima (npr. festivalima, školama, konferencijama, centrima za obuku stručnjaka iz kaznenog pravosuđa).

Prekogranični restorativni susreti između žrtava i bivših boraca iz Italije i Baskije održani su u Vitoriji-Gasteiz (2013.), San Sebastianu (2019.) i online (2021.). Prvi je organizirala Zaklada Fernando Buesa Blanco. Druga dva, koja okupljaju suprotstavljene skupine iz Sjeverne Irske, Izraela i Palestine, organizirali su medijatori i znanstvenici s Katoličkog sveučilišta Svetog Srca i Sveučilišta Baskije, u suradnji s umjetnikom iz Ujedinjenog Kraljevstva, podupirući dijalog između sudionika korištenjem umjetničkih metoda.

U oba slučaja odgovor kaznenopravnog sustava bio je prilično represivan, a u nekim slučajevima još uvijek odgovorni akteri nisu pronađeni. Također, takav kazneni odgovor nije uspio liječiti šire traume pretrpljene na individualnoj i društvenoj razini. To je kod ljudi ostavilo osjećaj nepravde i nesigurnosti u društvu, a neki su tražili alternativne načine pronalaženja istine i davanja osjećaja zatvaranja onoga što se dogodilo. Obje zemlje prihvale su različite vrste pravnih odgovora, uključujući mješavinu kaznene, tranzicijske i restorativne pravde. To je poslužilo za demontiranje jasnih političkih ideologija, podržanih općom grupnom solidarnošću, koje su stvarale štetu i za razmišljanje o tome kako se uloga pojedinaca, a time i 'drugih', mijenjala tijekom vremena i nije imala fiksnu ulogu unutar sukoba i preko njegovih granica.

Priprema restorativnih susreta

An in Dubinska pripremna faza s jednim po jednim pojedincem ključno je načelo prakse (2. tablica) za primjenu restorativne pravde na bilo koju vrstu zločina, a ne samo u slučajevima nasilnog ekstremizma. To služi za razumijevanje motivacije stranaka da se sastanu, kako bi se osiguralo dobrovoljno sudjelovanje i kako bi se stranke uputilo na mogućnost napuštanja programa bilo u kojem trenutku (ako je potrebno). Također služi zajedničkom dogovoru o čuvanju povjerljivosti informacija podijeljenih na susretima, ako se ne dogovori drukčije.

2. tablica: Ključna načela prakse

U slučaju Baskije, uvjeti sudjelovanja u medijacijama bili su:

- Zatvorenici se moraju obavezati na odustajanje od nasilja i kriminala
- Zatvorenici nisu mogli imati koristi od bilo kakvih kaznenih benificija
- Medijatori su objasnili kako nema jamstva da će do susreta doći
- Medijatori su osvojili ne-naredodavni stil potičući dijalog i prekidajući ga samo kad je nužno
- Po potrebi se uspostavlja suradnja sa zatvorskim osobljem i/ili službama za podršku žrtvama

U talijanskoj se skupini svaki pojedinac obvezao na temeljna pravila procesa restorativne pravde i općeg obrazovanja i suživota:

- Poštovanje
- Aktivno slušanje
- Briga za druge
- Pristojnost
- Ozbiljnost i trezvenost
- Ravnoteža između vremena za govorenje i vremena tišine
- Preciznost
- Jednakost

Poticanje restorativnih susreta

U oba slučaja, proces restorativne pravde pokrenut je zahvaljujući samopreporuci, što znači da su se sudionici zainteresirali za susret s drugom stranom i izravno kontaktirali službu ili pojedinačne medijatore. Facilitatori su obavili nekoliko telefonskih razgovora i/ili sastanaka licem u lice s pojedinim sudionicima kako bi razumjeli njihovu motivaciju i očekivanja te pružili emocionalnu podršku prije potencijalnog susreta. Unatoč eksperimentalnom području primjene, uz malo istraživanja o upotrebi restorativne pravde u slučajevima ekstremnog nasilja, facilitatori su pažljivo pripremali susrete, računajući na međusobne povratne informacije, ostavljajući malo prostora za improvizaciju (3. tablica).

3. tablica : Restorativni susret

Dvadesetak zarobljenika ETA-e tražilo je susret sa svojim žrtvama. Što se tiče pristupa restorativnoj pravdi, ovi postupci medijacije dobili su institucionalnu potporu španjolskog ministra unutarnjih poslova i baskijske Uprave za podršku žrtvama, ali su i dalje držani u tajnosti i kao povjerljivi (u skladu s načelima restorativne pravde) kako bi se izbjegla medijska pozornost.

Uključeni stariji medijatori bili su Jose Castilla, Xavier Etxebarria, Julián Carlos Ríos Martín, Alberto Olalde, Esther Pascual i Eduardo Santos, koji su uglavnom radili za nevladine organizacije ili kao slobodnjaci.

Svi su imali više od deset godina iskustva u kaznenom i zatvorskom posredovanju u slučajevima teških kaznenih djela; razvili su vlastitu metodologiju (pristup učenja kroz rad), pripremajući unaprijed sva potencijalna pitanja koja bi žrtve možda postavile zatvorenicima.

Neki su sudionici bili obučeni u komunikacijskim vještinama i izražavanju emocija (kada je to bilo potrebno), a facilitatori su razjasnili ograničenja i granice procesa restorativne pravde (npr. činjenicu da ovo nisu terapijske sesije). Pripremna faza trajala je 3-6 mjeseci po slučaju.

Uspostavljena je dobra suradnja sa zatvorom i službama za pomoć žrtvama.

Nekoliko bivših boraca i žrtava stupilo je u kontakt s Guidom Bertagnom, isusovcem i medijatorom, koji je u taj proces uključio još dva posrednika, Claudia Mazzucata i Adolfa Cerettija (oboje su profesori kaznenog prava ili kriminologije). U 1990-ima Bertagna je sudjelovao u dva tečaja organizirana za otvaranje dviju službi restorativne pravde (Bergamo i Padova), a Mazzucato i Ceretti pohađali su jednogodišnji tečaj koji je vodila Jacqueline Morineau (Milano). Osim toga, sudjelovali su u programima stručnog usavršavanja (npr. inspirirani Markom Umbreitom ili o specifičnim temama kao što su pregovaračke vještine).

Usvojili su pristup „učenja kroz rad“ za olakšavanje slučajeva terorizma, oslanjajući se na intenzivnu međusobnu razmjenu i, poslije, s „jamcima“ (mudri ljudi s relevantnim profesionalnim iskustvom koji bi mogli dati povratne informacije o ovom poslu).

Pripremna faza trajala je dvije godine (2005.–2007.). Stvarni susreti (2007.–) bili su spontane, neformalne i povjerljive inicijative. Grupa je odlučila ne tražiti financiranje i izbjeći vidljivost u medijima. Dinamika grupe bila je (i još je uvijek) oblikovana dijeljenjem priča (osobnih priča kao i priča iz književnosti, poezije, filma, umjetnosti i religije). Priče služe kao sredstva za pripremu i razmišljanje o stvarnim restorativnim susretima s drugima.

Rezultati restorativnih susreta

Ljudi koji su se susreli u restorativnim susretima obje studije slučaja imali su priliku ispričati svoje osobne priče i revidirati kolektivno zajedničku povijest činjenica, prebacujući se vlastitog sjećanja na društveno sjećanje i obratno. Na taj su način mogli razumjeti supostojanje različitih istina, kako je objašnjeno u literaturi o tranzicijskoj i restorativnoj pravdi:

- *Formalna se istina* odnosi na stvarne mjerljive činjenice i detalje iste situacije (npr. podaci prezentirani na sudu, broj dana u bolnici, gubitak voljene osobe);
- *Pripovjedna se istina* odnosi na jedinstveno iskustvo svakog pojedinca, koje se temelji na njegovim osobnim vrednotama, postojećim odnosima i emocionalnoj pozadini;
- *Razgovorna se istina* odnosi na potpuniju zajedničku pripovijest koja nastaje kada se ljudi pogođeni istom situacijom sastanu kako bi podijelili činjenice (povijest) i subjektivna iskustva (sjećanja) o onome što se dogodilo;
- *Transformativna istina* može se dogoditi kao posljedica dijaloškog susreta, kada ljudi daju novi smisao onome što se dogodilo.

To je vjerojatno glavni uspjeh ovih restorativnih zahvata. Povijest onoga što se dogodilo u tim godinama nasilnih sukoba u Baskiji i Italiji prepuštena je povjesničarima, kriminalističkim istražiteljima, novinarima i drugim profesionalcima čiji je posao pronaći i ispričati istinite činjenice. Umjesto toga, sudionici susreta restorativne pravde imali su priliku uključiti se u dijalog, shvaćajući (su)postojanje različitih istina i osmišljavajući to kako bi svoje iskustvo transformirali u priliku za promjenu.

Naučene lekcije

Iz oba slučaja mogu se izvući neke pouke:

- Pristup restorativnoj pravdi (tj. ponuda ove usluge) trebao bi biti omogućen u svim slučajevima, čak i onim najozbiljnijim, nasilnim i složenim, budući da bi neki pojedinci mogli htjeti sudjelovati u susretu kako bi pronašli odgovore na svoja pitanja.
- Važno je tretirati slučajeve nasilnog ekstremizma u njihovoj individualnoj dimenziji (tj. kao čineve nasilja koje su počinitelji počinili žrtvama, gdje su i jedni i drugi mogli biti 'objektivizirani neprijatelji'), ne samo zbog njihove kolektivne dimenzije (na koju mogu utjecati drugi izvori poput medija i politike).
- Uključivanje mladih i šireg društva u takva iskustva ključno je za sprečavanje ponovnog pojavljivanja nasilja, posebno kad te priče imaju utjecaja na društvo u cjelini, a time i na buduće naraštaje.
- Kao u svim slučajevima restorativne pravde, sudionici idu svojim putem; stoga je svaki proces jedinstven, što onemogućuje razvoj skupa sredstava kao najbolje prakse za primjenu restorativne pravde u slučajevima nasilnog ekstremizma.

Praktični savjeti za praktičare i trenere

Nekoliko praktičnih savjeta izvučenih iz ovih iskustava:

- Inspiracija za rad na slučajevima nasilnog ekstremizma može doći iz drugih vrsta teških, složenih i nasilnih zločina, koji uključuju pojedince ili skupine kao žrtve i počinitelje. Treneri mogu imati koristi od vježbi i studija slučaja osmišljenih za obuku trenera u korištenju restorativne pravde u slučajevima ubojstva, grupnog silovanja, historijske zloporabe, korporativnog kriminala i drugih vrsta kriminala koji mogu uključivati

ekstremno nasilje i kolektivnu dimenziju.

- Upotreba priča (npr. iz književnosti, poezije, filma, umjetnosti, vjerskih knjiga) korisna je za razmišljanje sa sudionicima, na neutralniji način, o različitim konceptima relevantnim prije, tijekom ili nakon susreta (npr. 'onaj drugi,' krugovi nasilja). Trening može uključivati neke aktivnosti za obuku trenera u primjeni takvih materijala, kao i komplet resursa (popis filmova, knjiga, pjesama, slika i drugih materijala koji bi mogli inspirirati njihov rad kao trenera i medijatora).
- Detaljna metodologija koju su osmislili viši medijatori može uključivati prolaženje kroz sva pitanja koja bi sudionici željeli postaviti jedni drugima, potičući izmiritelje da se stave u kožu onog drugog. Tijekom obuke od sudionika se može tražiti da nose različite kape (npr. onaj žrtve, onaj zatvorenika), zamišljajući stvarni susret i zapisuju sva pitanja (ne nužno i odgovore) koja bi se mogla pojaviti kako bi se bolje pripremili u slučaju nekih 'složenih' pitanja.
- Restorativni susreti u slučajevima nasilnog ekstremizma mogu privući veliku pozornost medija i politike i ključno je sa sudionicima dogovoriti skup osnovnih pravila kako bi susreti ostali povjerljivi i privatni. Tijekom treninga može biti korisno imati vježbu koja se bavi metodologijom za zajedničko kreiranje popisa osnovnih pravila u pripremnoj fazi, kao i tijekom samih susreta.
- Medijatori moraju biti spremni zpočeti putovanje samorazvoja s usponima i padovima. Trening za trenere može uključivati konkretne vježbe o empatiji, šutnji, privrženosti i drugim temama koje bi njima, kao i budućim medijatorima, mogle pomoći da se uključe u taj zamršen posao koji okuplja suprotstavljene strane povezane ekstremnim nasiljem i željom da preoblikuju svoju budućnost.

Pitanja za kritičko razmišljanje

- Koje su vaše prve misli (tj. problemi i povoljne okolnosti) u vezi s primjenom restorativne pravde u slučajevima nasilnog ekstremizma i terorizma?
- Uočavate li dodatne probleme ili šanse kad razmatrate restorativne pristupe u slučajevima inozemnih vrsta nasilnog ekstremizma ili kada razmatrate različite (političke, vjerske, ideološke, društvene, ekonomske ili druge) motivacije koje opravdavaju nasilni ekstremizam?
- Prema vašem mišljenju i/ili iskustvu, kako restorativna pravda može imati ulogu u sprečavanju (a ne samo suzbijanju) procesa radikalizacije kojim pojedinci ulaze u nasilni ekstremizam?
- Kakve veze možete napraviti između vlastitog iskustva (restorativne pravde) i onih iz Baskije i Italije u slučajevima nasilnog ekstremizma?
- Kako možete primijeniti baskijska i talijanska restorativna iskustva u slučajevima nasilnog ekstremizma u budućnosti?

Za daljnje čitanje

Biffi, E. (2020). *Restorative justice and violent extremism*. Policy Brief. Leuven: European Forum for Restorative Justice. Available from <https://www.euforumrj.org/sites/default/files/2020-11/Policy>

Chapman, T. (2018). "Nobody has ever asked me these questions": engaging restoratively

with politically motivated prisoners in Northern Ireland. In: O. Lynch and J. Argomaniz (eds.) *Victims and perpetrators of terrorism: exploring identities, roles and narratives*, chap. 11, pp. 181–197. London: Routledge.

Martínez, G.V. (2017). Restorative processes in the context of ETA terrorist victimisations. In: V.M. Catena and H.S. Muñoz (eds.) *Terrorism in Spain: a procedural approach*, chap. 14, pp. 413–434. Valencia: Tirant lo Blanch.

Ragazzi, M. (2016). Restorative justice and political violence in democratic societies. Review of Bertagna, G., Ceretti, A. and Mazzucato, C. (eds.) (2015) *Il libro dell'incontro: vittime e responsabili della lotta armata a confronto* Milan: il Saggiatore ISBN: 978 8 84282 145 8. Available from: <https://marioragazzi.eu/restorative-justice-and-political-violence-in-democratic-societies/>

Reference

Bertagna, G., Ceretti, A. and Mazzucato, C. (eds.) (2015). *Il libro dell'incontro: vittime e responsabili della lotta armata a confronto*. Milan: Il Saggiatore.

Biffi, E. (2020). *The role of restorative justice in preventing and responding to violent extremism*. Brussels: RAN Centre of Excellence. EX POST PAPER RAN RVT and RAN EXIT meeting — Restorative Justice 3–4 December 2019 Dublin, Ireland. Available from https://ec.europa.eu/home-affairs/system/files/2020-01/ran_rvt-exit_role_of_restorative_justice_dublin_3-4_122019_en.pdf

Biffi, E. (2021). *The potential of restorative justice in cases of violent extremism and terrorism*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Available from https://ec.europa.eu/home-affairs/system/files/2021-03/ran_cons_overv_pap_restor_just_pcve_vot_10022021_en.pdf

Pascual Rodríguez, E. (2013). *Los Ojos del Otro: encuentros restaurativos entre víctimas y ex miembros de ETA*. 2nd ed. Maliaño: Editorial Sal Terrae.

Staiger, I. (2010). Restorative justice and victims of terrorism. In: R. Letschert, I. Staiger and A. Pemberton (eds.) *Assisting victims of terrorism: towards a European standard of justice*, chap. 7, pp. 267–337. Dordrecht/London: Springer.

Weitekamp, E.G.M., Parmentier, S., Vanspauwen, K., Valiñas, M. and Gerits, R. (2006). How to deal with mass victimization and gross human rights violations. In: U. Ewald and K. Turković (eds.) *Large-scale victimisation as a potential source of terrorist activities: importance of regaining security in post-conflict societies*, pp. 217–241. Washington, DC: IOS Press.

O autorima suradnicima

Guido Bertagna diplomirao je povijest umjetnosti i teologiju te je isusovački svećenik. Njegovo iskustvo uključuje položaj direktora Kulturnog centra San Fedele u Milanu, socijalni i pastoralni rad u zatvoru za maloljetnike Nisida Institute u Napulju, pastoralni rad u zatvoru San Vittore u Milanu i suradnju s Centrom za restorativnu pravdu u Bergamu. U Padovi je radio s mladima u Centru Antonianum u Padovi, gdje je podupirao lokalni Centar za obnovu pravde biblijskim predavanjima i umjetničkim aktivnostima. Živi u isusovačkoj zajednici u Torinu.

Emanuela Biffi je projektna službenica pri Europskom forumu za restorativnu pravdu, gdje se fokusira na istraživačke projekte, nadovezujući se na svoje prethodno iskustvo na projektima koji istražuju pristup restorativnoj pravdi, pravdu i sigurnost u interkulturalnom okruženju, obuku o restorativnoj pravdi, djecu žrtve i umjetnost. Njezino obrazovanje uključuje humanističke studije s fokusom na socijalnu psihologiju i kazneno pravo na University College Maastricht (Nizozemska) i University of Gaborone (Bocvana), te magistarski program iz kriminologije na KU Leuven (Belgija). Kontakt: emanuela.biffi@euforumrj.org

Alessandra Gaetani je pravnica i trenutačno je sveučilišna profesorica vjerskih prava, zajednice i obiteljske medijacije na Sveučilištu Insubria. Njezina istraživanja i djelovanje usmjereni su na ljudska prava, sukob i ravnotežu prava na slobodu, islamska pitanja, prevenciju radikalizacije, terorizam. Imenovana je pravobraniteljicom pritvorenika u pokrajini Como, a također radi kao medijatorica na području restorativne pravde za Centar za pravdu u Bergamu. Radila je s osnivačicom humanističkog pristupa medijaciji Jacqueline Morineau na mnogim radionicama. Vodi zatvorske grupe u autobiografskom pisanju kao načinu brige za sebe i istraživanja vlastitih načina života i prolaska kroz sukobe.

Andrea Haarlander je diplomirana socijalna radnica, zaposlena u njemačkoj nevladinoj organizaciji Verein für Jugendhilfe und Soziales Pinneberg e.V. Radi sa žrtvama i počiniteljima u različitim područjima kao što su medijacija žrtve počinitelja, obuka počinitelja i psiho-socijalna podrška žrtvama tijekom kaznenog postupka. Kontakt: andreahaarlander@outlook.de

Dr Mark Hamilton je predavač prava i kriminologije na Pravnom fakultetu Thomas More na Australskom katoličkom sveučilištu. Njegovi interesi uključuju pravo okoliša, kriminologiju, zelenu kriminologiju i restorativnu pravdu, posebice potencijal restorativne pravde za rješavanje štete koju okolišu nanose legalne i ilegalne aktivnosti. Doktorat mu je dodijeljen 2019. za knjigu "Ekološki zločin i restorativna pravda: Pravda kao smisljena uključenost", koja je objavljena 2021. Kontakt: mark.hamilton@acu.edu.au

Laura Hein radi kao službenica za politiku Europskog foruma za restorativnu pravdu od 2018. i pridonosi razvoju i provedbi politike i zagovaranja organizacije.

Magistrirala je političke znanosti (Sveučilište u Bologni - Italija) i trenutno je doktorandica kriminologije (KU Leuven - Belgija) istražujući u području tranzicijske pravde. Asistentica je u nastavi na KU Leuven, Fakultetu prava i kriminologije, za diplomski studij Politički zločini i tranzicijska pravda. Kontakt: Laura.hein@eufroumrj.org

Valentina Martinez još čekamo.

Branka Peurača je suautorica prvog priručnika o medijaciji na hrvatskom jeziku te je osmislila i vodila različite programe treninga za rješavanje sukoba, medijaciju i restorativne prakse za suce, policajce, učitelje, socijalne radnike, općinske službenike, društvene aktiviste i zatvorenike. Završila je postdiplomski studij na The Fletcher School of Law and Diplomacy u Bostonu, SAD, gdje je specijalizirala međunarodno pregovaranje i rješavanje sukoba. Osmislila je i vodila seminare iz Rješavanja sukoba i Analize obiteljskih sukoba na Studijskom centru socijalnog rada Pravnog fakulteta u Zagrebu, gdje trenutačno pohađa doktorski studij Socijalni rad i socijalna politika..

Silvia Randazzo je stručnjakinja za dječje pravosuđe i doktorska istraživačica iz kriminologije mladih na Institutu za kriminologiju KU Leuven (Belgija), s istraživanjem o preusmjeravanju djece u sukobu sa zakonom u EU-a. Radi kao slobodnjak, a trenutačno je uključena kao stručna savjetnica na nekoliko projekata o procesnim jamstvima za djecu osumnjičenu, optuženu ili osuđenu u kaznenom postupku te o restorativnoj pravdi s djecom. Također je surađivala s Europskim forumom za restorativnu pravdu i KU Leuven na projektu obuke sudaca o restorativnoj pravdi.

Silvia je istraživala i objavljivala o dječjoj pravdi, ljudskim pravima u pritvoru, restorativnoj pravdi i diverziji s djecom u Europi, istočnoj Africi i na globalnoj razini. Kako biste saznali više o njezinom istraživačkom radu i njezinim publikacijama, posjetite njezinu mrežnu stranicu: <https://silviarandazzo.consulting>

Filippo Vanoncini je diplomirao teologiju i posreduje u kaznenim slučajevima. Trener je medijacije i stručnjak za organizacijsko upravljanje sukobima te radi kao konzultant. Bio je suosnivač Caritasovog Centra za restorativnu pravdu u Bergamu, a trenutno je predsjednik Udruge Nathan u Bergamu

Dr Annemieke Wolthuis stručnjakinja je za dječja prava, istraživačica, trenerica i medijatorica u Nizozemskoj. Uglavnom radi za Restorative Justice Nederland i gostujuća je predavačica. Doktorirala je na Otvorenom sveučilištu u Nizozemskoj 2012. Glavni istraživački interesi su joj područje pravosuđa za mlade, restorativne pravde i ljudskih prava/dječjih prava. Potpredsjednica je Europskog foruma za restorativnu pravdu, članica uredništva nizozemsko-flamanskog časopisa o restorativnoj pravdi i zamjena suca za mladež na sudu u Rotterdamu. Upravo je objavljena njezina knjiga Restorativna pravda iz perspektive dječjih prava: <https://www.boomdenhaag.nl/en/isbn/9789462362277>. Kontakt: info@annemiekewolthuis.nl

O projektu

Ova publikacija jedan je od intelektualnih rezultata koje su stvorili članovi projektnog tima MEDIAREJ iz različitih zemalja, radeći zajedno 26 mjeseci, počevši od studenog 2020.

Tijekom posljednjih godina razvijeni su različiti prijedlozi obuke vezani uz restorativno pravosuđe i medijaciju. Neki od njih teže obučavanju medijatora kao pojedinačnih profesionalaca s poslijediplomskim tečajevima, neki drugi formiraju skupine medijatora povezane s određenim zajednicama. Projekt MEDIAREJ ima za cilj sagledati različite metode obuke i njihovu implementaciju zajedničkom obukom osoblja i radom na inovativnoj metodologiji i materijalima u četiri europske zemlje, uspostavljajući mrežu među obučanim stručnjacima i organizacijama. Ova razmjena ima za cilj izradu dogovorenih smjernica za pojašnjavanje bitnih zahtjeva za obuku medijatora i trenera medijacije za djelotvorno i učinkovito djelovanje i postizanje visokih profesionalnih standarda preko granica država i pravnih sustava.

Za pristup više informacija o projektu i uključenim partnerskim organizacijama, kao i izvorima za učenje koje smo izradili, posjetite www.mediarej.eu.





**Co-funded by
the European Union**

2020-1-IT02-KA204-080081